

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตหลังการขายที่ดินของชวานาตำบลธนุ
อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

โดย
นางสาวธารรัตน์ บำรุงศรี

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การเปลี่ยนแปลงวิธีชีวิตหลังการขายที่ดินของชาวนาตำบลชนู
อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
ผลงานวิจัยบัณฑิตศึกษา ระดับปริญญาตรี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

**THE SOCIAL AND CULTURE IMPACTS OF CHANGING PATTERN OF THANU ,
U-THAI ,PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA**

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

MASTER OF ARTS

Program of Public and Private management

Graduate School

SILPAKORN UNIVERSITY

2010

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร อนุมัติให้วิทยานิพนธ์เรื่อง “ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตหลังการขายที่ดินของชาวนาดำบลธนู อำเภอบัวชุม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ” เสนอโดย นางสาว ธารารัตน์ บำรุงศรี เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปานใจ ชารัทสนวงศ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่.....เดือน..... พ.ศ.....

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร.ชนินทร์รัฐ รัตนพงศ์กัญญา)

...../...../.....

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ วิไลนุช)

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์)

...../...../.....

52601305 : สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน

คำสำคัญ : การเปลี่ยนแปลง/ วิถีชีวิต/ ชวนา/ ที่ดิน/ การขายที่ดิน/ การสูญเสียที่ดิน

ธารรัตน์ บำรุงศรี : การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตหลังการขายที่ดินของชาวนาตำบลธนูอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผศ.ดร.พิทักษ์ ศิริวงศ์. 71 หน้า.

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตหลังการขายที่ดินของชาวนาตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากภาคสนามโดยตรง ศึกษาเฉพาะพื้นที่เป็นหลัก และใช้วิธีการสัมภาษณ์ระดับลึก การสนทนากลุ่ม จากชาวนาตำบลธนูที่ขายที่ดินจำนวน 10 ราย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวนาตำบลธนู ตั้งแต่ก่อนขายที่ดินจนถึงปัจจุบัน

ผลการศึกษาพบว่าชาวนาตำบลธนูมีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตหลังจากขายที่ดิน ดังต่อไปนี้ วิถีชีวิตในการทำนา เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมจากใช้แรงงานคนและสัตว์กลายเป็นใช้เครื่องจักร วิถีชีวิตในด้านสังคมวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปเปลี่ยนแปลงโดยเมื่อเกิดการขายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม ความต้องการที่ดินเกิดขึ้นสูง ชาวนาหลายสิบรายขายที่ดินจากที่เคยทำนาก็มาทำการค้าขายปลูกหอพัก หรือเข้าไปเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมที่ ทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป ความผูกพันที่เคยเกิดขึ้นจึงค่อยๆห่างเหิน วิถีชีวิตด้านการใช้น้ำ ในอดีตการทำนานั้นจะอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นสำคัญ เพราะแหล่งน้ำต่างๆยังสะอาด เมื่อโรงงานอุตสาหกรรมปล่อยน้ำเสียลงแหล่งน้ำ ส่งผลกระทบท่อให้เกิดน้ำเน่าเสียมีผลต่อการทำนาของชาวนาเป็นอย่างยิ่ง วิถีชีวิตด้านการเป็นเจ้าของที่ดิน มีการจับจองกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เมื่อนายทุนเริ่มเข้ามาติดต่อขอซื้อที่ดินจากชาวนาที่ดินจึงเปลี่ยนถูกเปลี่ยนมือไปเป็นของนายทุน วิถีชีวิตด้านสาธารณสุข ในอดีตจะใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยาสมุนไพรในการรักษาตนเอง และมีหมอชาวบ้านที่มีความรู้เรื่องสมุนไพรและคาถาอาคมจำพวกพันหรือเป่ารักษา ต่อมาในปัจจุบันเมื่อเจ็บป่วยจะเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลหรือคลินิก สำหรับวิถีชีวิตด้านการศึกษา แต่เดิมนั้นการศึกษาของคนในชุมชนจะเรียนที่โรงเรียนวัดใกล้บ้าน ส่วนใหญ่จะศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แต่ปัจจุบันปัจจัยด้านต่างๆมีความพร้อมมากขึ้นจึงสามารถส่งลูกหลานเรียนถึงระดับปริญญาตรีเพื่อที่จะได้เป็นเจ้าของคนไม่ต้องมาลำบากเป็นชาวนาเหมือนตนเอง

สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา 2553
ลายมือชื่อนักศึกษา
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

52601305 : MAJOR : PUBLIC AND PRIVATE MANAGEMENT

KEYWORD : CHANGING/ WAY OF LIFE/ FARMERS, FARMLAND/ SELLING/ MISS TO FARMLAND

THARARAT BUMRUNGSRI : THE SOCIAL AND CULTURE IMPACTS OF CHANGING PATTERN OF THANU , U-THAI , PHRA NAKHON SI AYUTTHAYA. THESIS ADVISOR : ASST.PROF.PHITAK SIRIWONG, Ph.D. 71 pp.

The topic of this research is about the changing of farmer's lifestyle after selling their land in Tambon Thanu , U-Thai District, Pranakorn Si Ayutthaya province. It is the qualitative research by collecting some information from fieldwork , studying in the main area and studying from any document and informative academic which are brought to descriptive analysis and summary including in-depth interview , group conversation and the observation of some participants from 10 farmers who sold their farmland in Tambon Thanu. The purpose of this research is to study about the changing of farmers' lifestyle in Tambon Thanu since selling their farmland till nowadays. The result of the study has been found that the farmer in Tambon Thanu has changed their lifestyle after selling their farmland , for instance , their lifestyle has absolutely changed from agriculture to industrial labor by using machines in their work . In the aspect of culture and general environment , most communities are extended family whose permanent career is farmer.

The production that they gain in the farm will be consumed or used in the household, or they may distribute to their neighbors or relatives. This example has shown the image of compromise and harmony in the community. However , when the factory has expanded its industry , the demand of farmland highly increased. Thus , many farmers changed their career to be merchant or employee in the industrial factory which was constructed from farmer's land. The relationship in community has also altered gradually. In the view of water source , the farmers cultivate rice by adopting water from nature which is important to them because of its cleanness without chemical substance , furthermore , it is used in consumption and another important thing is about fish's residence and planting rice. Nevertheless, when the industrial factory released waste water to the source of river , it leads to polluted water which affects farmers at most. In the aspect of their own land , the more farmers have a lot of farmlands , the more people respect for them.

According to this reason , they divide their farms and let neighbor rent by paying rice for rental. However , when the capitalists come to buy their farmlands , the right of owner has been changed into foreigner's. In public health , if there are some patients , the doctor in the village will use local knowledge about medicinal herbs in recuperation. Nowadays , the farmers like to remedy with modern doctor more than the practitioner of traditional medicine. For education , the farmers studied in the temple in the past , however nowadays their quality of education is better because they has sent their children to study in the university in order to make their life better.

ผลงานวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาตรี

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างสูงจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิทักษ์ ศิริวงศ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่พิเศษที่สุดเท่าที่ผู้วิจัยได้พบมาในชีวิต ทุ่มทศความรู้ด้านวิชาการและเสียสละเวลาอันมีค่าให้กับผู้วิจัยอย่างไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย

ขอขอบคุณ อาจารย์ ดร.ธนินรัฐ รัตนพงศ์กัญญา และ ผศ.ดร.ไพโรจน์ วิไลนุช กรรมการ สอบสารนิพนธ์ ที่ได้ให้ความรู้ ให้คำแนะนำ ตลอดจนช่วยปรับปรุง แก้ไข ให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีความชัดเจนและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ขอขอบคุณชานาตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่ให้ความร่วมมือในการตอบคำถามและให้ข้อมูลด้วยความเต็มใจและกรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อให้ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงวิถีชีวิตอย่างละเอียด

ขอขอบคุณคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากรที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้วิจัย รวมทั้งหล่อหลอมให้ผู้วิจัยเป็นคนที่มีความอดทนและไม่ย่อท้อกับปัญหาและอุปสรรคที่ผ่านเข้ามาในชีวิต

ขอขอบคุณพี่ๆและเพื่อนๆสาขาวิทยาการจัดการภาครัฐและเอกชน รุ่น 3 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากรทุกคนที่เป็นกำลังใจในการทำวิจัยและคอยถามถึงความคืบหน้าเสมอมา รวมทั้งได้พูดคุยเกี่ยวกับงานวิจัยซึ่งส่งผลให้เกิดประเด็นต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณตา ยายและแม่ ผู้มีพระคุณอันยิ่งใหญ่และเป็นผู้ให้ความรักและการสนับสนุนอย่างไม่มีเงื่อนไข ซึ่งนับเป็นแรงบันดาลใจสูงสุดในความสำเร็จครั้งนี้ ขอขอบคุณลุง ป้า น้องสาว ที่คอยปลุกดันและเติมเชื้อไฟยามที่ผู้วิจัยกำลังจะหมดไฟ รวมทั้งขอบคุณคุณสุรเชษฐ์ กังลิและครอบครัวที่ให้ความรัก ความเมตตา ความห่วงใย รวมทั้งเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมาจนสามารถเดินทางฝันฝ่าอุปสรรคและมาถึงจุดหมายได้

มณฑลพิษณุโลกถึงมาด้วยดีระดับปริญญาตรี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา	4
ขอบเขตของการศึกษา.....	4
ประโยชน์ที่ได้รับ	5
2 แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
แนวคิด.....	6
แนวคิดการพัฒนาวัฒนธรรมชุมชน.....	6
แนวคิดวิธีการผลิตแบบเอเชีย.....	17
แนวคิดการปฏิวัติเขียว.....	24
ทฤษฎี.....	32
ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม.....	32
ทฤษฎีภาวะทันสมัย.....	33
ทฤษฎีแรงจูงใจ.....	36
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	37
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	42
พื้นที่การวิจัย.....	42
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	42
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	43
การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล	43
การวิเคราะห์ข้อมูล	43
ระยะเวลาในการวิจัย.....	43
แผนในการดำเนินการวิจัย	43
4 ผลการวิจัย	45

บทที่	หน้า
ประวัติชุมชนและสภาพทั่วไปของพื้นที่.....	45
วิถีชีวิตด้านการทำนา.....	48
วิถีชีวิตด้านสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไป.....	51
วิถีชีวิตด้านการใช้แหล่งน้ำ.....	54
วิถีชีวิตด้านการเป็นเจ้าของที่ดิน	55
วิถีชีวิตด้านสาธารณสุข	57
วิถีชีวิตด้านการศึกษา.....	58
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	60
สรุปผลการวิจัย.....	60
การอภิปรายผล.....	63
ข้อเสนอแนะ.....	64
บรรณานุกรม.....	67
ภาคผนวก.....	69
ประวัติผู้วิจัย.....	71

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในอดีตสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม มีการช่วยเหลือ เอื้ออาทร เกื้อกูล แบ่งปัน ระหว่างเพื่อนบ้านชุมชน ให้ความเคารพธรรมชาติ ความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่น ผู้คนมีชีวิตอยู่เป็น “ชุมชน” ความสัมพันธ์เป็นพี่เป็นน้องกัน และความเป็นพี่เป็นน้องทำให้ “พึ่งตนเองได้” แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ สมาชิกของชุมชนช่วยเหลือกันในการแก้ปัญหา มีการให้และแลกเปลี่ยนในระบบ “เศรษฐกิจคุณธรรม” (moral economy) ไม่ได้ขังตวงวัดแบบแสวงหาผลกำไร หากเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลกันให้สามารถ “อยู่รอด” ได้มากกว่า (เสรี พงศ์พิศ, วิจิต นันทสุวรรณ และจางงัก แรกพิณี 2544 : 4)

อีกนัยหนึ่ง วิถีชีวิตของชาวนาชนบทผูกพันอยู่กับธรรมชาติ เครือญาติ เพื่อนบ้าน มีประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม หักสนคติ ต่างจากคนในเมือง ชาวนาชนบทรู้จักคุ้นเคยกันในหมู่บ้านเป็นอย่างดีทุกคนได้รับประโยชน์ร่วมกัน ในสถานที่สาธารณะ เช่น วัด โรงเรียน สถานเอนามัย วิธีการดำเนินชีวิตประกอบไปด้วยทุ่งนา ป่าละเมาะ ทุ่งฟ้า ภูเขา แม่น้ำ ลำคลอง ห้วย บึง ต้นไม้ใหญ่ใหญ่ (บุญนาค ตีวกุล 2543 : 1)

ระบบเศรษฐกิจของสังคมไทยในอดีตจึงเป็นแบบยังชีพ (Subsistent economy) เป็นวิถีชีวิตแบบ “ทำมาหากิน” โดยการปลูกข้าวเป็นหลัก และปลูกพืชเพื่อให้พอกิน เหลือเล็กน้อยเอาไว้ทำบุญบ้าง เพื่อญาติพี่น้องจากใกล้และไกลที่ขาดแคลน และเผื่อไว้แลกข้าวของที่ตนเองผลิตไม่ได้ เช่น เครื่องมือทำนา เครื่องทำมาหากิน มีดพร้า เป็นต้น ผู้คนในอดีตอยู่กับธรรมชาติด้วยจิตและวิญญาณ มีคุณค่าความเชื่อและความสัมพันธ์ มีกฎ ระเบียบ กฎเกณฑ์ เป็นหลักประกันความสมดุลทางธรรมชาติ อยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างคนกับธรรมชาติ วิถีของชุมชนจึงเป็นวิถีที่มีกรอบ มีแนวปฏิบัติ มีทิศทางและ เป้าหมาย ไม่ใช่วิถีอิสระแบบไร้กฎเกณฑ์ วิถีในอดีตทำให้ผู้คนตระหนัก สำนึกว่าตนเองอยู่ได้เพราะความสัมพันธ์กับผู้อื่น กับทุกสิ่งที่อยู่รอบตัว ไม่อาจอยู่คนเดียวได้ (เสรี พงศ์พิศ, วิจิต นันทสุวรรณ และจางงัก แรกพิณี 2544 : 5 – 6)

ข้าว เป็นพืชอาหารหลักที่มีความสำคัญต่อคนไทยเป็นเวลาไม่น้อยกว่าพันปี กรมหลวงพิชิต ปรีชากร ทรงนิพนธ์เรื่องทำนาในหนังสือลัทธิรวม-ธรรมนิยมต่างๆ พ.ศ. 2431 ไว้ดังนี้ “ที่ใดมีข้าวก็มีคน มีคนก็มีข้าว สิ่งทั้งสองคือคนและข้าวต้องอาศัยซึ่งกันและกัน” ดังนั้นประเทศไทย

จึงเป็นประเทศหนึ่งซึ่งได้รับการยอมรับนับถือ ยกย่องว่าข้าวไทยมีคุณภาพยอดเยี่ยม รสชาติอร่อย และมีกลิ่นหอม ไม่ใช่เรื่องแปลกที่ประเทศไทยสามารถผลิตข้าวได้ดีมีมาตรฐาน เนื่องจากประเทศไทยเป็นเมืองเกษตรกรรมมาแต่โบราณ ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพ “ทำนา” วิถีชีวิตของคนไทยอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข มีชีวิตอย่างพอเพียง ใกล้ชิดธรรมชาติ การดำเนินชีวิตเรียบง่ายไม่เร่งรีบ ชาวนาไทยได้ปรับปรุงพัฒนาการปลูกข้าวมาโดยตลอด การทำนานั้นต้องประกอบด้วยข้อมูล เงื่อนไขและขั้นตอน ตามสภาพภูมิประเทศ ดินฟ้าอากาศ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีส่วนกำหนดวิถีการทำนาจากยุคสู่ยุคจนถึงปัจจุบัน

ชาวนา คือผู้มีอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก ชาวนาในสังคมไทยมักมีแบบแผนการทำนามีประเพณีพิธีกรรมในการทำแตกต่างกันไปตามภูมิภาคที่ต่างกัน (งามพิศ สัตย์สงวน 2545 : 6) ถ้าหากเปรียบชาวนาก็คงเหมือนกับภิกษุที่สืบทอด ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เพราะชาวนามีได้เป็นเพียงอาชีพแค่ปลูกข้าวเท่านั้นแต่ชาวนาเป็นการหลอมรวมความเป็นรากเหง้าของสังคมไทยไว้อย่างครบถ้วน

ในอดีตการผลิตของชาวนาเป็นแบบปฐมภูมิมีสายใยของความเป็นเครือญาติ ชุมชนเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตรวมกัน ในสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้น เป็นการใช้แรงงานในการผลิตโดยไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน เพราะที่ดินเป็นของรัฐหรือขุนนาง แรงงานในการผลิตขาดความเป็นอิสระ เพราะไพร่หรือทาสส่วนใหญ่ต้องสังกัดเจ้าขุนมูลนาย สำหรับการแบ่งปันผลผลิต ส่วนหนึ่งเก็บไว้บริโภค ส่วนเกินส่งถวายให้รัฐ ลักษณะการผลิตมีจุดประสงค์ในการผลิตเพื่อใช้เป็นหลักไม่ได้ผลิตเพื่อขาย การผลิตของชาวนาในช่วงนั้นยังเป็นไปในลักษณะที่ไม่ได้มีระบบทุนนิยมเข้ามาเกี่ยวข้อง

ภายหลังที่มีการเปิดประเทศเพื่อทำการค้ากับต่างชาติตามสนธิสัญญาเบาริง ระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพของไทยก็พังทลายลง ชาวนาถูกบังคับให้ทำการผลิตเพื่อการแลกเปลี่ยน มีผลทำให้ที่ดินกลายเป็นสินค้าเป็นของมีราคา แต่ก็ปรากฏว่าที่ดินส่วนใหญ่เป็นของขุนนางและเจ้านาย ชาวนาต้องอพยพไปบุกเบิกที่ดินทำกินใหม่ที่ห่างไกลออกไป มิฉะนั้นก็ต้องกลายเป็นผู้เช่าซึ่งผู้เช่าสามารถเรียกเก็บเงินค่าเช่าในราคาที่สูงได้ ทำให้ชาวนาได้รับความเดือดร้อน นอกจากชาวนาได้รับความเดือนร้อนแล้วสิ่งที่ทำให้ชาวนาเปลี่ยนแปลงไป คือชาวนาเปลี่ยนจากผลิตเพื่อบริโภคมาเป็นผลิตเพื่อขาย โดยขยายเนื้อที่ทำนาออกไปเพื่อเพิ่มผลผลิต ชาวนาจึงจำเป็นต้องใช้เงินเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับเป็นทุนในการผลิต

ชาวนาในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แต่เดิมการประกอบอาชีพของคนในชุมชนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำนา ที่นาจะถูกจับจองเป็นเจ้าของมาตั้งแต่รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย การรวมตัวของชุมชนเป็นไปในแบบของกลุ่มเครือญาติ มีการขายของบอขายของครอบครัว

โดยการแต่งงานกันทั้งในกลุ่มและนอกกลุ่ม แต่งกับคนบ้านใกล้เรือนเคียงหรือญาติห่างๆที่ใหญ่
แนะนำมาให้ชอบพอกัน น้อยคนที่จะแต่งกับคนต่างถิ่นหรือต่างจังหวัด เนื่องจากไม่ค่อยได้
เดินทางไปอื่นนอกจากอยู่ในชุมชนของตนเอง ซึ่งการแต่งงานนี้ทำให้ชุมชนได้ประชากรเพิ่ม
ส่งผลให้ชุมชนเกิดความมั่นคง มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันซึ่งทำให้คนในชุมชนเกิดความ
สามัคคีและตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งกฎระเบียบ กฎเกณฑ์ภายในสังคม รวมถึงวัฒนธรรมประเพณี
พิธีกรรม ความเชื่อ และมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน

สำหรับการประกอบอาชีพนั้น ทำนาเป็นอาชีพหลัก ผลผลิตที่ได้จะใช้บริโภคกันเองใน
ครัวเรือนถ้ามีมากเกินความจำเป็นก็จะแจกจ่ายให้ญาติหรือเพื่อนบ้าน บางครั้งอาจมีการแลกเปลี่ยน
กันเป็นในรูปของเครื่องใช้หรือผักผลไม้ที่ปลูกไว้ในครัวเรือน ซึ่งลักษณะการพึ่งพาอาศัยกันใน
ลักษณะนี้ก่อให้เกิดความสามัคคี ทำให้คนในชุมชนรักและหวงแหนในวัฒนธรรมของตนเอง และ
การประกอบอาชีพทำนาจะขึ้นอยู่กับพิธีกรรม ความเชื่อในชุมชนเป็นส่วนใหญ่

ต่อมาเมื่อชุมชนขยายใหญ่ขึ้นมีการติดต่อกับชุมชนอื่นมากขึ้น ที่ดินจึงมีความสำคัญ มี
การจับจองที่ดินทำกิน จึงทำให้เกิดการแข่งขันแย่งชิง มีการซื้อขายในราคาที่ไม่แพงนัก
นอกจากนี้ยังมีการเช่าที่ดินทำกิน โดยค่าเช่าจะแลกด้วยข้าวเปลือกที่ได้หรือเป็นเงินตามแต่จะตกลง
กับเจ้าของที่ดิน จากความต้องการที่ดินทำกินที่สูงขึ้นทำให้เกษตรกรต้องนำผลผลิตที่เคยผลิตไว้กิน
นำมาขายให้ได้เงินมาจ่ายค่าเช่าและทำเป็นทุนในการทำงานครั้งต่อไป

เมื่อความเจริญเข้าสู่ตำบลชุม มีการค้าคึกคักผ่านหมู่บ้านจึงทำให้การติดต่อกับคนนอกง่าย
มากขึ้น นายทุนและพ่อค้าคนกลางเข้ามาจับตลาดมากขึ้น คือเข้ามารับซื้อผลผลิตของชาวนาถึงที่
รับรู้ว่าสามารถขึ้นกว่าเดิม ทำให้ชาวนาพยายามทำทุกวิถีทางให้ได้ผลผลิตที่เพิ่มมากขึ้น เพราะ
มันหมายถึงจำนวนเงินที่จะได้รับหลังการขายผลผลิตเพิ่มมากขึ้น ยกเว้นการยังชีพให้สูงขึ้น จึง
ต้องเพิ่มแรงงานจากทั้งในและนอกชุมชน เปลี่ยนจากการผลิตเพื่อกินในครัวเรือนมาเป็นผลิตเพื่อ
ขาย มีการรับรู้ว่าสามารถขึ้นกว่าเดิม ณ ตอนนั้นรัฐบาลได้เข้ามาจับตลาดคนในชุมชนมากขึ้น
มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากแต่เดิมผู้อาวุโสจะเป็นผู้นำหมู่บ้าน ก็มีการแต่งตั้งกำนัน
ผู้ใหญ่บ้าน เป็นคนดูแลลูกบ้านเสมือนเป็นตัวแทนของรัฐบาล มีการจัดระบบการศึกษา เด็กๆใน
ชุมชนจึงได้รับการศึกษาที่ดีขึ้น จากศึกษาที่วัดมีพระเป็นผู้สอนก็ได้เข้าศึกษาที่โรงเรียนมีครูเป็น
ผู้สอน มีระบบสาธารณสุขปโลก มีศูนย์บริการสาธารณสุขบริการให้คนในชุมชน พัฒนาการสร้าง
ถนนเชื่อมโยงกับอำเภอ จังหวัด พัฒนาให้วัดเป็นแหล่งศาสนาให้เป็นที่ยึดเหนี่ยวและขัดเกลาจิตใจ
ของคนในชุมชน

พ.ศ. 2504 ประเทศไทยได้เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม มีการปรับปรุงโครงสร้างทาง
สังคมและวัฒนธรรม ยกเว้นการผลิตและรายได้ของประชาชน โดยรัฐพยายามลดอัตราการเพิ่ม

ของประชากร รักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมความเจริญในส่วนภูมิภาค ลดความแตกต่างของรายได้ ส่งเสริมบทบาทของเอกชนในการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รัฐให้ความสำคัญทางด้านการลงทุนทางอุตสาหกรรมอย่างมาก มีการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมอย่างกว้างขวางเป็นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมเป็นหลักซึ่งส่งผลให้วิถีชีวิตและสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปคนในสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติเหมือนก่อน วิถีชีวิตไม่มีความลงตัวเกิดการแย่งชิงทุนและทรัพยากรที่มีอยู่ในธรรมชาติ หวังพึ่งแต่ปัจจัยภายนอกชุมชนในการดำรงชีวิต ทำให้ชุมชนอ่อนแอลง และจนอาจกล่าวได้ว่า “ชุมชนชนบทล่มสลาย” สภาพสังคมไทยในปัจจุบันเปลี่ยนแปลงตัวเอง จากสังคมที่อยู่ “แบบพอเพียง” มาเป็นสังคมที่อยากอยู่ “แบบมั่งคั่ง” เน้นการผลิตเพื่อขายและแสวงหากำไรให้มากที่สุด การพัฒนาที่ผ่านมาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและปัญหาทางสังคม พ่อ แม่ ลูกแยกกันไปคนละทาง ครอบครัวแตกแยก การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวแสดงให้เห็น “ความสัมพันธ์” ดั้งเดิมที่ชุมชนเคย เข้มแข็งนั้นเสื่อมสลายลงไป ผู้คนไม่มีความสัมพันธ์กันระหว่างคนกับธรรมชาติดังแต่ก่อน ไม่ได้เคารพ แม่ธรณี แม่คงคา เจ้าป่า เจ้าเขา เทวดา เทพารักษ์อีกต่อไป ดินจึงเสื่อม น้ำจึงเสีย ป่าจึงหมด เพราะพัฒนาโดยการเอาทรัพยากรไปแลกหรือแสวงหา “ส่วนเกิน” ผลพวงการพัฒนา “เอาเงินนำหน้า ปัญญาตามหลัง” ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (2504-2509) ทำให้เกิดการขยายการผลิต สังคมไทยได้เปลี่ยนชุมชนเข้าสู่วิถีใหม่ วิถีที่ไม่ลงตัว ผู้คนเปลี่ยนจากการดำเนินชีวิตในภาคเกษตรกรรมเป็นภาคอุตสาหกรรม ชุมชนชนบทขาดความเชื่อมั่นและสูญเสียความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ คนกับคน คนกับชุมชน ธรรมชาติพึ่งพาอาศัยธรรมชาติไม่ได้อีกต่อไป ทุกชีวิตจึงขึ้นอยู่กับพึ่งพากระบบภายนอกพึ่งความช่วยเหลือจากรัฐ เพราะไม่อยู่ในฐานะที่จะพึ่งตนเองได้อีกต่อไป

ด้วยเหตุดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยมีความประสงค์ในการวิจัยถึง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวนาดำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาหลังการขายที่ดิน เพื่อทำความเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต สาเหตุของการขายที่ดิน และผลสืบเนื่องจากการขายที่ดิน ของชาวนาเพื่อสร้างองค์ความรู้ และเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานของรัฐ และเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา ในการแก้ไขปัญหาการสูญเสียที่ดินของเกษตรกรในพื้นที่อื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิจัยถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตหลังการขายที่ดินของชาวนาดำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ด้านอาหารที่ ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 12 หมู่บ้าน

2. ด้านประชากร ชาวนาตำบลธนูที่ขายที่ดินและเกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต
3. ด้านเวลา เดือนพฤษภาคม 2553 ถึงเดือนเมษายน 2554

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. จากงานวิจัยทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตที่เกิดขึ้นหลังจากชาวนาตำบลธนูอำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาขายที่ดิน ทั้งในด้านสังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมทั่วไป ด้านการใช้น้ำ ด้านการเป็นเจ้าของที่ดิน ด้านสาธารณสุขและด้านการศึกษา ซึ่งเมื่อชาวนาขายที่ดินไปแล้ว ชาวนาได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง
2. ผลจากการวิจัยสามารถเป็นประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนเพื่อพัฒนาชนบทได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดการและวางแผนการพัฒนาชนบทให้เข้มแข็งและสามารถดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของบรรพบุรุษตนและยังเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวนาตำบลธนูต่อไป
3. เป็นบทเรียนให้แก่ผู้ที่กำลังจะขายที่ดินและบุคคลทั่วไปที่เกิดจิตสำนึกที่จะรักษาที่ดินของตนไว้ให้ลูกหลานของตน รวมทั้งรักษาไว้เป็นที่ทำกินสืบทอดอาชีพชาวนาให้คงอยู่ต่อไป
4. เพื่อนำไปเป็นแนวทางให้เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องได้ศึกษาและนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาชุมชนเพื่อทำให้มีการจัดการวิถีชีวิตของชาวนาในตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและชาวนาในประเทศไทยให้มีความเป็นอยู่ที่ดีจึ้นกว่าเดิม
5. เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้นำงานวิจัยไปศึกษาค้นคว้าต่อยอด อาจเป็นพื้นที่อื่น ๆ ในประเทศไทยที่มีการขายที่ดิน รวมทั้งศึกษาในประเด็นต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนในการพัฒนาวิถีชีวิตชาวนาในด้านต่าง ๆ ต่อไป

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 2

เอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้จะนำวิจัยเสนอถึงแนวคิดและทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากการสูญเสียที่ดินของชาวนาดำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในประเด็นต่างๆดังต่อไปนี้

แนวคิด

1. แนวคิดการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน
2. แนวคิดวิถีการผลิตแบบเอเชีย
3. แนวคิดการปฏิวัติเขียว

ทฤษฎี

1. ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม
2. ทฤษฎีภาวะทันสมัย
3. ทฤษฎีแรงจูงใจ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของบ้านท่ากิโลน ตำบลสิงห์ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกระบวนการแก้ไขปัญหาของชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานของการช่วยเหลือภายในชุมชน ชุมชนบ้านท่าช้าง จังหวัดนครปฐม

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมศึกษาการพึ่งตนเองของชุมชนบ้านบะ อำเภอท่าคูม จังหวัดสุรินทร์

แนวคิด

1. แนวคิดการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน

จุดเริ่มต้นของการทำงานพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน (กาญจนา แก้วเทพ 2538 : 18-19) จากประสบการณ์งานพัฒนาในบ้านเราเอง บวกผสมกับการแลกเปลี่ยนติดต่อกับเพื่อนนักพัฒนาในต่างประเทศ ทำให้นักพัฒนาไทยกลุ่มหนึ่งพยายามแสวงหาแนวทางเพื่อพัฒนาการทำงานที่เป็นอยู่ให้ได้ผลดีมากกว่าเดิม โดยต้องแก้ไขจุดจำกัด และผลเสียที่จะตามมาของงานพัฒนาที่เคยทำมาใน

อดีต ในการเดินหน้าต่อไปบนเส้นทางแห่งการพัฒนาชุมชน อาจต้องปรับเปลี่ยนปรัชญาการพัฒนาเสียใหม่ ได้แก่ ทำงานพัฒนาไปเพื่ออะไร ทำไมต้องทำงานพัฒนาจากคำตอบเดิมที่ตอบว่า เพื่อพัฒนาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้ดียิ่งขึ้น ขึ้นไปเรื่อย ๆ ให้กินดีอยู่ดี มากขึ้นไปเรื่อย ๆ โดยอาจจะสูญเสียมิติด้านอื่น ๆ ของชีวิตสังคมหรือชีวิตชุมชน เช่น ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เกื้อกูลกัน ความสมานสามัคคี ต้องปรับเปลี่ยนปรัชญาการพัฒนาใหม่ว่า ต้องทำงานพัฒนาเพื่อให้ กินพอดี อยู่พอดี เพื่อยกระดับจิตใจของชาวบ้านให้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สร้างศีลธรรมในหมู่บ้านให้เข้มแข็ง บำรุงรักษาวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน

ในขั้นต่อมาที่ต้องเปลี่ยนแปลงกรอบแนวคิดและความเชื่อพื้นฐานบางประการที่เกี่ยวกับการทำงานพัฒนา ก่อนหน้านี้ เมื่อนักพัฒนาเข้าไปในหมู่บ้านสิ่งที่นักพัฒนาคิดล่วงหน้าในหัวสมองคือ หมู่บ้านที่เรา กำลังมีปัญหา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการเจ็บป่วย ปัญหาความยากจน ขาดข้าว หนี้สิน วิธีการทำงานก็คือ

1. นักพัฒนาจะถามว่าชาวบ้านมีปัญหาอะไรบ้าง หรืออาจจะถามว่าชาวบ้านมีปัญหาอะไรให้นักช่วยเหลือบ้าง
2. นักพัฒนาจะเสนอวิธีและรูปแบบในการแก้ปัญหาให้ โดยทั่วไปที่ทำได้คือ รวมกลุ่มกันเพื่อทำธนาคารข้าว เพราะการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนมีความเชื่อพื้นฐานในด้านศักยภาพชุมชน ในพลังสร้างสรรค์อันจะสามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้ลุล่วงไปได้ด้วยตัวเองของชาวบ้านโดยอาจจะต้องอาศัยความร่วมมือช่วยเหลือจากบุคคลภายนอกไม่ใช่ต้องแบมือรอคอยพึ่งพาการแก้ปัญหาจากผู้อื่น

สาระสำคัญของแนวคิดในช่วงต้นนั้นมี 3 ประการ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา 2547 : 9-12)

1. มีความเข้าใจว่าสังคมไทยประกอบขึ้นจากชุมชนของชาวบ้าน ชุมชนมีวัฒนธรรมของตนเอง วัฒนธรรมนั้นให้ความสำคัญแก่ความเป็นคนและความผสมกลมกลืนกันในชุมชน ความเป็นญาติมิตร ความมีน้ำใจ และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน วัฒนธรรมหลัก วัฒนธรรมแต่โบราณมาของสังคมไทย คือ วัฒนธรรมที่เน้นความสำคัญของความเป็นชุมชน วัฒนธรรมชาวบ้านไทยแตกต่างจากวัฒนธรรมทุนนิยม ซึ่งเน้นความเป็นปัจเจกชน ตัวใครตัวมัน แข่งขันและเอารัดเอาเปรียบ

2. การพัฒนาชุมชนต้องเริ่มจากฐานวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเป็นปรากฏที่แข็งแกร่งที่สุดของชาวบ้าน เป็นพลังผลักดันการพัฒนาชุมชนที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นสิ่งที่ประชาชนสร้างขึ้นเอง มีประวัติยาวนานย้อนกลับไปไกลโพ้น เป็นของ ๆ ชาวบ้านเอง ถ้ามีวัฒนธรรมชุมชนเข้มแข็ง การรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อทำกิจกรรมจะสำเร็จได้ไม่ยาก การต่อต้านการเอารัดเอาเปรียบจากภายนอกจะทำได้

3. ในแง่วิธีการพัฒนา ต้องทำให้ชาวบ้านมีจิตสำนึกที่แจ่มชัดในวัฒนธรรมของเขา ปัญญาชนของชาวบ้าน และชาวบ้านควรร่วมกันศึกษาและวิเคราะห์ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของชุมชน เพราะสิ่งที่ชาวบ้านปฏิบัติมาช้านานนั้น นานเข้าอาจกลายเป็นเรื่องของจิตใต้สำนึก คือ สัมไปว่าทำอย่างนั้นเพราะอะไร การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์จะช่วยให้รู้ที่ค้นคว้าได้ว่า การปฏิบัติและพิธีกรรมมีที่มาอย่างไร ทำให้ชาวบ้านตื่นและรับรู้ รู้เอกลักษณ์และคุณค่าของตัวเอง ค้นพบจิตสำนึกอิสระของชุมชน เห็นคุณค่าของการรวมเป็นชุมชนและชาวซึ่งในประวัติการต่อสู้ร่วมกันตลอดมา เห็นภัยของการครอบงำของวัฒนธรรมแปลกปลอมจากภายนอก ในแง่เศรษฐกิจ ชาวบ้านควรทำการผลิตในขนาดที่เหมาะสม ใช้แรงงานในครอบครัวเป็นหลักก่อน ทำเพื่อเลี้ยงครอบครัวและชุมชนก่อน ในคำของบำรุง สลัดพัน พันธ์นาการแห่งการพึ่งพา พันธ์นาการแห่งระบบตลาดกลับไปสู่การพึ่งพาตนเองให้ได้

กล่าวได้ว่า แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนเมื่อเริ่มเกิดในสังคมไทยในศตวรรษที่ 2520 คือ พ.ศ. 2520-2529 เป็นการเสนอทางเลือกการพัฒนาโดยเฉพาะการพัฒนาชนบท เป็นทางเลือกแนวทางการพัฒนาเพื่อเอาเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของชาวบ้านเป็นตัวตั้ง ซึ่งเป็นเศรษฐกิจและวัฒนธรรมแบบชุมชนและวัฒนธรรมแบบชุมชนไม่ใช่แบบปัจเจกชน มุ่งสู่การพึ่งพาตนเองของชาวบ้านของท้องถิ่น ของเขตภายในประเทศ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนนี้เกิดมาจากการสรุปปรากฏการณ์ขึ้นเป็นทฤษฎีของนักพัฒนาเอกชน ด้านหนึ่งมาจากการสัมผัสและเข้าใจความเป็นตัวของตัวเอง ศักยภาพและเส้นทางของชาวบ้านไทย อีกด้านหนึ่งมาจากการเห็นปัญหาหนักของการพัฒนาประเทศในแนวทางทุนนิยม ซึ่งผลประโยชน์ที่ได้ของการพัฒนาตกเป็นของคนเพียงกลุ่มเดียว คือภาคธุรกิจ ส่วนใหญ่จากการเอาเปรียบภาคเกษตรกรรม ภาคเศรษฐกิจชุมชนหรือการใช้แรงงานชาวบ้านราคาถูก อีกทั้งคนเพียงกลุ่มเดียวนั้นส่วนสำคัญเป็นหรือถูกควบคุมโดยช่างต่างชาติ แทบจะไม่ใช่ภาคเศรษฐกิจที่แท้จริงของประชาชนไทย ทางเลือกการพัฒนาแนววัฒนธรรมและเศรษฐกิจชุมชนที่เสนอโดยนักพัฒนาเอกชนเมื่อเริ่มเกิดขึ้น ไม่ได้เป็นที่ยอมรับอย่างเป็นทางการ ไม่มีที่ในแนวทางและแผนของสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ไม่มีที่ในมหาวิทยาลัยและวงวิชาการ โดยเฉพาะถูกปฏิเสธอย่างสิ้นเชิงในวงวิชาการเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย ซึ่งเป็นวิชาเศรษฐศาสตร์แบบนายทุน ให้ความสำคัญเฉพาะเศรษฐกิจภาคนายทุนและรัฐ คือการค้าระหว่างประเทศ การธนาคารและการคลัง ไม่เห็นค่าของเศรษฐกิจภาคประชาชน คือ เศรษฐกิจครอบครัวและชุมชน ในช่วงศตวรรษที่ 2520 แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนได้รับการยอมรับ มีบทบาทเป็นแนวคิดนำเฉพาะในหมู่นักพัฒนาเอกชน ส่วนในวงวิชาการมีเฉพาะนักวิชาการจำนวนน้อยเท่านั้นที่ยอมรับแนวคิดนี้

กล่าวถึงการพัฒนาการของแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในอีก 2 ช่วงต่อมา คือช่วงที่คณะนักวิชาการเข้ามาช่วยยกระดับแนวคิด จากการเป็น “ทางเลือกการพัฒนา” เป็น “แนวคิดเศรษฐกิจและสังคม” คือจากประมาณปลายทศวรรษ 2520 จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2527- ปัจจุบัน) และช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจทุนและการเข้าขานรับแนวคิดฯ ขององค์กรประชาชน ยกย่องแนวคิดสูงขึ้นอีกจาก “แนวคิดเศรษฐกิจและสังคม” เป็น “อุดมการณ์ของสังคม” คือจาก พ.ศ. 2540 ถึงปัจจุบัน

พัฒนาเป็นแนวคิดเศรษฐกิจและสังคม

จาก “ทางเลือกการพัฒนา” เป็น “แนวคิดเศรษฐกิจและสังคม” สิ่งทีคณะนักวิชาการได้เข้ามาช่วยพัฒนาแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนมี 2 ประการ คือ

1. ซึ่งให้เห็นฐานะของสถานะชุมชนและวัฒนธรรมชุมชนในประวัติศาสตร์ คือ ฐานะและบทบาทของชาวบ้านในกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองคั่นพบและชี้ว่าระบบชุมชนเป็นระบบอีกประการหนึ่งของสังคมไทย มีกลไก เส้นทางและการใฝ่ฝันของตัวเอง แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนไม่เป็นแค่เพียงการชี้แนวทางการพัฒนา ไม่ใช่เรื่องของเฉพาะช่วงระยะเวลาการพัฒนา ไม่ใช่เพียงชี้ว่าควรพัฒนาแนวทางชุมชน แต่ชี้ว่าชุมชนเป็นระบบซึ่งเป็นแกนกลางของสังคมไทย วัฒนธรรมชุมชนเป็นแกนกลางของวัฒนธรรมไทย โดยพื้นฐานทางสังคมเป็นสังคมแบบชุมชน ไม่ใช่แบบทุนนิยม แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนเป็นทฤษฎีซึ่งอธิบายระบบและทางเดินของระบบอันเป็นแกนกลางของสังคมและวัฒนธรรมไทย ควรเข้าใจชุมชนและวัฒนธรรมชุมชนในฐานะที่เป็นองค์รวม เป็นหนึ่งระบบ เป็นอย่างนั้น มีฐานะสำคัญระดับนั้น ไม่ใช่เป็นเพียงแค่ทางเลือกของสังคมในมิติเศรษฐกิจหรือมิติการพัฒนาชนบทในระยะเวลาพัฒนา

2. ซึ่งว่าทางเลือกการพัฒนาหรือเมื่อพิจารณาขยายเป็นเส้นทางของสังคมไทยนั้น เส้นทางที่เสนอโดยแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนเป็นเส้นทางที่ชอบธรรมของประชาชนชาวไทย ให้ประโยชน์เต็มทีแก่ชาวบ้านพื้นเมืองและเป็นเส้นทางของผู้คนส่วนข้างมากที่สุดในประเทศ อีกทั้งยังเป็นเส้นทางที่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ลักษณะทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของสังคมไทย ซึ่งมีหน่วยพื้นฐานคือครอบครัวและชุมชน เส้นทางวัฒนธรรมชุมชนเป็นเส้นทางพัฒนาและเป็นเส้นทางพัฒนาและเป็นเส้นทางของสังคมไทยที่เหมาะสมเป็นจริง ไม่ใช่เป็นเพียงความเพื่อฝันของกลุ่มนักพัฒนาเอกชน

ปัจจุบันวงการพัฒนาในประเทศไทยได้เริ่มแนวการทำงานพัฒนาแบบวัฒนธรรมชุมชนใน 3 รูปแบบ คือ

1. แนวการเก็บสงวนรักษาวัฒนธรรมเดิมเอาไว้ไม่ให้สูญหาย
2. แนวการใช้วัฒนธรรมแบบชุมชนเป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนา

3. แนวการพัฒนาที่มีมิติวัฒนธรรมสอดแทรกอยู่เป็นยาตำในเนื้องานทุกอย่าง

1. แนวการเก็บสงวนรักษาวัฒนธรรมเดิมเอาไว้ไม่ให้สูญหาย

เนื่องจากสภาพความเป็นจริงที่วัฒนธรรมดั้งเดิม ทั้งด้านวัฒนธรรมและด้านประเพณี พิธีกรรมหลายอย่างกำลังผุ่กร่อนสลายไป ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการอนุรักษ์เก็บรักษาเอาไว้ เช่น การรวบรวมบันทึก เป็นต้น

ส่วนการเก็บรักษาวัฒนธรรมในส่วนที่เป็นธรรมเนียมประเพณีนั้น ได้แก่การรื้อฟื้นขึ้นมาทำใหม่ เช่น หากเราต้องการจะสร้างเสริมคุณค่าที่เมตตากรุณาแก่สิ่งมีชีวิตรอบ ๆ ตัว ต้องการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสรรพสิ่งรอบข้างให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเกื้อกูลกัน ซึ่งอาจรื้อฟื้นการทำพิธีเรียกขวัญข้าว หรือหากต้องการปลูกฝังคุณค่าแห่งการพึ่งตนเองความภาคภูมิใจ ความรู้ที่บรรพบุรุษได้สั่งสมเอาไว้ ก็อาจรื้อฟื้นความรู้ในการใช้สมุนไพรจีน เป็นต้น

2. แนวการใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นเครื่องมือสำหรับการพัฒนา

เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่พบได้แพร่หลายในปัจจุบัน โดยเฉพาะในแวดวงนักพัฒนาเอกชน การพัฒนาที่มีวัฒนธรรมชุมชนเป็นยาตำสอดแทรกอยู่ในเนื้องานทุกอย่าง ย่อมแล้วแต่เจตนารมณ์และเป้าหมายของการทำกิจกรรมในครั้งนั้นๆ

3. แนวคิดการพัฒนาที่มีมิติวัฒนธรรมแรกเป็นยาตำในเนื้องานทุกอย่าง

หมายความว่า ไม่เพียงแต่จะอนุรักษ์สงวนรักษาวัฒนธรรมหรือจะใช้วัฒนธรรมชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเท่านั้น หากแต่มีวัฒนธรรมชุมชนนั่นเองจะกลายเป็นทิศทางของงานพัฒนา ในทางปฏิบัติก็หมายความว่า ทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชุมชนจะเป็นทั้งเป้าหมายและเป็นทั้งวิถีทางของการพัฒนา ในส่วนเป้าหมายนั้น หมายความว่า การกำหนดปรัชญาของการทำงานพัฒนาว่า จะทำงานพัฒนาไปเพื่ออะไร คำตอบที่ได้ต้องมาจากวิถีคิด วิถีชีวิต มาตรฐานของวัฒนธรรมชุมชนเอง

พลังในวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

สำหรับการทำงานพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนนั้น ได้เกิดคำถามขึ้นว่าเราจะทำงานพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนได้อย่างไร (กาญจนา แก้วเทพ 2538 : 114-123)

1. การถือเอาชาวบ้านเป็นตัวตั้งของการพัฒนา นี้เป็นการปรับตัวทัศนะใหม่ในการพัฒนาที่เคยมีเมื่อสองทศวรรษที่ผ่านมา ที่เรามักจะคิดว่า ชาวบ้านเป็นวัตถุรองรับการพัฒนา (Object of development) และกลุ่มนักพัฒนาจากภายนอกจะเป็นผู้ไปพัฒนา ทัศนะดังกล่าวนี้สืบเนื่องจากการอภิปราย “ตัวชาวบ้าน” เองโดยที่แต่เดิมเรามองแต่ว่าชาวบ้านเป็นผู้ที่มีปัญหา เป็นผู้ตกอยู่ในสภาพ โง่ จน เจ็บ เป็นผู้ไม่มีแนวคิดในการพัฒนาไม่มีจิตสำนึกต่อการถูกเอาเปรียบ

ไม่ได้ผ่านการต่อสู้มาก่อน ไม่มีการรวมกลุ่มจัดตั้ง ไม่มีเจตนาธรรมณ์ อุดมการณ์ ฯลฯ ฉะนั้น นักพัฒนาจากภายนอกจึงต้องเป็นผู้ทำทุกอย่างเข้าไปให้ที่เรียกว่าเป็นการทำงานแบบบนลงล่าง

แต่การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนนี้เราจะกลับทิศนะที่มีต่อชาวบ้านเสียใหม่ โดยเชื่อว่า ประสบการณ์ชีวิตที่ชาวบ้านได้ผ่านการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดมาในแต่ละรุ่นและได้ส่งทอดบทเรียน นั้นเป็นมรดกชีวิตที่อยู่ในรูปวัฒนธรรม คือ ภูมิปัญญา ภูมิธรรม ความสามารถและศักยภาพของ ประชาชน แม้ว่าชีวิตจะต้องเผชิญปัญหา แต่ก็ได้มีการแก้ไขปัญหาเหล่านั้นมาแล้วในระดับหนึ่ง ดังนั้น การทำงานต้องเริ่มจากชาวบ้านและสิ่งที่ชาวบ้านมีขึ้นมา ที่เรียกว่า การทำงานแบบ Bottom-up

การปรับเปลี่ยนเอาชาวบ้านเป็นตัวตั้งในการพัฒนาเป็น Subject ของการพัฒนานั้นต้อง กระทำในทุกขั้นตอน โดยอาจจะต้องเริ่มตั้งแต่คำถามที่เกี่ยวกับ “ปรัชญาของการพัฒนา” คือการ ตอบคำถามว่า จะทำงานพัฒนาไปทำไม เพื่ออะไร ในวัฒนธรรมชุมชนนั้น ได้มีปรัชญาของการ พัฒนาปรัชญาชีวิตที่ดีและทำให้ชีวิตดีขึ้น แต่ทว่ากรนิยามว่า “ชีวิตที่ดี” นั้นจะเป็นอย่างไรระหว่าง ชาวบ้านและนักพัฒนาอาจแตกต่างกัน จากปรัชญาของการพัฒนาจนถึงขั้นระบุความต้องการที่จะ ทำกิจกรรมนั้น จะต้องเริ่มต้นจากชาวบ้านก่อน โดยบุคคลภายนอกจะมีบทบาทเป็นส่วนสนับสนุน ในสิ่งชาวบ้านยังขาด

2. การใช้แนวทางแบบ Positive approach เมื่อเราศึกษาวิเคราะห์ชุมชนและวัฒนธรรม ชุมชนย้อนหลังไปครั้งอดีต เราอาจพบว่ามีหลายสิ่งหลายอย่างที่เกิดขึ้นและมีอยู่ในอดีต แต่ปัจจุบัน นี้ได้ลดน้อยลงไปหรือบางอย่างอาจเลือนหายไปเลย แต่ในอีกด้านเราจะพบว่ายังมีบางสิ่งบางอย่าง หลงเหลืออยู่ แม้ว่าหลงเหลืออยู่นั้นอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมบ้าง เช่น การทำ พิธีกรรม ประเพณีบางอย่างจะขยับย่อให้สั้น

การทำงานพัฒนาโดยเริ่มต้นจากสิ่งที่ชาวบ้านมีอยู่เอง คือ ทำในสิ่งที่เขามีอยู่เป็นหลัก เช่น เมื่อเราสำรวจว่าชาวบ้านมีปัญหาขาดข้าวกิน เราจะต้องถามต่อไปว่าเมื่อครั้งยังไม่มี ความช่วยเหลือจากภายนอกเข้ามาเลย ทำอย่างไร จะพบรูปแบบมากมาย เช่น หากเกลือไปแลกข้าว เป็นต้น

อีกความหมายหนึ่งของ Positive approach คือการเริ่มต้นจากสิ่งที่สร้างสรรค์ก่อน คือการ วิเคราะห์ชุมชนแต่ก่อนที่ยังใช้แนวทางการปลุกจิตสำนึกนั้น มักจะมีกรอบความคิดวางเอาไว้ว่าใน แต่ละชุมชนจะมีความแตกต่างระหว่างฐานะทางเศรษฐกิจ มีคนรวย คนชั้นกลาง และคนจน เราจะ พยายามรวมกลุ่มคนจนเพื่อจัดการกับความขัดแย้งด้านผลประโยชน์กับคนรวย

หรือวิธีหนึ่งก็คือ เราจะเปลี่ยนกรอบการวิเคราะห์เสียใหม่ เพราะเราไม่อาจจะใช้มิติทาง เศรษฐกิจเป็นเกณฑ์เดียวในการพิจารณากลุ่มคน เนื่องจากในสภาพความเป็นจริง มีความซับซ้อน มากกว่านั้น ในการวิเคราะห์ชุมชน จะสนใจที่จะตอบคำถามว่าชุมชนมีกลไกอย่างไรในการดำรง อยู่ต่อเนื่องมาได้ยืนยาวนานเช่นนี้ ในชุมชนมีรูปแบบการช่วยเหลือเกื้อกูลอะไรกันบ้างในคนกลุ่ม

ต่าง ๆ ไม่ว่าจะถูกแบ่งโดยฐานะทางเศรษฐกิจความสัมพันธ์ทางสังคม (เครือข่าย เพื่อนบ้าน) ทั้งนี้เมื่อศึกษาความหมาย เหตุผลหรือมูลเหตุจูงใจของ “การรวมกลุ่ม” โดยเปรียบเทียบระหว่างวัฒนธรรมของเรากับวัฒนธรรมของชุมชน จะพบว่ามีความแตกต่างกัน ในวัฒนธรรมของสังคมเมืองกลุ่มจะดำรงอยู่ได้ตราบเท่าที่ยังมีผลประโยชน์จากศัตรูภายนอก ความเป็นกลุ่มจะดำรงอยู่ได้ตราบเท่าที่ยังมีผลประโยชน์ร่วมกันและมีศัตรูร่วมนี้เป็นการรวมกลุ่มเพราะเหตุผลจากภายนอก แต่ทว่าในชุมชนนั้นการจัดตั้งเป็นกลุ่มๆ นั้นเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลกันเป็นอันดับแรก ส่วนเป้าหมายที่จะปกป้องศัตรูภายนอกเป็นเป้าหมายถัดไป

3. การทำงานแนววัฒนธรรมชุมชนนั้นต้องยึดหลักการ “ประสานกัน” (Articulation) ระหว่างสิ่งที่นักพัฒนามีและสิ่งที่ชาวบ้านมีและต้องหลีกเลี่ยงหลักการ “เข้าแทนที่” (Substitution) ไม่ว่าจะมาจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

วิธีการและเครื่องมือที่จะใช้ทำงานพัฒนาแนววัฒนธรรมนี้มีหลากหลาย เช่น เริ่มต้นจากกิจกรรมที่วางการนักพัฒนารู้จักกันดีบ้างแล้ว คือการทำโครงการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคม โดยมีพื้นฐานอยู่บนศาสนาและวัฒนธรรม

องค์ประกอบทั้ง 5 ของการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน (กาญจนา แก้วเทพ 2538 : 164-188)

1. ปรัชญาของการพัฒนา

ปรัชญาของการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนนั้น มีลักษณะที่แตกต่างไปจากปรัชญาของการพัฒนากระแสหลัก คือกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะในขณะที่การพัฒนาเศรษฐกิจมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ทางด้านวัตถุเป็นเป้าหมายสูงสุด แต่การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนนั้น ถือเอาความสุขของมนุษย์เป็นเป้าหมายสูงสุด ที่เรียกว่า Human-Centered development เกณฑ์ที่วินิจฉัยความสำเร็จของการพัฒนาก็คือ สภาพที่มนุษย์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขอย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

ผลงานวิจัยนักศึกษาระดับปริญญาตรี

การพัฒนาแนววัฒนธรรมจะเริ่มต้นด้วยการค้นคว้าแสวงหาปรัชญาในการใช้ชีวิตของคนไทยในวัฒนธรรมชุมชนมีว่าอย่างไรบ้าง รวมถึงให้ความสำคัญกับมิติทางสังคม (ครอบครัว สามี ภรรยา ลูกหลาน) และยังให้ความสำคัญกับมิติด้านจิตวิญญาณอีกด้วย และเราจะพัฒนาชุมชนและสังคมให้เป็นเงื่อนไขที่จะสร้างสรรค์ความสุขแก่คนของเราตามค่านิยมของวัฒนธรรมของเราเอง

ต้องกระตุ้นให้ประชาชนได้รู้ ได้เข้าใจ ถึงแนวคิด หลักการวิเคราะห์ ปัญหาของชุมชน และให้ประชาชนตระหนักว่าเป็นปัญหาร่วมกันของคนทุกคนในชุมชน มิใช่ของคนใดคนหนึ่ง (ทงศักดิ์ คุ้มใจน้ำ 2534 : 18)

2. ความหมายของการพัฒนา

การพัฒนาเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง การพัฒนาจึงจำเป็น ต้องให้ความสำคัญกับ ลำดับขั้นตอนและความเชื่อมโยง เพราะฉะนั้น แนวคิดและทฤษฎีในการพัฒนาจึงปรากฏชัดเป็น 2 กลุ่ม ๆ หนึ่งมองการพัฒนาว่าดำเนินการไปตามลำดับหรือขั้นตอนจากระดับหนึ่ง ไปสู่อีกระดับหนึ่ง โดยต้องสร้างความพร้อมด้านต่าง ๆ อย่างเหมาะสม

ทฤษฎีการพัฒนาแบบพึ่งตนเองเป็นทางเลือกเพื่อการพัฒนาประเทศอีกแนวทางหนึ่ง ซึ่งถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของกลุ่มประเทศโลกที่สาม จากนัก เศรษฐศาสตร์และนักสังคมศาสตร์หลาย ๆ ประเทศ โดยอาศัยรากฐานการสร้างองค์ความรู้ทาง ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจที่ผ่านมาว่า ภายใต้กระบวนการพัฒนาของประเทศต่าง ๆ ทั้งในเอเชียบาง ประเทศและประเทศแถบละตินอเมริกา ได้ส่งผลให้เกิดการพัฒนาแท้จริงหรือไม่แต่ผลปรากฏจาก การที่ได้กล่าวถึงไว้แล้วในทฤษฎีความด้อยพัฒนาและการพึ่งพิงนั้นก็พบว่าประเทศในโลกที่สาม ต้องตกอยู่ในสภาพเสียเปรียบทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมตลอดมา การกระจายความเจริญ กระจุกอยู่ในเมืองใหญ่ที่เป็นศูนย์กลางการปกครอง ความมั่งคั่งก็ตกอยู่กับผู้นำประเทศเพียงบาง กลุ่มเท่านั้น ความยากจนของประชาชนในชนบทก็ยิ่งปรากฏอยู่ทั่วไป ถึงแม้ผู้นำประเทศจะพยายาม แสดงให้เห็นถึงความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วด้วยการพิจารณาจากรายได้ ประชาชาติ ซึ่งเป็นความมองเพียงภาพรวมระดับประเทศที่มีได้คำนึงถึงความเป็นจริงระดับบุคคลว่า รายได้ประชาชาติที่เพิ่มขึ้นนั้นได้กระจายไปทุกระดับหรือไม่ (อาคม ใจแก้ว 2534 : 75)

มิติแห่งการพัฒนา

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

ความจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เกี่ยวข้องกับปริมาณและคุณภาพอัตราการ เพิ่มของมนุษย์ไม่สอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่ คุณภาพของคนที่อยู่ชนบท และในเมืองต่างกัน รวมทั้งการกระจายด้านทรัพยากรมนุษย์ไม่สมดุลเช่น นี้ก็ว่าการมีจะอยู่อย่างหนาแน่นในเขต เมืองแนวทางของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คือ ความพยายามที่จะพัฒนาขีดความสามารถ ศักยภาพของคนให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้

2. การพัฒนาเทคโนโลยี

สภาพปัจจุบัน เทคโนโลยีมีความสำคัญต่อการพัฒนาหลายด้าน แนวทางที่จะส่งเสริม การพัฒนาเทคโนโลยีรัฐและเอกชนต้องสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยด้านต่าง ๆ การคิดค้นวิธีการ ในการเพิ่มผลผลิตรวมทั้งให้มีการพัฒนาเทคโนโลยีมาใช้ในด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม การพลังงานสิ่งแวดล้อมและการป้องกันประเทศ

3. การพัฒนาชนบท

ความหมายของการพัฒนาชนบท คือยุทธวิธีที่กำหนดขึ้น เพื่อปรับปรุงเศรษฐกิจสังคม และกลุ่มคนในชนบท เหตุผลในการพัฒนาชนบท ได้แก่ปี 2523 มีการสำรวจสภาพชีวิตของคนในชนบทไทย ยังขาดมาตรฐานในการดำรงชีวิต เช่น ความยากจน โภชนาการ อนามัย ที่อยู่อาศัย รายได้ ดังนั้น จึงได้กำหนดแผนพัฒนาชนบทขึ้น โดยมีรูปแบบในการพัฒนา 2 ลักษณะ คือ การพัฒนาจากเบื้องต้น คือ รัฐเป็นผู้ดำเนินการเป็นส่วนใหญ่ และการพัฒนาจากฐานล่างคือ แนวทาง และแผนการกำหนดขึ้นโดยประชาชนในชนบท

4. การพัฒนาเศรษฐกิจ

ในช่วงก่อนเริ่มใช้แผนพัฒนาฯ แนวการผลิตจะเป็นผลผลิตด้านเกษตรกรรมระดับความเจริญเติบโตรวดเร็ว ภายหลังมีการใช้แผนพัฒนาฯ แนวโน้มด้านการผลิตเป็นภาคอุตสาหกรรม และการส่งออก

5. การพัฒนาทางการเมืองการปกครอง

การปกครองไทยในช่วงปี พ.ศ.2435 ปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นกษัตริย์ เทวราชทำหน้าที่บริหารปกครองบ้านเมืองต่อมาได้มีการพัฒนาหลัง ปี 2435 มีการพัฒนารัฐชาติ เริ่มรวมศูนย์อำนาจปลุกฝังให้ประชาชนมีความผูกพันกับรัฐ หลังปี พ.ศ.2475 มีการปฏิวัติเปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตย ได้มีการพัฒนาระบบการเมือง การปกครอง การบริหาร และการจัดระเบียบราชการมาโดยลำดับ ให้ความรู้ประชาชน เกี่ยวกับประชาธิปไตย ปลุกฝังการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาการปกครองบ้านเมืองเป็นลำดับ

การให้นิยามความหมายของการพัฒนาตามแนววัฒนธรรมชุมชนนั้น มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องในการกำหนดความหมายอยู่ 3 แนวคิด คือ

1. แนวคิดที่ว่าด้วยมนุษย์เรานั้นจะมีลักษณะเป็นองค์รวม (homo-sapien) มิใช่เป็นมนุษย์เศรษฐกิจ (homo economic) มนุษย์แรงงาน (homo labour) หรือมนุษย์ผู้บริโภครแต่เพียงอย่างเดียว เมื่อมนุษย์มีลักษณะองค์รวม การพัฒนามนุษย์ก็ย่อมต้องมีลักษณะเป็นองค์รวมด้วยเช่นกัน

2. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความหมายของการพัฒนาก็คือ เนื่องจากวัฒนธรรมชุมชนถือเอามนุษย์เป็นศูนย์กลางและเป็นเป้าหมายของการพัฒนา “คนเราทุกคน ไม่ว่าจะเป็ใคร เกิดที่ไหน มนุษย์ทุกคนล้วนแต่มีศักยภาพที่จะบรรลุจุดสูงสุดได้”

3. คำว่าวัฒนธรรมเป็นคำที่สร้างความสับสนให้มากที่สุด เพราะคำๆนี้มีการใช้อย่างแพร่หลายกว้างขวาง ใช้กันทั้งในระดับประชาชนทั่วไปและในความหมายทางวิชาการ วัฒนธรรมของทุกสังคมนั้นจะมีรอบวงหรือระดับต่าง ๆ วงรอบนอกที่อาจเปรียบได้กับเปลือกนั้นเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา เช่น รสนิยมในการกินอาหาร วงที่สองอาจเทียบเท่ากับส่วนที่เป็นกระพี้ ส่วนนี้เริ่มมีความลงตัวพอสมควร แม้เปลี่ยนแปลงไปบ้าง เช่น วิถีการใช้ชีวิต ประเพณี

การปฏิบัติตามธรรมเนียมต่าง ๆ และส่วนสุดท้ายที่เป็นเหมือนแก่นนั้น นับว่าเป็นส่วนที่คงตัวมากที่สุด หากต่อการเปลี่ยนแปลง ส่วนนี้ได้แก่ ระบบคุณค่า ระบบวิถีคิด ฯลฯ

สิ่งที่เราต้องรักษาแก่นเดิมของวัฒนธรรมชุมชนเอาไว้ก็คือ ระบบคุณค่าที่ดั้งเดิม วิถีคิดที่ไม่รุนแรง แต่สิ่งที่สามารถปรับเปลี่ยนได้และจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนคือเปลือกและกระพี้ เช่น คุณค่าเรื่องการช่วยเหลือเกื้อกูลกันที่เคยแสดงออกในรูปแบบของการลงแขกนั้นปัจจุบันทำไม่ได้ และชาวบ้านจำเป็นต้องปรับเปลี่ยน โดยการนำเอารากเดิม มาเกิดในกระพี้และเปลือกใหม่ เช่น กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น

3. การวิเคราะห์สังคม

การวิเคราะห์ปัญหาและสังคมนั้น จะมองดูที่แต่ละระดับปรากฏการของปัญหาเท่านั้น ไม่เป็นการเพียงพอ แต่จะต้องเจาะลึกลงไปที่สาเหตุอันเป็นสมมติฐาน เมื่อเจาะลึกลงไปสาเหตุเบื้องลึกแล้ว เห็นว่า “วิกฤติด้านวัฒนธรรม” อันเป็นสาเหตุพื้นฐานของปัญหาสังคม

3.1 วิถีชีวิตที่ชาวบ้านเคยใช้อยู่ เช่น วิถีการปลูกข้าวโดยไม่ใช้ปุ๋ยหรือใช้พันธุ์พื้นเมือง การออกลูกกับหมอต้าแย

3.2 การทำให้ความรู้ที่ชาวบ้านมีอยู่ไม่สามารถเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงแบบใหม่ หรือความรู้เดิมของชาวบ้านไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้กับสภาพการณ์ใหม่

3.3 การใช้องค์ความรู้บางอย่างนั้น ต้องมีอำนาจจะมีโอกาสใช้

ปัจจัยอีกประการหนึ่งก็คือ ตัวเนื้อหาของทฤษฎี “การทำประเทศให้ทันสมัย” เนื่องจากทฤษฎีนั้นมีสมมุติฐานที่สำคัญกว่า สิ่งประเทศด้อยพัฒนา มีอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นภาระหนักหน่วงหลังกระบวนการไปสู่ความทันสมัยทั้งสิ้น

และสุดท้ายคือ นิยามคำว่า “วัฒนธรรม” เป็นผลของการเรียนรู้ที่มาจากความพยายามในการแก้ปัญหาของมนุษย์ ฉะนั้นสังคมที่มีความมั่นคงทางวัฒนธรรม ก็คือสังคมที่มาตรการหรือกลไกในการแก้ปัญหา คืออยู่ในความสมดุล ในอดีตมาตรการการสร้างปัญหามีขนาดที่พอเหมาะ มาตรการการแก้ปัญหาจะรับมือได้ แต่ในสภาพปัจจุบันมาตรการการสร้างปัญหาขยายตัวอย่างรวดเร็ว ในขณะที่มาตรการการแก้ปัญหาแบบเดิม ๆ สูญสลายไป มาตรการการแก้ปัญหาแบบใหม่ก็ไม่ได้ก่อตัวขึ้นมาหรือใช้แก้ปัญหาได้จริง

4. ยุทธศาสตร์ของการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน

4.1 ชุมชนของไทยสูญเสียความมั่นใจในพลังทางวัฒนธรรมของตนไปมาก ต้องใช้กระบวนการการพัฒนาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมความมั่นใจขึ้นมาเช่น การสร้างวิจัยเพื่อสร้างจิตสำนึก ได้แก่ การศึกษาค้นคว้าวัฒนธรรมและเพณีประวัติศาสตร์ของชุมชน

4.2 การจัดสัมมนาโดยเชิญชาวบ้านทั้งจากหมู่บ้านตนเองและที่อื่น ที่เป็นปัญหาชาวบ้านมาพูดคุยกัน เรียกว่า “การชูบทบาทของปัญหาชนในหมู่บ้านขึ้นมา”

4.3 การศึกษาในรูปของการพิจารณาไตร่ตรองผลของกิจกรรมที่ได้ทำไปแล้ว ทั้งนี้เพราะการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนนั้น ต้องทำงานด้วยระบบ 2 จังหวะควบคู่กันอยู่ตลอดเวลา

4.4 การจัดทัศนศึกษาไปดูตามที่ต่างๆ ที่เกิดจากความพยายามและความสามารถของชาวบ้านเอง

5. ยุทธวิธีการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน

5.1 ต้องเปลี่ยนจากยุทธวิธีแบบ “บนลงล่าง” (top-down) มาเป็น “ล่างขึ้นบน” (bottom-up) อย่างไรก็ตามในการปฏิบัติที่เป็นจริงเราจะเริ่มต้นเปิดฉากด้วยการทำงานแบบ “ล่างขึ้นบน” เลยคงไม่ได้ต้องเริ่มด้วย “บนลงล่าง” และจบที่ “ล่างขึ้นบน”

5.2 เปลี่ยนยุทธวิธีการใช้ negative approach คือการเริ่มต้นจากสิ่งที่ชาวบ้านไม่มีขาดแคลนมาเป็นการใช้ positive approach คือ การเริ่มต้นจากสิ่งที่ชาวบ้านยังคงหลงเหลืออยู่ เช่น การจัดทำโครงการประปา ต้องศึกษาว่าชาวบ้านเคยมีอะไรบ้างในเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดการเรื่องการใช้น้ำ เช่น เคยมีระบบเหมืองฝายมาก่อน องค์กรประกอบมีอะไรบ้างเช่น ผู้นำ การจัดการเรื่องกองทุนกลาง เป็นต้น

5.3 ต้องใช้ยุทธวิธีการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของชาวบ้าน คือมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน โดยเฉพาะขั้นตอนการตัดสินใจและจัดสรรผลประโยชน์

การประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน

1. ทิศทางการทำงานของแนวทางนี้ จะต้องเริ่มต้นในระดับชุมชน และต่อจากนั้นก็ค่อยๆ ขยายขึ้นเป็นการสร้างเครือข่ายในแนวนอน และการสร้างเครือข่ายในแนวตั้ง เพื่อทำ Local Networking ในการปฏิบัติทางการขยายเครือข่ายในแนวตั้งอาจจะสะดุดตาหยุดลง หากองค์กรพัฒนาไปปรับแนวคิดที่ว่า “คำตอบทั้งหมดอยู่ที่หมู่บ้านมากเกินไป”

2. ระดับการแก้ปัญหา ส่วนใหญ่แล้ว ทิศทางการเริ่มต้นทำงานของการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนนั้นจะเริ่มด้วยการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แล้วขยายไปสู่มิติด้านอื่น ๆ

3. ชีดความสามารถในการทำงานทุกระดับ มักจะไม่มีอยู่อย่างครบถ้วนในองค์กรเดียว จึงมีความจะเป็นที่องค์กรนั้นจะต้องไปประสานและระดมความร่วมมือช่วยเหลือจากบุคคลและกลุ่มภายนอก ชีดความสามารถในการประสานงาน จึงเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับการประเมินผลในแนวทางนี้

ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำทฤษฎีแนวคิดวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ชี้แนวทางในการพัฒนาอธิบายถึงระบบของสังคมและวัฒนธรรมไทย โดยที่ประเทศไทยได้เริ่มแนวการทำงานด้านการพัฒนา 3 รูปแบบ

1. เก็บรักษาวัฒนธรรมไว้
2. ใช้วัฒนธรรมแบบชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนา
3. การพัฒนาที่มีวัฒนธรรมสอดแทรกอยู่ทุกการพัฒนา

และองค์ประกอบ 5 ประการของการพัฒนา ประกอบด้วย

1. ปรัชญาของการพัฒนา
2. ความหมายของการพัฒนา
3. การวิเคราะห์สังคม
4. ยุทธศาสตร์ของการพัฒนา
5. ยุทธวิธีการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน

โดยจะนำแนวคิดวัฒนธรรมชุมชนไปเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างคำถามในการวิจัยว่า ก่อนการพัฒนาชาวเขามีวิถีชีวิตอย่างไร มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่แบบใด ภายหลังจากมีการพัฒนาเข้ามามีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ดีกว่าหรือแย่กว่าเก่า รวมทั้งคนในชุมชนมีความคิดอย่างไรกับการที่นักพัฒนาเข้ามามีบทบาทในชุมชนของตน

การพัฒนาชุมชนไม่จำเป็นที่จะเป็นการพัฒนาด้วยการจัดกิจกรรมในด้านใด ย่อมตั้งอยู่บนพื้นฐานการสนับสนุน ให้ประชาชนพึ่งตนเองได้เป็นประการสำคัญ หากสิ่งใดเกินกว่าความสามารถของประชาชนเช่นทางด้านวิชาการและวัสดุที่จำเป็น รัฐบาลย่อมเข้าให้การช่วยเหลือเพื่อโครงการ กิจกรรมของราษฎรบรรลุผลด้วยดี ทั้งนี้โดยวิธีการ “ทำงานกับประชาชน (work with people) หมายถึงร่วมคิด ร่วมปรึกษา และร่วมกันทำงาน ไม่ใช่ทำให้ประชาชน (Work for people) แต่ฝ่ายเดียว” (จิตจำนงค์ กิติกิริติ, 2525 : 54)

2. แนวคิดวิธีการผลิตแบบเอเชีย

แนวคิดวิธีการผลิตแบบเอเชีย ถูกนำเสนอโดย คาร์ล มาร์กซ์ ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาพัฒนาของสังคมมนุษย์ มาร์กซ์ได้เอ่ยถึงแนวความคิดนี้ในฐานะของ วิธีการผลิตแบบเอเชีย ในครั้งแรกใน Preface to a Contribution of Political Economy ซึ่งเป็นข้อความที่เป็นที่รู้จักและได้รับการอ้างถึงเสมอจนกระทั่งปัจจุบัน ในไทยนั้น ภัคพัฒน์ ทิพยประไพ (2540 :

48-70) ได้มีการนำทฤษฎีวิถีการผลิตแบบเอเชียมาใช้ โดยแนวทางที่ใช้ในการนำเสนอ คืออธิบายวิถีการผลิตแบบเอเชียจากแง่มุมของหมู่บ้าน เป็นการปูทางให้ทราบถึงวิถีการผลิตแบบเอเชีย

ชุมชนหมู่บ้าน

ชุมชนหมู่บ้านในวิถีการผลิตแบบเอเชีย หมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านจะเปรียบเสมือนโลกเล็ก ๆ ในตัวเอง ประกอบด้วยครัวเรือนหลาย ๆ ครัวเรือนอาศัยอยู่ร่วมกัน โดยที่แต่ละครัวเรือนทำการผลิตอาหารและเสื้อผ้าใช้เอง จึงมีความเพียงพอเบื้องต้นในระดับครัวเรือนและภายในหมู่บ้านก็ยังมีช่างฝีมือทำหัตถกรรมที่ต้องใช้ความชำนาญเฉพาะทาง ทำให้หมู่บ้านมีความเพียงพอในตัวเองทางเศรษฐกิจ โดยแทบจะไม่ต้องพึ่งพาอาศัยภายนอกเลยแต่ละหมู่บ้านจึงต้องเป็นอิสระไม่ขึ้นแก่กัน และมีการติดต่อกันน้อยมาก

ชุมชนหมู่บ้านมีกำเนิดมาจากชุมชนเชื้อสายหรือสังคมเผ่าในยุคโบราณ มีลักษณะเป็นสังคมเครือญาติ ทุกคนในชุมชนมีเชื้อสายเดียวกันและต้องพึ่งพาอาศัยกันเพื่อความอยู่รอดมาตั้งแต่สมัยที่ยังเป็นชนเผ่าเร่ร่อน ไม่ได้ลงหลักปักฐานเป็นการถาวร สภาพความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ซึ่งต้องขึ้นกับปัจจัยสภาวะแวดล้อมมากในระบบเศรษฐกิจแบบธรรมชาตินี้ ทำให้เกิดความอยู่รอดของทุกชีวิตในชุมชน ขึ้นอยู่กับความร่วมมือของสมาชิกในชุมชนโดยตรง ฉะนั้นทั้งตัวชุมชนเองและความเป็นชุมชน จึงมีความหมายอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่และสืบทอดต่อไปของชุมชน โดยนัยนี้ชุมชนจึงเป็นทั้งโลกเป็นทั้งชีวิต และเป็นทุกสิ่งทุกอย่างของคนในชุมชน แต่ละบุคคลจะเข้าถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพได้ก็ผ่านการเป็นสมาชิกของชุมชนเพียงสถานเดียว

ความสำคัญของความเป็นชุมชนยังดำรงสืบต่อมา เมื่อชุมชนเริ่มปักหลักตั้งถิ่นฐานทำกิจกรรมและเลี้ยงสัตว์แทนที่จะหาเก็บหรือล่าเอาจากธรรมชาติอย่างที่เคยทำ ณ จุดนี้เองที่ชุมชนเริ่มทำการผลิตเพื่อตอบสนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจของตน พื้นฐานการผลิตของชุมชนหมู่บ้านในวิถีการผลิตแบบเอเชีย คือ เกษตรกรรมแต่ละครัวเรือนจะทำการผลิตสำหรับบริโภคในครัวเรือนของตน และทุกครัวเรือนต่างก็ทำการผลิตด้วยกันทั้งสิ้น การผลิตเพื่อเป็นสินค้าจึงมีความสำคัญน้อยมากในวิถีการผลิตแบบเอเชีย นอกจากแต่ละครัวเรือนจะผลิตอาหารกินเองแล้ว ยังมีการปั่นด้ายและทอผ้าใช้เองอีกด้วยทุก ๆ ครัวเรือนจึงมีความเพียงพอในระดับหนึ่งส่วนงานหัตถกรรมที่ต้องใช้ความชำนาญเฉพาะอย่างก็จะมีช่างฝีมือในหมู่บ้าน เช่น ช่างปั้น ช่างเหล็ก เป็นผู้ผลิตให้กับชุมชน หมู่บ้านจึงมีความพอเพียงในตัวเอง ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบพอเพียงชีพ เป็นโลกที่ปิดและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ภายในหมู่บ้านในระดับที่จำกัด โดยแทบจะไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับภายนอกเลย

พลังการผลิตทั้งในด้านเกษตรกรรมและหัตถกรรมอยู่ในระดับที่ต่ำ การผลิตขึ้นอยู่กับปัจจัยสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติมาก เช่น ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะทรัพยากรในท้องถิ่น

รวมถึงดิน น้ำ ตลอดจนลม ฝน และฤดูกาล เป็นต้น เทคนิคการผลิตและเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบง่าย ๆ ที่ชุมชนพัฒนาขึ้นมาให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นตน โดยอาศัยประโยชน์จากสภาพที่เป็นอยู่ของธรรมชาติให้เข้ากับความต้องการของตน

การแบ่งงานกันทำในกระบวนการผลิต มีลักษณะเป็นการแบ่งกันตามสภาพทางกายภาพของบุคคล เช่น เพศและวัย ไม่ใช่การแบ่งกันตามทักษะความชำนาญ คนแต่ละคนจึงทำงานทุก ๆ อย่างเหมือน ๆ กัน ไม่มีการแบ่งงานกันทำเป็นเฉพาะ ประสิทธิภาพการผลิตจึงต่ำและไม่ค่อยมีผลผลิตส่วนเกินหรือมีก็แต่น้อย ทว่าเพียงพอต่อการดำรงอยู่ของชีวิตในชุมชน

ระบบกรรมสิทธิ์ในวิถีการผลิตแบบเอเชีย เป็นระบบกรรมสิทธิ์ชุมชน กล่าวคือ กรรมสิทธิ์เหนือที่ดินเป็นของชุมชน บังเอิญคน ไม่ได้เป็นเจ้าของที่ดินที่ตนทำการเพาะปลูก ทว่าที่ดินทั้งหมดเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของชุมชน แต่ละบุคคลมีเพียงสิทธิ์ในการครอบครองเพื่อทำประโยชน์จากที่ดินและการครอบครองนี้จะทำได้ก็ต่อเมื่อบุคคลนั้นเป็นสมาชิกของชุมชนเท่านั้น

เนื่องจากพื้นฐานการผลิตของชุมชนคือเกษตรกรรม ปัจจัยการผลิตที่จำเป็นจึงได้แก่ที่ดิน สำหรับการทำการเกษตรและแรงงานที่จะทำการเกษตรบนผืนดินนั้น การที่ปัจจัยการผลิตคือที่ดิน เป็นกรรมสิทธิ์ของชุมชนและคนจะเข้าถึงปัจจัยการผลิตนี้ได้ก็โดยผ่านการเป็นสมาชิกของชุมชนเท่านั้น ทำให้คนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับชุมชนด้วยพันธะที่ผูกพันแน่นหนา ไม่สามารถปลีกตัวออกจากชุมชนได้ เพราะการปฏิเสชชุมชนก็หมายถึงการปฏิเสชสิทธิ์ในการใช้ประโยชน์ที่ดิน สำหรับการทำการผลิตเพื่อเลี้ยงชีพไปด้วยพร้อม ๆ กัน (สุนทร สีหะเนิน 2548 : 166)

ในภาวะที่พลังงานการผลิตอยู่ในระดับต่ำ บุคคลต้องเข้าถึงปัจจัยการผลิตโดยผ่านการเป็นสมาชิกของชุมชน และมีการแบ่งงานกันทำในขนาดที่จำกัด ซึ่งก็ส่งผลให้มีการผลิตส่วนเกินจำกัดไปด้วยนี้ ทุกคนในชุมชนจึงมีความเท่าเทียมกันในแง่ของการดำรงชีวิต และหัวหน้าครอบครัวก็มีความเท่าเทียมกันในแง่ของสถานภาพทางสังคมด้วย

อย่างไรก็ดีในชุมชนก็ยังมีภารกิจส่วนรวมบางอย่างที่มีความจำเป็นต่อการดำรงอยู่ของ

ชุมชนโดยรวม เช่น งานหัตถกรรม งานดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย งานกำหนดเวลาสำหรับกิจกรรมการเพาะปลูก งานควบคุมปริมาณน้ำ เป็นต้น ชุมชนต้องการให้คนบางคนในหมู่บ้าน ประกอบภารกิจเหล่านี้ ภายในหมู่บ้านจึงมีการแบ่งงานกันทำขึ้นในระดับหนึ่งที่ไม่สูงมากนัก เพื่อตอบสนองต่อความจำเป็นร่วมกันของชุมชน และชุมชนจะเป็นผู้รับค่าใช้จ่าย สำหรับการดำรงชีพของผู้ที่ไม่ได้ทำการผลิตเพื่อการยังชีพของตนเหล่านั้น

โดยการจัดโครงสร้างของชุมชนในลักษณะนี้ทำให้ความเพียงพอในตนเองของชุมชน ขยายขอบเขตรวมไปถึงกิจการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ของชุมชนด้วยชุมชนได้อาศัยส่วนเกินของชุมชนรองรับความต้องการในส่วนนี้ได้ด้วยตัวของชุมชนเอง โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยภายนอก

มากนัก ชุมชนจึงมีลักษณะเป็นองค์กรอิสระซึ่งดำเนินการต่างๆ เพื่อการผลิตซ้ำตัวเองได้ด้วยตัวของตัวเอง และมีการติดต่อกับภายนอกที่จำกัด แต่ละชุมชนจึงมีลักษณะเป็นโลกของตัวเองและไม่ขึ้นแก่กัน

การแบ่งงานในชุมชนซึ่งยังมีขนาดที่จำกัดนี้ เป็นรูปแบบเบื้องต้นของการเกิดขึ้นชั้นในหมู่บ้าน บางแห่งอาจมีระบบวรรณะและมีทาสด้วย แต่การมีชนชั้นนี้ ยังไม่ได้พัฒนาไปจนถึงขั้นของการแบ่งแยกเป็นชนชั้นเจ้าของปัจจัยการผลิตและชนชั้นที่ไร้ปัจจัยการผลิต เพราะระบบหมู่บ้านบนพื้นฐานของกรรมสิทธิ์ชุมชนยังคงเข้มแข็งอยู่ จึงยังไม่มี ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นและการต่อสู้ทางชนชั้นเกิดขึ้นในหมู่บ้าน การเกิดขึ้นชั้นจึงไม่ใช่ลักษณะหลักของหมู่บ้าน ไม่สามารถทำลายลักษณะความเป็นชุมชน ซ้ำยังถูกคบบัง โดยลักษณะความเป็นชุมชนของหมู่บ้านอีกด้วย

กลไกต่าง ๆ ของระบบหมู่บ้านในวิถีการผลิตแบบเอเชียได้พัฒนาสืบเนื่องมาเป็นระยะเวลายาวนาน ทำให้ระบบอุดมการณ์สอดคล้องและสนับสนุนต่อระบบการผลิตและระบบความสัมพันธ์ในชุมชนอย่างเข้มแข็ง ตั้งแต่ในระดับที่พื้นฐานที่สุด ก็ระดับของความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติไปจนถึงระดับความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน รูปแบบของเทคนิควิธีการผลิต ลักษณะการแบ่งงานกันทำในระดับครัวเรือนจนถึงระดับชุมชน รูปแบบของการผลิตและจัดสรรส่วนเกินเพื่อตอบรับภารกิจส่วนรวม ตลอดจนรูปแบบในการติดต่อกับสัมพันธ์กับโลกภายนอก ล้วนแต่วางพื้นฐานอยู่บนกลไกของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลไกด้านอุดมการณ์ ซึ่งมีความหมายเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ต่างส่งผลกระทบต่อถึงกันและกันอย่างใกล้ชิด

เมื่อหมู่บ้านเติบโตขยายใหญ่ขึ้น ก็จะมีการอพยพโยกย้ายผู้คนบางส่วนออกไปตั้งเป็นหมู่บ้านใหม่ ซึ่งมีทุกสิ่งทุกอย่างเหมือนกับหมู่บ้านเดิม วิถีการผลิตแบบเดิม มีโครงสร้างความสัมพันธ์แบบเดิมและมีระบบอุดมการณ์แบบเดิม ชุมชนหมู่บ้านจึงมีการขยายตัวในเชิงปริมาณทว่าในลักษณะในเชิงคุณภาพของหมู่บ้านยังคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลงหรือมีการเปลี่ยนแปลงเพียงเล็กน้อย ซึ่งเกิดอย่างเชื่องช้าและไม่มีการพัฒนาขึ้นมาเป็นชุมชนแบบใหม่อย่างชัดเจน

โดยนัยยะดังกล่าวนี้ หมู่บ้านในวิถีการผลิตแบบเอเชียถูกมองว่าหยุดนิ่งและเติบโตแบบพีชผัก คือมีการขยายขนาดแต่ไม่มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง จึงเป็นพื้นฐานให้วิถีการผลิตแบบเอเชียมีลักษณะสถิติไม่สามารถพัฒนาขึ้นมาเป็นวิถีการผลิตแบบทุนนิยมได้

รัฐ

เมื่อพลังการผลิตพัฒนาสูงขึ้น ประชากรหนาแน่นขึ้นและมีจำนวนชุมชนเพิ่มมากขึ้น แต่ละชุมชนต่างก็ดำเนินการต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุถึงผลประโยชน์ของตน ผลประโยชน์ของชุมชนเหล่านี้มีทั้งที่เป็นประโยชน์ร่วมกันและขัดแย้งกัน จึงทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดการ

ดูแลประสานประโยชน์ของทุก ๆ ชุมชนขึ้น ความจำเป็นอันนี้ก่อให้เกิดการแบ่งงานกันทำใน รูปแบบใหม่ คือมีการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาทำหน้าที่ดูแลผลประโยชน์ส่วนรวมระหว่างชุมชน

ในขณะที่ชุมชนหมู่บ้านอื่น ๆ ยังคงมีลักษณะเหมือนเดิมหรือเหมือนกัน องค์กรใหม่ที่ถูก ตั้งขึ้นมานี้มีรูปร่างลักษณะที่แตกต่างกันออกไปและมีความสัมพันธ์กับหมู่บ้านในรูปแบบที่พิเศษ ออกไปจากเดิมและในไม่ช้าก็ค่อย ๆ แยกตัวออกไปเป็นอิสระจากชุมชนอื่น ๆ โดยผ่านการสืบทอด หน้าที่ภายในตัวองค์กรนั่นเอง ซึ่งก็เป็นการสืบทอดอำนาจไปด้วยพร้อม ๆ กัน ทั้งยังค่อย ๆ พัฒนา ตัวเองขึ้นไปในระดับที่สูงขึ้นซับซ้อนมากขึ้น มีอำนาจมากขึ้นในฐานะของรัฐในที่สุด

ในวิถีการผลิตแบบเอเชีย รัฐอำนาจตนเป็นเจ้าของที่ดินทั้งหมดครอบทับลงไปบนกรรมสิทธิ์ ของชุมชนอีกทีหนึ่ง รัฐจึงเป็นเสมือนชุมชนใหญ่ที่รวมชุมชนทั้งหมดเอาไว้ด้วยกัน การอ้างสิทธิ์ ของของรัฐนี้นำมาซึ่งความชอบธรรมในการดึงคุณค่าส่วนเกินจากหมู่บ้านเพื่อนำมาหล่อเลี้ยงรัฐเอง ส่วนเกินที่ถูกดึงมานี้อยู่ในรูปของภาษีที่ชุมชนต้องจ่ายให้กับรัฐ ในขณะที่เดียวกันก็ถือเป็นเสมือนค่า เช่าที่รัฐเรียกเก็บจากชุมชน อันเนื่องมาจากการเข้าไปใช้ที่ของรัฐไปด้วยพร้อม ๆ กัน ภาษี / ค่าเช่า นี้จึงมีลักษณะเหมือนกันสองด้านของเหรียญเดียวกันซึ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับหมู่บ้าน

ภาษี / ค่าเช่านี้เป็นส่วนเกินที่รัฐเรียกเก็บจากชุมชน ไม่ใช่ปัจเจกบุคคลในชุมชนหมู่บ้าน นั้น รัฐจึงติดต่อโดยตรงเฉพาะกับตัวหัวหน้าหมู่บ้าน ซึ่งแสดงบทบาทเป็นประตูหรือช่องทางผ่าน ของส่วนเกินจากหมู่บ้านไปสู่รัฐ โดยที่รัฐไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวหรือจัดการผลิตและแจกจ่ายภายใน หมู่บ้านเลย หัวหน้าหมู่บ้านจึงมีฐานะพิเศษ กล่าวคือ เป็นตัวแทนของหมู่บ้านในสายตาของรัฐ และเป็นตัวแทนของการสื่อสารกับรัฐในสายตาของคนในหมู่บ้านไปด้วยพร้อม ๆ กัน

ส่วนเกินที่หมู่บ้านส่งให้กับรัฐนี้อยู่ในหลายรูปแบบ คือ อยู่ในรูปของแรงงาน ซึ่งเป็น รูปแบบที่พื้นฐานที่สุด ในรูปของผลผลิตส่วนเกินของชุมชน และในรูปของเงินตรา ซึ่งเป็นรูปแบบ ที่มีอยู่จำกัดที่สุด ส่วนเกินเหล่านี้เป็นผลประโยชน์หรือรายได้โดยตรงของรัฐ ซึ่งถูกรัฐผูกขาดโดย ล้วนเชิงและรัฐใช้จ่ายรายได้นี้ไปเพื่อหล่อเลี้ยงให้กับรัฐสามารถดำรงอยู่ได้ นอกจากรัฐ ยังมีกลุ่มคน อีกรวมหลายกลุ่ม ซึ่งเข้ามาทำงานให้กับรัฐในตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนกับ ผลประโยชน์ที่รัฐให้ กลุ่มคนเหล่านี้จึงไม่ใช่ผู้ที่ทำการขูดรีดส่วนเกินด้วยตัวเอง ทว่าเข้าถึง ส่วนเกินได้โดยผ่านรัฐอีกต่อหนึ่ง

โครงสร้างทางการเมืองของสังคมเอเชียที่มีการรวมศูนย์อำนาจของรัฐมีบทบาทอย่างยิ่ง ในการกำหนดลักษณะทางอุดมการณ์ของสังคมโดยรวม กล่าวคือ อำนาจทางการเมืองรวมถึงตัว ผู้นำเบ็ดเสร็จกลายเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นตัวแทนของสวรรค์ พระเจ้าหรือเทพเสียด และในทาง กลับกัน ศาสนาถูกทำให้เป็นการเมืองไปด้วยพร้อม ๆ กัน โครงสร้างส่วนบนอันประกอบด้วยกำลัง อำนาจของรัฐควบคู่กับระบบอุดมการณ์ของสังคมนี้เอง ที่เป็นกลไกหลักในการขูดรีดส่วนเกินจาก

ชุมชนหมู่บ้าน จัดเป็นกลไกนอกภาคเศรษฐกิจ และกลไกอื่นนี้วางพื้นฐานอยู่บนการอ้างกรรมสิทธิ์ของรัฐเหนือที่ดิน ครอบทับลงไปบนระบบกรรมสิทธิ์ชุมชนของหมู่บ้านอีกชั้นหนึ่ง ซึ่งมักถูกพิจารณาว่าเป็นลักษณะหลักของวิธีการผลิตแบบเอเชีย

พลังการผลิต

วิธีการผลิตแบบเอเชียมักถูกกล่าวถึงว่ามีพลังการผลิตที่ต่ำเมื่อเทียบกับวิธีการผลิตแบบอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการผลิตแบบทุนนิยมอยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกันกับพลังการผลิตของชุมชนในยุคบุกเบิก มีการพัฒนาขึ้นมาเรื่อยๆ หรือแทบจะไม่มีเปลี่ยนแปลง แต่ในความจำเป็นจริงแล้ว วิธีการผลิตแบบเอเชียมีทิศทางการพัฒนาพลังการผลิตเป็นของตัวเอง ไม่ใช่ว่ามีระดับพลังการผลิตที่ต่ำหรือแทบไม่มีการพัฒนาขึ้นมาเลย

โดยพื้นฐานแล้ว พลังการผลิตในวิธีการผลิตแบบเอเชียนี้ วางตัวอยู่บนสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นหลัก ปัจจัยทางธรรมชาติทรัพยากร รวมถึงระบบนิเวศ มีผลอย่างมากต่อการผลิต ชาวบ้านต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติทุกชั้นตอน เทคนิควิธีการและเครื่องมือที่ใช้เป็นแบบง่าย ๆ ใช้ประโยชน์จากสภาพที่เป็นอยู่ของธรรมชาติโดยไม่ได้นำมาเปลี่ยนแปลงสภาพธรรมชาตินั้นให้เข้ากับความต้องการของตน ลักษณะการผลิตของชุมชนจึงเป็นการผลิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติเกือบทุกประการ และพึ่งพาอาศัยกัน เป็นความยั่งยืนไม่ทำลายล้างธรรมชาติอันเป็นรากฐานทางทรัพยากรซึ่งก็คือรากฐานทางเศรษฐกิจของชุมชนหมู่บ้านเอง ชุมชนทำการผลิตอย่างเรียบง่ายด้วยสายตาที่ยาวลักษณะเป็นการปรับตัว เพื่อให้รากฐานคงอยู่ เพื่อให้อยู่รอดในระยะยาว เป็นแนวการผลิตที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ โดยมุ่งจะประนีประนอมกับสภาพธรรมชาติมากกว่าที่จะรุกทำลาย

การหาเก็บจากธรรมชาติ ที่เป็นรากฐานที่มั่นคงสำหรับความเพียงพอของชุมชน ชุมชนหมู่บ้านจึงต้องมีอย่างน้อยก็ป่าเล็ก ๆ และแหล่งน้ำ เพื่อหมุนรับการดำรงอยู่ของชุมชนเอาไว้ ดังจะเห็นจากการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนเผ่าต่าง ๆ ไม่ว่าจะอยู่ในสภาพภูมิประเทศอย่างไร หรือมีภูมิอากาศอย่างไร หรือมีภูมิอากาศที่แห้งแล้งสักเพียงใดก็ตาม และการหาเก็บจากธรรมชาตินี้ ยังสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพึ่งพาอาศัยทรัพยากรชุมชน ในแง่ที่ทำให้เศรษฐกิจของชุมชนที่มีความยืดหยุ่น สามารถต้านทานวิกฤตการณ์ต่าง ๆ จากภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งภัยจากธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง ได้เป็นอย่างดี

เหนือขึ้นมาจาก การหาเก็บจากธรรมชาติก็คือการทำเกษตรกรรมซึ่งเป็นพื้นฐานหลักของการดำรงชีวิต เกษตรกรรมเกิดขึ้นมาในสังคมมนุษย์เพื่อประกันว่าจะมีอาหารและสิ่งจำเป็นใช้อย่างเพียงพอและทันเวลา การปลูกพืชเริ่มเข้ามาทดแทนการหาเก็บพืชผักจากป่าเพียงอย่างเดียว และการเลี้ยงสัตว์ก็เริ่มเข้ามาทดแทนการล่าสัตว์ในทำนองเดียวกัน โดยเกษตรกรรม มนุษย์จึงสามารถ

ควบคุมปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีชีวิตรอดของตนเองได้มากขึ้น เกษตรกรรมมีจุดมุ่งหมายคือความเพียงพอ ไม่ใช่ความเกินพอ อันจะทำให้สมดุลในธรรมชาติถูกรบกวนกระเทือน และย้อนกลับมาต้นคลอนความอยู่รอดของมนุษย์ในที่สุด

โดยความมุ่งหมายนี้ ทุกครัวเรือนจึงทำการผลิตเพื่อตอบสนองต่อความเพียงพอของตนเอง ไม่จำเป็นต้องผลิตเป็นปริมาณมากเพราะไม่ได้เกิดผลประโยชน์ต่อใคร ไม่ได้เกิดผลประโยชน์ต่อชุมชน ทั้งยังทำให้เกิดปัญหาเสียดายข้าว เพราะการที่พื้นที่เกษตรเพิ่มขึ้นย่อมหมายถึงพื้นที่ป่าสำหรับการหาเก็บต้องลดลงไปด้วย

อย่างไรก็ดี ยังคงมีบางสิ่งบางอย่างที่หมู่บ้านไม่สามารถผลิตได้ด้วยตนเอง แต่ต้องนำมาจากภายนอก จากแหล่งที่มีอยู่ เช่น เกลือและแร่เหล็ก เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นทรัพยากรที่มีอยู่เฉพาะในบางพื้นที่ ทว่าเป็นที่ต้องการในหลายพื้นที่ สภาพการณ์เช่นนี้ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางไกลมาตั้งแต่สมัยโบราณ คนบางกลุ่มหรือชนเผ่าบางเผ่าดำรงชีวิตอยู่ด้วยการเดินทางค้าขายระหว่างถิ่นต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกันและมีทรัพยากรไม่เหมือนกัน คนเหล่านี้เองที่เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสารกับชุมชนอื่น ๆ ของแต่ละชุมชน นอกจากสื่อสารผ่านขบวนการค้าขายแล้ว ในหลายกรณีก็มีการติดต่อกันเองโดยตรงระหว่างคนในต่างชุมชนด้วย เช่น ชุมชนตากคนบนเขาสามารถติดต่อกับชุมชนที่ราบและชุมชนชนริมทะเลได้โดยเดินทางมาตามลำน้ำ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าชุมชนไม่ใช่โลกที่ปิดตายเลยเสียทีเดียว แต่ยังมีการติดต่อสื่อสารกับภายนอกอย่างสม่ำเสมอ แม้อาจจะสังเกตได้ยากและไม่ชัดเจนนักก็ตาม และการติดต่อสื่อสารระหว่างชุมชนนี้ ได้มีบทบาทอย่างมาก ทั้งในด้านของการพัฒนารูปแบบการผลิต และในด้านของการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม กล่าวคือ เทคนิควิธีการใหม่ ๆ จากชุมชนหนึ่ง ก็จะสามารถถ่ายทอดถึงชุมชนอื่น ๆ ได้ และในทางระบบความคิดเชื่อถือก็เป็นไปได้ในทำนองเดียวกัน ชุมชนจึงไม่ใช่โลกที่ปิดและแยกต่างหากออกจากกันดังที่อาจถูกสังเกตได้ในช่วงเวลาสั้น ๆ จากสายตาของคนภายนอกที่ไม่เข้าใจความเป็นชุมชนมากพอ

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ความสัมพันธ์ทางการผลิต

ลักษณะของความสัมพันธ์ทางการผลิตในวิถีการผลิตแบบเอเชียก็คือ ความเป็นชุมชน ชุมชนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความอยู่รอดของทุกคน ในท่ามกลางการพัฒนาหลังการผลิตแบบค่อยเป็นค่อยไปนี้ มนุษย์ต้องเผชิญกับภัยอันตรายจากธรรมชาติมากมาย ไม่ว่าจะจากสัตว์ป่า โรคภัยไข้เจ็บ ความแห้งแล้ง ตลอดจนคลื่นลมและพายุ สิ่งที่จะช่วยให้มนุษย์เอาตัวรอดได้ก็คือความร่วมมือกัน ชุมชนจึงเป็นสถาบันหลักที่จะช่วยปกป้องคุ้มครองคนในชุมชนให้อยู่รอดปลอดภัยได้ ด้วยเหตุนี้ ความสัมพันธ์ทางการผลิตจึงมีพื้นฐานอยู่บนปรัชญาชีวิตชุมชน

ปรัชญาชีวิตชุมชนในวิถีการผลิตแบบเอเชียนี้ สัมพันธ์กับระบบเครือญาติอย่างใกล้ชิด ชาวบ้านในหมู่บ้านเดียวกันจะสืบเชื้อสายมาจากเถือกเขาเหล่ากออันเดียวกัน เป็นญาติพี่น้องกัน ชุมชนจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับครอบครัวใหญ่ ที่มีสมาชิกหลายชั่วคน หลายกิ่งก้านสาขาอาศัยอยู่ร่วมกัน พึ่งพาอาศัยกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และรักใคร่กลมเกลียวกัน โลกทัศน์ว่าด้วยชีวิตชุมชน ได้แฝงอยู่ในแทบทุกกิจกรรม นับตั้งแต่ระเบียบทางสังคม ขนบธรรมเนียมประเพณี ไปจนถึงฐานที่สุดคือการผลิต ชาวบ้านจะมีการช่วยเหลือกันในการทำการเพาะปลูก อาจมีระบบจัดสรรปันน้ำกัน ช่วยกันในการก่อสร้างบ้านเรือน มีแนวความคิดเกี่ยวกับความกตัญญู การเคารพอาวุโส เป็นต้น

มีแนวคิดในการสังเกต คือ การพัฒนาขึ้นมาของพลังการผลิตและความสัมพันธ์ทางการผลิต มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและมีผลกระทบต่อกันและกันอยู่ตลอดเวลา โดยมีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การพัฒนาาระบบสังคมที่เข้มแข็งและดำรงอยู่ได้ด้วยตัวเอง ความก้าวหน้าในกระแสพัฒนาการวิถีนี จึงได้ความกลมกลืนเป็นองค์รวมของระบบชุมชน ที่ทำให้หมู่บ้านและชาวบ้านสามารถดำรงชีวิตอยู่ในโลกได้อย่างมีความสุขได้ในระยะยาว

แนวคิดวิถีการผลิตแบบเอเชีย เป็นการอธิบายวิถีการผลิตแบบเอเชีย ว่าแต่ละครัวเรือนทำการผลิตสำหรับบริโภคในครัวเรือนของตน ทุกครัวเรือนมีการผลิต การผลิตแบบเป็นสินค้าจึงมีความสำคัญน้อยมากในวิถีการผลิตแบบเอเชีย ครัวเรือนจึงมีความพอเพียงในตัวเอง ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ เป็นโลกที่ปิด มีพลังการผลิตต่ำ ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นสำคัญ เช่น ลักษณะภูมิประเทศ ทรัพยากรในท้องถิ่น เป็นต้น ทั้งนี้ผู้วิจัยจะนำแนวคิดวิถีการผลิตแบบเอเชีย มาเป็นแนวคำถามในการวิจัยเกี่ยวกับการทำการผลิตของชาวนา ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาว่าผลิตเพื่อใคร เพื่อขายหรือเพื่อแค่ยังชีพเท่านั้น ผลิตมากเท่าใด รูปแบบและเทคนิคการผลิต ลักษณะการแบ่งงานกันทำทั้งในครัวเรือนและชุมชน รวมทั้งมีการจัดสรรผลผลิตอย่างไร มีการติดต่อกับโลกภายนอกหรือไม่ เป็นต้น

ผลงานวิจัยนักศึกษาระดับปริญญาตรี

3. แนวคิดการปฏิวัติเขียว

เกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 6 คือประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา โดยเริ่มจากเทคโนโลยีการผลิต เช่นการผสมพันธุ์พืชสัตว์ที่ให้ผลผลิตสูง การใช้สารเคมีชนิดต่างๆ เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ และการใช้เครื่องจักรกลการเกษตร เป็นต้น ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในด้านอื่นๆ เช่นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ตลอดจนสุขภาพอนามัย และระบบนิเวศวิทยาของโลก

จุดเด่นของการปฏิวัติเขียวอยู่ที่การนำเอาความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มาเพิ่มประสิทธิภาพผลผลิตสินค้าเกษตรอย่างได้ผลชัดเจน อย่างเช่นการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ของพันธุ์ข้าว ต่างๆ เป็นต้น แต่จุดอ่อนก็คือละเลยต่อผลกระทบด้านอื่นๆ เช่นสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยาซึ่งมีความละเอียดอ่อนและซับซ้อนเป็นอย่างมาก

ยิ่ง โดยอาศัยเงื่อนไขต่างๆ เช่นผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างกลุ่มอำนาจต่างๆ ในที่สุดระบบการเกษตรในแนวทาง "ปฏิวัติเขียว" ก็กลายเป็นนโยบายหลักของแทบทุกประเทศ และประชาชนส่วนใหญ่โดยเฉพาะเกษตรกรต่างถูกชักจูงให้ยอมรับระบบการเกษตรดังกล่าวด้วยวิธีการต่างๆ รวมทั้งผ่านระบบการศึกษาและสื่อสารมวลชนนานาชนิด จนกระทั่งกลายเป็นกระแสหลักของระบบการเกษตรในปัจจุบัน

กล่าวโดยสรุป ระบบการเกษตรปัจจุบันตั้งอยู่บนหลักการใหญ่ๆ เพียง 2 ประการคือ ความมั่งคั่งและความรุนแรง (มาซาโนบุ ฟูกุโอกะ 2550 : 84)

ความมั่งคั่ง แสดงออกโดยการมองทุกสิ่งอย่างแยกส่วน เช่นมองดินเป็นเพียงพื้นที่สำหรับพืชอาศัยยืนต้น และเป็นแหล่งธาตุอาหารเท่านั้น เมื่อขาดความอุดมสมบูรณ์ก็เพียงแต่ใส่ธาตุอาหารไปโดยตรงในรูปของปุ๋ยเคมี ซึ่งในที่สุดก็พัฒนามาจนไม่ต้องปลูกพืชบนดินก็ได้ กล่าวคือปลูกบนกรวดทรายที่มีสารละลายที่มีสารละลายของธาตุอาหารหล่อเลี้ยงอยู่แทน (Hydroponic)

ความรุนแรงจะเห็นได้จากการแก้ปัญหาศัตรูพืช เช่น โรครา แมลง วัชพืชหรือสัตว์อื่นๆ เช่นหนูน้า โดยการฆ่าหรือทำลายโดยตรงด้วยสารเคมีมีพิษชนิดต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็ดยากำจัดเชื้อรา ยาฆ่าแมลง ยากำจัดวัชพืช หรือยาเบื่อหนูก็ตาม

ระบบการเกษตรปัจจุบันพยายามแยกตัวออกจากธรรมชาติโดยใช้วิธีการควบคุมและบังคับธรรมชาติไปในทิศทางที่มนุษย์ต้องการเพียงเพื่อสนอง "ความต้องการเทียม" ของคนกลุ่มน้อยที่มีกำลังซื้อ ตัวอย่างเช่นการปลูกพืชในประเทศเขตร้อน หรือปลูกพืชเมืองหนาวในประเทศเขตร้อน รวมทั้งการบังคับให้ต้นไม้ออกผลนอกฤดูกาล เป็นต้น

รูปธรรมอันเป็นผลจากระบบการเกษตรดังกล่าวที่เห็นได้ชัดเจนในปัจจุบันก็คือ การขยายตัวอย่างรวดเร็วของกิจการกลุ่มบริษัทผลิตสารเคมีและเครื่องจักรกลที่ใช้ในการเกษตร การล่มสลายของเกษตรกรรายย่อย หนี้สินต่างประเทศของประเทศเกษตรกรรม การเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมของระบบนิเวศวิทยาตลอดจนปัญหาสุขภาพอนามัยของประชาชนทั่วไป ในฐานะผู้บริโภคผลิตผลจากระบบการเกษตรนี้

การปฏิวัติเขียวในเอเชีย

การปฏิวัติเขียวได้เข้าสู่ประเทศในเอเชียตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติลงโดยประเทศผู้ชนะสงครามได้นำการเกษตรกรรมที่ในยุคนั้นเรียกว่า “เกษตรกรรมแผนใหม่” ที่เน้นการใช้สารเคมีสังเคราะห์เข้ามาสู่ประเทศญี่ปุ่น และได้แพร่ต่อไปยังประเทศพันธมิตร เช่น เกาหลีใต้ และอีกหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทย เป็นต้น รูปแบบการเกษตรแผนใหม่นี้ช่วยให้ประเทศญี่ปุ่นสามารถผลิตพืชผลได้ในปริมาณที่เท่ากับการเพาะปลูกแบบพื้นบ้านแบบดั้งเดิม แต่ใช้เวลาน้อยกว่า (อานันท์ ตันโซ 2550 : 72) นอกจากนี้ยังใช้แรงงานของ

เกษตรกรน้อยลงได้มากกว่าครึ่งหนึ่ง ดังนั้น จึงทำให้เกิดการยอมรับเทคโนโลยีสมัยใหม่ และได้พัฒนากลายเป็นแนวทางหลักในการผลิตทางการเกษตรหลักของญี่ปุ่น และอีกหลายประเทศในเอเชียไปในที่สุด แต่อย่างไรก็ตามได้มีการตั้งข้อสังเกตว่ารูปแบบการผลิตแบบดั้งเดิมของการผลิตทางการเกษตรในญี่ปุ่นที่เน้นการปลูกพืชหมุนเวียนใช้ปุ๋ยหมักและปุ๋ยคอก มีการคลุมดินดังเทคนิคที่ได้ปฏิบัติมาหลายร้อยปีที่ทำให้ระดับอินทรีย์วัตถุในดินมีความคงที่ และส่งผลถึงระดับความอุดมสมบูรณ์ของดินให้อยู่ในระดับที่ทำให้ผลผลิตที่สามารถเลี้ยงชาวญี่ปุ่นได้ตลอดมายาวนาน ได้ถูกละทิ้งไปภายหลังจากการใช้สารเคมีทางการเกษตรและเครื่องจักรกลทางการเกษตร สิ่งนี้มีผลให้อิทธิพลในดินถูกทำลายหมดไปภายในชั่วอายุคนรุ่นเดียว โครงสร้างของดินเสื่อมโทรมลง พืชอ่อนแอลงและต้องพึ่งพาการใช้ปัจจัยการผลิตจากภายนอกที่เป็นสารเคมีสังเคราะห์ชนิดต่างๆ จำนวนมากโดยจะขาดเสียไม่ได้ ซึ่งขาดปัจจัยการผลิตจากภายนอกเมื่อใด ผลผลิตจะลดลงจนเกิดปัญหาความมั่นคงทางด้านอาหารตามมาในทันที

การปฏิวัติเขียวกับการทำนา

ปฏิวัติเขียว หมายถึง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการเกษตร โดยการนำเครื่องจักร ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงมาใช้ในการเกษตร เพื่อทดแทนการทำการเกษตรในรูปแบบดั้งเดิมที่เกษตรกรเคยทำมาแต่โบราณ แรกสุดของพื้นที่ปฏิวัติเขียวคือ การจัดหาปุ๋ยเพื่อการเกษตรให้เพียงพอโดยผ่านระบบชลประทาน การจัดการเกี่ยวกับน้ำในประเทศไทยแม้จะมีระบบท่อน้ำ เขื่อน ฝ่ายอยู่ก่อน แต่ยังไม่ได้นับเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิวัติเขียวตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 1 คือ เขื่อนเจ้าพระยา เขื่อนนี้สร้างเสร็จในปี 2499 หลังจากนั้นกรมชลประทานก็ได้จัดระบบส่งน้ำให้กับพื้นที่ได้เขื่อน ระบบส่งน้ำสำเร็จสมบูรณ์ในปี 2507 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และธนาคารเพื่อการเกษตร เริ่มเข้ามามีบทบาท “เกษตรตำบล” ถูกส่งมาเพื่อแนะนำการเกษตรแผนใหม่ ชกส.ขยายสาขาเพื่อสนับสนุนด้านทุนให้แก่เกษตรกร เนื่องจากการเกษตรแผนใหม่จะต้องใช้ทุนในการจัดหาเครื่องจักรปุ๋ยและยาฆ่าแมลง การปฏิวัติเขียวเห็นผลประจักษ์อย่างรวดเร็ว ชาวนาก้าวเข้าสู่การปฏิวัติเขียวเป็นพื้นที่นำร่องที่จะเป็นตัวอย่างแก่ชาวนาทัวประเทศ 50 ปีก่อนชาวนาทำนาตามรูปแบบที่บรรพบุรุษได้สั่งสมภูมิปัญญา ชาวนาทำนาแค่ปีละครั้งและจะทำนาในช่วงฤดูฝน โดยอาศัยน้ำฝน และน้ำที่ท่วมล้นจากแม่น้ำเจ้าพระยาและที่ไหลออกกระจายสู่ท้องทุ่งมาตาม การทำนาโดยพึ่งพาธรรมชาติหลายครั้งก็เกิดปัญหาน้ำท่วมมากเกินไป พันธุ์ข้าวที่ใช้จึงต้องเป็นพันธุ์ข้าวที่มีลักษณะพิเศษ

ในอดีตชาวนาจะใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงที่เป็นสารเคมี เพราะทำนาแค่ปีละครั้งฟางข้าวที่ตกอยู่ตามท้องนาจึงมีเวลาน่าเปื่อยและย่อยสลายจนกลายเป็นปุ๋ยในที่สุด และไม่ค่อยมีแมลงศัตรูพืช จึงไม่จำเป็นต้องใช้ยาฆ่าแมลง ดินในอดีตจึงมีคุณภาพที่ดีมากเพราะมีการพักหน้าดินในหน้าแล้ง

และได้ปฎิยจากธรรมชาติแต่การทำนาด้วยวิธีธรรมชาติก็มีปัญหาคือไม่สามารถควบคุมได้ เช่น น้ำอาจจะมากน้อยเกินไป พื้นที่ทำนาก็ยังไม่มีมีการปรับ จึงเป็นที่ลุ่มที่ดอน ทำให้ผลผลิตได้ไม่มากตามความต้องการ พันธุ์ข้าวที่ใช้ก็มีราคาค่อนข้างต่ำ ขายได้เพียงเกี่ยวละประมาณ 500-700 บาท นอกจากนั้น การทำนาแบบเดิมยังมีการใช้แรงคนและสัตว์ในการทำนาจึงค่อนข้างล่าช้า

ปัจจุบันมีการปลูกข้าวถึง 3 ครั้งต่อปี เพราะน้ำจากเขื่อนมีปริมาณพอเพียง ส่วนพันธุ์ข้าวก็จะมีการใช้พันธุ์ที่มีการปรับปรุงพันธุ์ใหม่ เช่น ข้าวหอมปทุมและมีการนำเครื่องจักรเข้ามาช่วยในการทำนาเพื่อลดแรงงานและเพิ่มผลผลิต สารเคมีก็เป็นเรื่องจำเป็นสำหรับการทำงานสมัยใหม่ ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงจำเป็นต้องใช้ในปริมาณมากและมีแนวโน้มที่จะต้องใช้มากขึ้นเรื่อยๆ เนื่องจากมีการดื้อยา ยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าหอยเชอรี่ ปะปนอยู่ในท้องนาในปริมาณสูงมาก ทั้งการปนอยู่ในข้าว ในน้ำ เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ย่อมแน่นอนว่า พืชผักในท้องทุ่งและสัตว์น้ำทั้งปลา ปู และอื่นๆนอกจากจะพลอยตายไปด้วยผลของยาฆ่าแมลงแล้ว ที่มีอยู่ก็ไม่ปลอดภัยที่จะนำมาบริโภค อาหารจากธรรมชาติหายไป ชาวนาจำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายเรื่องอาหารเพิ่มขึ้น อันที่จริงแล้ว ไม่ใช่เพียงอาหารเท่านั้น แม้กระทั่งข้าว ชาวนาที่นี้ยังต้องซื้อกิน โดยสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากพันธุ์ข้าวที่ปลูกไม่ใช่พันธุ์ที่นิยมกิน อีกทั้งโรงสีเล็กในหมู่บ้านก็ไม่มี ชาวนาทำนาโดยไม่มียุ้งข้าวเอาไว้เก็บข้าวไว้กินดังนั้นจึงต้องซื้อข้าวสารจากตลาดหรือจากรถเร่ ปัญหาเรื่องสิทธิการถือครองที่ดินจะเป็นปัญหา ที่น่าเป็นของนายทุนไม่กี่คน ชาวนาต้องเช่าที่นาในการทำนา และต้องเร่งทำนาให้ได้หลายๆครั้ง เพื่อที่จะได้เพียงพต่อทุนที่ต้องลงไปทั้งค่าเช่าค่าปุ๋ยค่ายา

การทำนาปีละ 3 ครั้ง ทำให้ดินไม่มีเวลาพักฟื้นอีกทั้งดินยังบอบช้ำจากการเผาฟาง สารเคมีตกค้าง นับวันดินจะยิ่งเสื่อมโทรม ซึ่งนั่นย่อมหมายถึงการทำนาในครั้งต่อไป ก็จะต้องเพิ่มปริมาณปุ๋ยและยาฆ่าแมลง นั่นก็หมายถึงทุนที่ต้องใช้มากขึ้นเรื่อยๆ ก้าวอย่างแห่งชีวิตของชาวนาจึงเป็นเส้นทางที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง ยังไม่ต้องพูดถึงสุขภาพของคนที่ต้องอยู่กับสารเคมี สิ่งแวดล้อมได้รับผลกระทบจากสารเคมี (วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ 2551: 64)

ก่อนการปฏิวัติเขียว ผืนดินไทยอุดมสมบูรณ์ แม้แต่ชาวบ้านที่ทุ่งกุลาร้องไห้ก็ไม่ขาดแคลนอาหาร ชาวนาทำนาปีละครั้งโดยอาศัยน้ำฝน ใช้ควายไถนาและได้ปุ๋ยจากมูลควาย ได้แรงงานจากการลงแขก การทำนาคือความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ชาวบ้านเลือกปลูกข้าวตามรสนิยมและความเหมาะสมในพื้นที่ ได้ปลาได้ผักกินไม่ขาดจากในไร่นา ซึ่งหากเหลือกินยังเก็บไปขายได้

การปฏิวัติเขียวคือการใช้เทคโนโลยีใหม่ เช่นการปรับปรุงพันธุ์พืชร่วมกับการใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ระบบชลประทาน เพื่อเพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ การปฏิวัติเขียวเข้ามาในไทยราว ปี

2509 โดยนำข้าวปรับปรุงพันธุกรรมมาผสมกับพันธุ์ข้าวไทยเกิดข้าวพันธุ์ กข. ต่าง ๆ เป็นข้าวต้นเตี้ย ตอบสนองต่อปุ๋ยเคมีไม่ไวต่อช่วงแสงจึงปลูกได้ตลอดปี

การปฏิบัติเขียวส่งผลให้เกษตรกรไทยเปลี่ยนไป จากปลูกเพื่อกิน-เหลือจึงขาย มาเป็นปลูกเพื่อขาย (ชาวนาจำนวนมากหันมาซื้อข้าวสารกิน) ระบบชลประทานและพันธุ์ข้าวแบบใหม่ทำให้ชาวนาทำนาต่อเนื่องตลอดปี เกิดการจ้างแรงงานทั้งรถไถรถเกี่ยวรถนวด มีแนวโน้มการใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพราะประสิทธิภาพของปุ๋ยเคมีในการเพิ่มผลผลิตนั้นลดลงเมื่อเวลาผ่านไป ต้นทุนการทำเกษตรสูงขึ้นมาก ในขณะที่ชาวนากำหนดราคาพืชผลในตลาดไม่ได้ (ไทยต้องนำเข้าปุ๋ยเคมีและสารเคมี ราคาปุ๋ยเคมีปรับตัวตามราคาน้ำมันเพราะใช้เชื้อเพลิงฟอสซิล) ดังนั้นแม้การปฏิบัติเขียวทำให้ได้ผลผลิตมากขึ้น โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ชลประทาน แต่ชาวนาบางส่วนขาดทุนต้องเป็นหนี้ การใช้สารเคมีในนาทำให้ปลาและผักลดลงมาก “ชาวบ้านไม่กินผลผลิตที่ตัวเองปลูก (และยังห้ามนักวิจัยไม่ให้กินอีกด้วย)” การปลูกพืชที่ไม่หลากหลายอาจส่งผลให้เกิดการระบาดของแมลงศัตรูพืชดังที่เกิดขึ้นมาหลายครั้ง ระบบชลประทานซึ่งงบประมาณของรัฐสูงมากในแต่ละปี ทว่าส่งน้ำให้พื้นที่เกษตรกรรมต่ำกว่าที่คาดการณ์ไว้มาก และยังทำลายวงจรการเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินตามธรรมชาติ ที่หน้าน้ำพัดตะกอนดินจากพื้นที่ป่าไม้ทางเหนือมาทับถมพื้นที่เกษตรกรรม

พันธุวิศวกรรมคือสิ่งที่จะมาแทนการปฏิบัติเขียว พีจีเอ็ม โอเอ็ม จุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองระบบเกษตรแบบเคมี (เพื่อการขายเมล็ดพันธุ์ควบสารเคมีกำจัดศัตรูพืช) มีการนำพีจีเอ็ม โอเอ็ม ทดลองปลูกในไทยตั้งแต่ปี 2538 ซึ่งเคยเกิดปัญหาพีจีเอ็ม โอเอ็มหลุดออกไปนอกแปลงทดลอง ปัจจุบันยังมีการถกเถียงเรื่องสิทธิบัตรของพันธุ์พืชและผลกระทบต่อผู้บริโภค ซึ่งต่างชาติ โดยเฉพาะยุโรปยังไม่ยอมรับพีจีเอ็ม โอเอ็ม จุดยืนของรัฐบาลคือยังไม่ยอมรับการปลูกพีจีเอ็ม โอเอ็มในเชิงพาณิชย์ และให้มีมาตรการติดฉลากสินค้าที่มีจีเอ็มโอ ผู้บริหารกระทรวงเกษตรฯ และสหรัฐอเมริกาผลักดันให้มีการปลูกพีจีเอ็ม โอเอ็มอย่างต่อเนื่องในไทย

การเปลี่ยนแปลงระบบเกษตรกรรมจากแบบดั้งเดิมมาสู่การเกษตรแผนใหม่ ที่ให้ผลผลิตสูง โดยใช้พันธุกรรมที่ผสมขึ้นมาใหม่ ใช้ปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เครื่องจักรกลทางการเกษตร ระบบชลประทานแผนใหม่ และความรู้ด้านการจัดการฟาร์ม การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการเกษตรเกิดขึ้นในประเทศอุตสาหกรรมก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศอังกฤษซึ่งเป็นประเทศแรกที่มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมให้เกิดขึ้น โดยประมาณ พ.ศ. 2343 เจ้าของที่ดินที่มีฐานะร่ำรวยได้เริ่มหาวิธีการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรของตน โดย ชาร์ล วัตส์เคาท် ทาวน์แซนด์ ได้คิดค้นวิธีเพิ่มผลผลิตในที่ดินเท่าเดิมให้มากขึ้น โดยปลูกพืชหลายชนิด เช่น ข้าวบาร์เลย์ ถั่ว ข้าวสาลี และหัวผักกาด หมุนเวียนสลับกันไป ทำให้มีการใช้ที่ดินอย่างเต็มที่ ภายหลังจากนั้นเกิดนักคิดหลายท่านได้คิดค้น

เครื่องจักรกลในการทำฟาร์ม รวมทั้งเขียนตำราว่าด้วยวิธีการทำการเกษตรให้มีผลกำไรมากขึ้น ระบบเกษตรแบบใหม่ที่ใช้ทุนและการจัดการฟาร์มที่มีแรงกระตุ้นจากความต้องการผลกำไรได้เข้ามาแทนที่การเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมในประเทศอังกฤษอย่างรวดเร็ว การปฏิวัติเกษตรกรรมได้แผ่ขยายสู่ประเทศต่างๆ ใกล้เคียง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศเยอรมนี โดยการใช้เครื่องจักรกล การเกษตร การจัดการฟาร์มที่เป็นระบบ และการใช้ปุ๋ยเคมีทำให้ผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น เยอรมนีนั้นถือว่าเป็นประเทศแรกๆที่มีการนำปุ๋ยเคมีเข้ามาใช้ในการเกษตร เช่น ระหว่างปี 2438-2455 มีการใช้ปุ๋ยไนโตรเจนเพิ่มขึ้น 3 เท่า ปุ๋ยฟอสฟอรัส เพิ่มขึ้น 2.5 เท่า และปุ๋ยโปตัสเซียมเพิ่มขึ้น 8 เท่า รวมถึงมีการนำเอาพันธุ์พืชใหม่ๆ จากดินแดนอาณานิคมมาทดลองปลูกทั้งในยุโรปเอง และการนำเอาพืชจากดินแดนอาณานิคมหนึ่งไปยังอีกอาณานิคมหนึ่งซึ่งมีเงื่อนไขการผลิตที่ดีกว่า เช่น มีแรงงานราคาถูกมากกว่า ใกล้กับตลาดหรือสะดวกต่อการขนส่งเพื่อป้อนอุตสาหกรรมของคนได้มากกว่า

สำหรับสหรัฐอเมริกา ด้วยเหตุที่เป็นประเทศที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ และเป็นแหล่งรองรับการหลั่งไหลเข้ามาแสวงโชคของชาวยุโรป ทำให้การเกษตรในสหรัฐขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว โดยในระยะแรกนั้นการเพิ่มขึ้นของผลผลิตทางการเกษตรเกิดขึ้นจากการขยายพื้นที่การเกษตร และนำเครื่องจักรกลการเกษตรเข้ามาใช้ ควบคู่กับการนำทาสผิวดำจากแอฟริกามาใช้ในกิจกรรมที่ต้องใช้แรงงาน เช่น การทำไร่ไผ่ ปฏิวัติเขียวในอเมริกาเกิดขึ้นภายหลังการจัดตั้งสถาบันสอนวิชาการ และสถานีทดลองการเกษตรที่เรียกว่า Land Grant เมื่อปี 2405 โดยภายหลังการจัดตั้งสถาบันดังกล่าว ผลผลิตพืชเศรษฐกิจสำคัญได้เพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด รวมถึงผลผลิตทางการเกษตรของสหรัฐเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจนกลายเป็นประเทศผู้ส่งออกอาหารรายใหญ่ของโลกในปี 2483

ก่อนหน้าสงครามโลกครั้งที่สอง เทคโนโลยีการเกษตรแบบตะวันตกได้ถูกเผยแพร่มายังประเทศโลกที่สาม หรือกลุ่มประเทศด้อยพัฒนา แต่ยังไม่กว้างขวางมากนัก เช่น ในกรณีประเทศไทย ได้มีการนำเอาเครื่องจักรที่ใช้ในการไถนาเข้ามาใช้ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ แต่ก็ไม่เป็นที่นิยม เพราะผู้การใช้แรงงานคนไม่ได้ การปฏิวัติเขียวของประเทศโลกที่สาม เกิดขึ้นอย่างชัดเจนในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งทิ้งระยะกว่าหนึ่งศตวรรษหลังจากที่มีการนำเครื่องจักรไถนาเครื่องแรกเข้ามาใช้ในประเทศไทยด้วยความช่วยเหลือทางวิชาการของมูลนิธิ ร็อกกีเฟลเลอร์ ในเม็กซิโก ด้านการปรับปรุงพันธุ์ข้าวสาลีที่ให้ผลผลิตสูงและต้านทานโรคราสนิม (rust) ได้ผลอย่างรวดเร็ว ทำให้สามารถผลิตข้าวสาลีได้อย่างเพียงพอต่อความต้องการในประเทศอันถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของปฏิวัติเขียว ด้วยความสำเร็จของร็อกกีเฟลเลอร์ในเม็กซิโกและปัจจัยอื่นๆ ประกอบกันทำให้สหรัฐหันความสนใจไปยังกลุ่มประเทศโลกที่สาม จึงก่อเกิดโครงการใหญ่ๆ ขึ้นในหลายพื้นที่ ในส่วนของภูมิภาคเอเชียเกิดการริเริ่มเพื่อจัดตั้งสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ หรือ "อิริ" ขึ้นที่

ประเทศฟิลิปปินส์ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๖ โดยได้รับเงินบริจาคก้อนใหญ่จากมูลนิธิฟอร์ด (Ford Foundation) และร็อกกี้เฟลเลอร์ รวมถึงได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากกลุ่มอุตสาหกรรมต่างๆ หลายแห่งด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมเคมีเกษตร ปุ๋ย บรรษัทค้ำน้ำมัน ในส่วนของประเทศไทย กระบวนการเปลี่ยนแปลงการเกษตรไปสู่แนวทางการปฏิวัติเขียว นั้น ได้เริ่มต้นขึ้นตั้งแต่ก่อตั้งสถาบันวิจัยข้าวนานาชาติในประเทศฟิลิปปินส์แล้ว โดยหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ภายใต้อความช่วยเหลือของสหรัฐ ด้วยการส่งนักวิทยาศาสตร์ด้านการเกษตร ๒ คน เพื่อเข้ามาช่วยเหลือทางวิชาการ คือ นักพันธุศาสตร์ เพื่อมาช่วยเหลือในโครงการปรับปรุงพันธุ์ข้าว และนักปฐพีวิทยาเข้ามาแนะนำเกี่ยวกับการสำรวจและปรับปรุงบำรุงดินในประเทศไทย โดยเริ่มโครงการปรับปรุงพันธุ์ข้าวในประเทศไทย ด้วยการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่เกษตร และนักศึกษาเกษตร ในเนื้อหาพื้นฐานเกี่ยวกับการปรับปรุงพันธุ์พืช ธรรมชาติของดิน โดยเฉพาะดินในเขตร้อน และความสำคัญของปุ๋ยเคมี หลังจากนั้นมีการเก็บตัวอย่างพันธุ์ข้าวใน ๓๕ อำเภอ จากพื้นที่ทำนา ๕๗๘ แห่ง เพื่อทำการศึกษาและทดลองปลูก การรับเทคโนโลยีการปรับปรุงพันธุ์จากตะวันตกได้ดำเนินไปพร้อมๆ กับการปรับปรุงหน่วยงานราชการของกระทรวงเกษตรเพื่อรองรับแนวคิดใหม่ของการพัฒนาการเกษตรไปพร้อมๆ กันด้วย ความช่วยเหลือทางวิชาการของสหรัฐอเมริกาจึงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเริ่มต้นการปฏิวัติเขียวในประเทศไทย และเป็นการเชื่อมโยงและผนวกการวิจัยการเกษตรในระดับประเทศเข้ากับสถาบันวิจัยการเกษตรระหว่างประเทศที่ประเทศฟิลิปปินส์

นับแต่การก่อตั้งศูนย์วิจัยข้าวนานาชาติ ที่ฟิลิปปินส์ ในราวปี 2486 จวบจนถึง ปี 2506 ซึ่งเป็นปีแรกของการเริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ตลอดระยะเวลา 20 ปี ที่นักวิชาการจากต่างประเทศเข้ามามีส่วนในกรขึ้นระบบการผลิต และการเกษตรในประเทศ ตั้งแต่ช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกที่ว่าด้วยการพัฒนาระบบการผลิต ทั้งด้านการเพิ่มปริมาณเพื่อการส่งออก และการปรับปรุงวิธีการผลิตแผนใหม่ เพื่อการเพิ่มผลผลิตต่อไร่ ด้วยแนวทางของระบบชลประทาน การก่อสร้างอ่างเก็บน้ำและเขื่อนขนาดใหญ่ รวมถึงการศึกษาวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิต ทั้งด้านพันธุกรรม ด้านเทคโนโลยีการผลิต เทคโนโลยีการบริหารจัดการ รวมถึงการก่อตั้งสถาบันวิจัยด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และการผลิตบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะทาง

จวบถึงปัจจุบัน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ปี 2550 ตลอดระยะเวลา 44 ปีของการพัฒนาประเทศ ด้วยการเดินทางของปฏิวัติเขียวที่ยาวนานมาก และระหว่างทางได้เกิดการทำลายทรัพยากรท้องถิ่นไปอย่างไม่สามารถประมาณค่าได้ ทั้งความหลากหลายทางชีวภาพ ความหลากหลายทางพันธุกรรมพืช และสัตว์ท้องถิ่น ปฏิวัติเขียว ไม่เพียงแค่ เปลี่ยนพันธุ์ เปลี่ยนเทคโนโลยี เปลี่ยนระบบการผลิต แต่นำสู่การเปลี่ยนวิถีชีวิตของเกษตรกรอย่างเล็ยงไม่ได้ ยกตัวอย่างเช่น ชาวนาใน จ. สุพรรณบุรี จากชาวนาที่เคยมีความสุขกับวิถีการดำรงชีวิต ต้อง

เปลี่ยนมาเป็นผู้จัดการนาที่ทำนา 2 ปี 5 ครั้ง ใช้พันธุ์ข้าวที่ปรับปรุงโดยสถาบันวิจัย เพื่อให้ต้นเตี้ย เพื่อรองรับเทคโนโลยีทางการเกษตร และตอบสนองต่อปุ๋ยเคมีและสารเคมีทางการเกษตร ต้นทุนการผลิตที่พุ่งสูงจนแทบไม่มีกำไร หากไม่ทำ นั่นหมายความว่า จะเป็นหนี้สินที่ไม่สามารถชดใช้ได้ การทำนา จึงเสมือนเป็นการต่ออายุ และผลัดวงจรของหนี้สินไปเรื่อย ๆ วงจรดังกล่าว เกิดขึ้นกับชาวนา 90 กว่าเปอร์เซ็นต์ในพื้นที่ภาคกลาง

ปฏิวัติเขียว เกิดขึ้นแล้ว และเกิดขึ้นยาวนานกว่าที่เราจะทบทวนถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ด้วยซึมซับถึงการเปลี่ยนแปลงจนเป็นเนื้อเดียวกับวิถีชีวิต เป็นชีวิตที่ทุกข์ระทมของชาวนา ชาวไร่ ผู้หลังหยาดเหงื่อแรงงานเพื่อก่อสร้างเมือง ด้วยหวังว่า เหงื่อทุกหยาดหยดจะถมทับผืนแผ่นดินเกิดให้เจริญงอกงาม หากแต่ ในความเป็นจริงแล้ว หยาดเหงื่อและพลังเหล่านั้น กลับถูกแย่งชิงโดยระบบทุนต่างชาติที่เข้ามาครอบงำเกี่ยวผลประโยชน์ และ เหลือเอาไว้เพียง ความย่อยยับของทรัพยากร สังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่น เอาไว้ให้ลูกหลานได้ดูต่างหน้า เพื่อระลึกว่า ประเทศของเรา เคยเป็นผู้มั่งคั่งประเทศหนึ่งในดินแดนอุษาคเนย์ (นายสุริยนต์ วัฏทิจจานุกิจ 2548 : 119)

การเกษตรแผนปัจจุบัน เป็นผลสืบเนื่องมาจากการปฏิวัติเขียวในราว ค.ศ.1960 (พ.ศ. 2503) โดยใช้ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์เกษตรและเทคโนโลยี มาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้า เช่นการใช้พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ที่ให้ผลผลิตสูง การใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตร ไถพรวนได้ดีมากขึ้นทดแทนแรงงานจากสัตว์ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถผลิตได้ในทุกช่วงเวลาและมีผลผลิตอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการใช้สารเคมีทางการเกษตรจำพวกปุ๋ยเคมี สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และฮอร์โมนพืชสังเคราะห์ ฯลฯ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ผลผลิตที่สูงขึ้นในการลงทุนที่เท่าเดิม ในระยะเวลาเดิม เพื่อจะได้มีวัตถุดิบป้อนให้กับโรงงานอุตสาหกรรมและเป็นการประหยัดแรงงานเนื่องจากแรงงานส่วนใหญ่หลังไหลไปสู่ภาคอุตสาหกรรมตามที่ได้มีการปฏิวัติอุตสาหกรรมก่อนหน้านี้

การปฏิวัติเขียว ได้กลายเป็นนโยบายและแนวทางหลักของการพัฒนาประเทศส่วนใหญ่

ในโลก นโยบายส่งเสริมการทำเกษตร รวมถึงเทคนิคการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ได้ถูกกำหนดให้ใช้แนวทางเดียวกันจนกลายเป็นระบบหลักของทุกประเทศรวมถึงประเทศไทย เนื่องจากแนวคิดในเรื่องผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์ที่เน้นความสามารถในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรเป็นจำนวนมากมีผลตอบแทนสูงกับผู้ผลิตได้กลายเป็นแนวทางหลักในการเลือกรูปแบบการผลิตทางการเกษตร

ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำมุมมองในแง่ต่าง ๆ ของแนวคิดการปฏิวัติเขียวมาวิเคราะห์เพื่อนำไปใช้เป็นกรอบแนวคิดและสร้างแนวคำถามในการวิจัย ซึ่งในเนื้อหาของการปฏิวัติเขียวนั้นได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงการเกษตรแบบดั้งเดิมมาเป็นการทำการเกษตรแบบใหม่ที่ทำให้ผลผลิตสูงโดยจะโย

เข้าแนวคำถามเกี่ยวกับการที่ชวานาเปลี่ยนแปลงจากเกษตรอินทรีย์มาเป็นเกษตรเคมีเป็นปัจจัยสำคัญหรือไม่ที่ทำให้ชวานาตัดสินใจขายที่ดินของตน เพราะเกษตรอินทรีย์เมื่อทำไปนานๆ ดินจะเสื่อมสภาพ ทำให้ผลผลิตที่ได้น้อยและมีคุณภาพลดลง ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ทำการเกษตรไม่ได้ผล จึงต้องขายที่ดินมาเป็นเศรษฐีหอพักดีกว่า

ทฤษฎี

1. ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม

ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม (Evolutionary Theory) เป็นทฤษฎีที่นำทฤษฎีวิวัฒนาการสิ่งมีชีวิตของชาร์ลส์ ดาร์วิน (Charles Darwin) นักชีววิทยาชาวอังกฤษเป็นแนวทางในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ว่ามีลักษณะเช่นเดียวกัน คือ จะเริ่มต้นจากสภาพโบราณล้ำหลัง มีโครงสร้างแบบง่าย ๆ ไปสู่โครงสร้างที่สลับซับซ้อนมากขึ้นและไม่มีที่สิ้นสุด เป็นวิวัฒนาการอย่างช้า ๆ แบบค่อยเป็นค่อยไป ตามสภาพสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อความอยู่รอดสิ่งมีชีวิตต้องปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมตลอดเวลา และต้องมีการต่อสู้ตามกฎแห่งการเลือกสรรทางธรรมชาติ (Law of Natural Selection) กล่าวคือ สิ่งมีชีวิตที่สามารถปรับตัวได้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมได้เท่านั้น จึงจะมีชีวิตรอด สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ จะเพิ่มปริมาณมากขึ้น เกิดการต่อสู้แข่งขันกับพวกเดียวกันกับสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ สิ่งมีชีวิตที่แข็งแรงเท่านั้นจึงจะมีชีวิตรอดและวิวัฒนาการสืบต่อไป

นักสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ได้นำทฤษฎีวิวัฒนาการการประยุกต์ใช้เพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมว่ามีลักษณะเช่นเดียวกับวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต โดยสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์จะเริ่มจากสังคมโบราณที่มีความล้ำหลัง มีโครงสร้างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนแล้วค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยที่มีโครงสร้างสลับซับซ้อนไม่มีที่สิ้นสุด

การนำทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมไปใช้ในการพัฒนาชุมชน สนธิยา พลศรี (2545: 155-156)

ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนได้หลายประการ ดังนี้

1. การศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมและวัฒนธรรม เป็นวิธีการหนึ่งของการพัฒนาชุมชน ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม อธิบายถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ซึ่งเกิดขึ้นในระยะเวลายาวนาน สามารถนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนได้

2. ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม มุ่งศึกษาปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมและวัฒนธรรมดำรงอยู่ได้ ซึ่งเป็นแนวทางในการนำมาใช้วางแผนและโครงการพัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดี

3. ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม ทำให้ทราบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมต้องเกิดขึ้นใน โครงสร้างหรือระบบของสังคมและวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง มีขั้นตอนของการเปลี่ยนแปลงและใช้เวลายาวนาน เมื่อจะดำเนินงานพัฒนาชุมชนก็ต้องคำนึงถึงลักษณะดังกล่าวนี้ คือ ต้องดำเนินงานให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน โครงสร้างและระบบที่สำคัญของชุมชน อันได้แก่ คน กลุ่ม และองค์กรชุมชน ซึ่งในขั้นตอนในการพัฒนาและต้องใช้ระยะเวลา เช่นเดียวกัน แต่การพัฒนาชุมชนเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า ในรูปของแผน และโครงการ จึงสามารถกำหนดระยะเวลาได้ไม่ต้องต้องยาวนานเหมือนทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม

4. ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม มีข้อจำกัดบางประการ เช่น ไม่มีการวางแผนและโครงการ เป็นการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ บางกลุ่มมีความเจริญเติบโต บางกลุ่มไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ นักทฤษฎีมีหลายคน แต่ละคนอธิบายสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมไว้แตกต่างกันออกไป ทำให้เป็นข้อมูลสำคัญในการพัฒนาชุมชนและสามารถดำเนินงานโดยป้องกันไม่ให้ข้อบกพร่องได้เกิดขึ้นได้

ทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมได้อธิบายถึง การเปลี่ยนแปลงในการทำเกษตรแบบดั้งเดิมมาเป็นการเกษตรแบบใหม่ ที่ให้ผลผลิตสูง โดยมีการใช้พันธุ์ที่ผสมขึ้นมาใหม่ ไม่อ่อนแอ มีความทนทานกับสภาพแวดล้อม มีการใช้ปุ๋ยเคมีเข้ามาเป็นส่วนสำคัญในการผลิต มีการใช้สารเคมีในการปราบศัตรูพืช พึ่งพาเครื่องจักรกลทางการเกษตรมากกว่าแรงงานคน ซึ่งการปฏิวัติวิธีการทำการเกษตรไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับบริบททางเศรษฐกิจและทางการเมืองระหว่างประเทศอีกด้วย ซึ่งผู้วิจัยจะนำทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมมาตั้งกรอบคำถามในการวิจัยว่าชาวนาตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีการเปลี่ยนแปลงในการทำการเกษตรอย่างไร ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ใช้เวลาในการเปลี่ยนนานหรือไม่ และชาวนามีการปรับตัวอย่างไรต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

2. ทฤษฎีภาวะทันสมัย

สนธยา พลศรี (2545 : 176-178) ทฤษฎีภาวะทันสมัย (Modernization Theory) เป็นทฤษฎีที่ต่อเนื่องจากทฤษฎีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้นและทฤษฎีการกระจายรายได้ และการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ

ที่มาของทฤษฎี

ทฤษฎีภาวะทันสมัยเกิดจากความสำเร็จอย่างรวดเร็วของโครงการมาร์แชลล์ (Marshall Plan) ที่สหรัฐอเมริกาช่วยเหลือประเทศต่าง ๆ ในยุโรปเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และนักวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ และสังคมวิทยา ได้ประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศ

สาระสำคัญของทฤษฎี

ทฤษฎีภาวะทันสมัย มีสาระสำคัญดังนี้

1. การพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสังคมที่ยังไม่เจริญก้าวหน้า มีระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมด้าหลัง ไปสู่สังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และมีเทคโนโลยีระดับสูงเช่นเดียวกับประเทศในกลุ่มยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือ
2. เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและชีวิตส่วนตัวของบุคคลในแต่ละประเทศ จะมีภาวะแตกต่างกัน 2 ประการ คือ ภาวะเก่าแก่โบราณที่ล่าหลังกับภาวะทันสมัยที่มีความเจริญก้าวหน้า ต้องสร้างความทันสมัยที่ความด้าหลังโบราณ ประเทศจึงจะเจริญก้าวหน้า
3. ประเทศที่พัฒนาแล้วสามารถก้าวสู่ภาวะทันสมัยได้ด้วยตัวเอง แต่ประเทศด้อยพัฒนาไม่สามารถที่จะดำเนินกิจการได้สำเร็จ อาจสร้างความทันสมัยได้เพียงบางส่วนเท่านั้น ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองขึ้น
4. กระบวนการสร้างภาวะทันสมัยของประเทศด้อยพัฒนา ต้องเป็นไปเช่นเดียวกับลักษณะการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามลำดับขั้น และการกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งความเจริญก้าวหน้าตามลำดับขั้นนี้เกิดขึ้นจากการที่สังคมยอมรับเทคโนโลยีทันสมัยในแต่ละขั้นโดยไม่ข้ามขั้นตอน
5. ภาวะทันสมัยทางเศรษฐกิจ คือ การมีโครงสร้างเศรษฐกิจที่ทันสมัยแบบสังคมอุตสาหกรรม และการสร้างชุมชนเมืองให้เกิดขึ้นโดยกระบวนการที่สำคัญ คือ การกลายเป็นอุตสาหกรรม (Industrialization) และกลายเป็นเมือง (Urbanization)
6. ภาวะทันสมัยในทางการเมือง คือ การนำการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีตัวแทน (Representative Democracy) ตามแบบกลุ่มประเทศในยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือมาใช้
7. ภาวะทันสมัยทางวัฒนธรรม คือ การใช้แนวคิดแบบสมเหตุสมผลเป็นบรรทัดฐานในการตัดสินระบบค่านิยม บรรทัดฐานทัศนคติและเป้าหมายของสังคม โดยการวางข้อกำหนด

ผลงานวิจัยนักศึกษาระดับปริญญาตรี

เกี่ยวกับกิจกรรมทางสังคมของบุคคล และการจัดรูปองค์กรของสถาบันต่าง ๆ เป็นองค์กรขนาดใหญ่ (Bureaucracy) แบบตะวันตก

8. บุคลิกภาพของสมาชิกในสังคมทันสมัย (Modern Man) แบบชาวตะวันตก เช่น มีความรับผิดชอบ มุ่งความสำเร็จเป็นสำคัญ มีระบบค่านิยมและการเรียนรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Participation)

9. ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างภาวะทันสมัย คือ ผู้เชี่ยวชาญทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองแบบตะวันตก ซึ่งอาจจะเป็นคนในประเทศหรือต่างประเทศก็ได้

10. รัฐต้องมีบทบาทในการวางแผนเพื่อผลักดันให้เกิดภาวะทันสมัย ด้วยการจัดตั้งองศาองค์กรต่าง ๆ ขึ้นดำเนินงานอย่างจริงจัง ขอความช่วยเหลือจากประชาชนในประเทศและความร่วมมือกับรัฐบาลต่างประเทศ ทั้งในด้านเงินทุน เทคโนโลยีการตลาดและผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ

จะเห็นได้ว่าแนวความคิดของทฤษฎีภาวะทันสมัย เกิดจากการผสมผสานหลักการของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมกับระบบการเมืองประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมของประเทศในกลุ่มยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือ ซึ่งมีลักษณะตรงกันข้ามกับกลุ่มประเทศสังคมนิยม ทฤษฎีภาวะทันสมัยเป็นที่ยอมรับขององค์กรสหประชาชาติ จึงจัดตั้งโครงการช่วยเหลือพัฒนาระหว่างประเทศและองค์กรระหว่างประเทศขึ้นหลายองค์กร ที่สำคัญ คือ ธนาคารเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ เป็นต้น

ทฤษฎีภาวะทันสมัยได้กล่าวถึง การนำพาสังคมที่ยังไม่เจริญก้าวหน้าไปสู่สังคมที่เจริญก้าวหน้า ซึ่งประเทศที่พัฒนาแล้วสามารถนำสังคมไปสู่ความทันสมัยได้ด้วยตนเอง แต่ประเทศที่ด้อยพัฒนาไม่สามารถทำเช่นนั้นได้ หรืออาจทำได้เพียงบางส่วนเท่านั้น และที่สำคัญจะมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ ผู้วิจัยจะนำทฤษฎีภาวะทันสมัยนี้ไปใช้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงจากสังคมที่ยังไม่เจริญก้าวหน้า ไปสู่สังคมที่มีความเจริญก้าวหน้า ว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ใช้เวลานานหรือไม่

การนำทฤษฎีไปใช้ในการพัฒนาชุมชน

1. ทฤษฎีภาวะทันสมัยเชื่อว่าการพัฒนาต้องสร้างภาวะทันสมัยให้เกิดขึ้นในโครงสร้างของสังคมทั้งระบบเศรษฐกิจ การเมือง สังคม วัฒนธรรม และบุคคลในสังคมไม่ใช่เพียงส่วนใดส่วนหนึ่งในการพัฒนาชุมชนจึงควรดำเนินการพัฒนาไปพร้อม ๆ กันหลาย ๆ ด้านในลักษณะแบบอเนกประสงค์ ไม่ใช่การดำเนินการด้านใดด้านหนึ่งเพียงอย่างเดียว

2. ทฤษฎีภาวะทันสมัยเชื่อว่าประเทศด้อยพัฒนาไม่สามารถดำเนินการพัฒนาได้โดยตนเอง จึงดำเนินการตามประเทศที่พัฒนาแล้ว และขอความช่วยเหลือทั้งจากประชาชนในประเทศและประเทศต่าง ๆ จึงจะประสบความสำเร็จ ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนได้ กล่าวคือในการพัฒนาชุมชนควรศึกษาจากชุมชนที่ประสบความสำเร็จแล้วปรับปรุงให้เหมาะสมกับชุมชนของตน แสวงหาความร่วมมือจากคนในชุมชนและสร้างเครือข่ายการพัฒนากับชุมชนต่าง ๆ เพื่อสร้างพลังให้การพัฒนาประสบความสำเร็จต่อไป

3. ทฤษฎีภาวะทันสมัยมุ่งเน้นการดำเนินงานโดยการจัดองค์กรที่เหมาะสมในการดำเนินการพัฒนาชุมชนก็ใช้การจัดตั้งองค์กร และการพัฒนาในรูปแบบของกลุ่มและองค์กรเช่นเดียวกัน จึงควรนำแนวทางการจัดองค์กรและการดำเนินงานในองค์กรของทฤษฎีภาวะทันสมัยไปใช้ในการดำเนินงานด้วย

4. ทฤษฎีภาวะทันสมัยได้กำหนดลักษณะของบุคคลที่ทันสมัยเอาไว้หลายประการ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดลักษณะบุคคลที่พัฒนาแล้วของการพัฒนาชุมชนได้

5. ทฤษฎีภาวะทันสมัยมีเป้าหมายและค่านิยมที่ต่างกันในด้านต่าง ๆ ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนและโครงการพัฒนาชุมชน ตลอดจนการดำเนินงานพัฒนาชุมชนได้

สรุป ทฤษฎีภาวะทันสมัย เป็นการอธิบายถึงการนำพาประเทศจากความไม่ทันสมัยไปสู่ความทันสมัยเทียบเคียงนานาอารยประเทศ เป็นการพาประเทศไปสู่ความเจริญ ซึ่งประเทศที่พัฒนาแล้วสามารถนำพาประเทศไปสู่ภาวะทันสมัยได้ด้วยตัวเอง แต่ประเทศที่กำลังพัฒนาหรือประเทศด้อยพัฒนาไม่สามารถนำพาประเทศไปสู่ภาวะทันสมัยได้ด้วยตนเอง จึงต้องพึ่งพาประเทศที่พัฒนาแล้วให้เข้ามาพัฒนาประเทศของตน ทั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำมุมมองของทฤษฎีภาวะทันสมัยที่ใช้ในการพัฒนาชุมชน มาใช้เป็นกรอบแนวคิดและสร้างแนวคำถามในการวิจัยเกี่ยวกับ ความเจริญก้าวหน้าที่ชุมชนได้รับจากภายนอกนั้นก่อให้เกิดการพัฒนาในด้านใดบ้าง

3. ทฤษฎีแรงจูงใจ

ความหมายของแรงจูงใจ

คำว่า “แรงจูงใจ” มาจากคำกริยาในภาษาละตินว่า “Movere” ซึ่งมีความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “to move” อันมีความหมายว่า “เป็นสิ่งที่โน้มน้าวหรือชักจูงบุคคลเกิดการกระทำหรือปฏิบัติการ ดังนั้นแรงจูงใจจึงได้รับความสนใจมากในทุก ๆ วงการ

การจูงใจเป็นภาวะในการเพิ่มพฤติกรรมกระทำกิจกรรมของบุคคลโดยบุคคลจงใจกระทำพฤติกรรมนั้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ สรุปได้ว่าการจูงใจเป็นกระบวนการที่บุคคลถูกกระตุ้นจากสิ่งเร้าโดยจงใจให้กระทำหรือคิดริเริ่มเพื่อให้บรรลุ จุดประสงค์บางอย่างซึ่งจะ

เห็นได้พฤติกรรมที่เกิดจากการจูงใจเป็นพฤติกรรมที่ มิใช่เป็นเพียงการตอบสนองสิ่งเร้าปกติธรรมดา ยกตัวอย่างลักษณะของการตอบสนองสิ่งเร้าปกติคือ การขานรับเมื่อได้ยินเสียงเรียก แต่การตอบสนองสิ่งเร้าจัดว่าเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการจูงใจเช่น พนักงานตั้งใจทำงานเพื่อหวังความดีความชอบเป็นกรณีพิเศษ

ลักษณะของแรงจูงใจ

แรงจูงใจมี 2 ลักษณะดังนี้

1. แรงจูงใจภายใน(Intrinsic motives)

แรงจูงใจภายในเป็นสิ่งผลักดันจาก ภายในตัวบุคคลซึ่งอาจจะเป็นเจตคติ ความคิด ความสนใจ ความตั้งใจ การมองเห็นคุณค่า ความพอใจ ความต้องการฯลฯ สิ่งต่างๆดังกล่าวนี้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมก่อนข้างถาวรเช่นคน งานที่เห็นองค์การคือสถานที่ให้ชีวิตแก่เขาและครอบครัวเขาก็จะจงรักภักดีต่อ องค์การ และองค์การบางแห่งขาดทุนในการดำเนินการก็ไม่ได้จ่ายค่าตอบแทนที่ดีแต่ด้วยความผูกพันพนักงานก็ร่วมกันลดค่าใช้จ่ายและช่วยกันทำงานอย่างเต็มที่

2. แรงจูงใจภายนอก(Extrinsic motives)

แรงจูงใจภายนอกเป็นสิ่งผลักดันภายนอกตัวบุคคลที่มากระตุ้นให้เกิดพฤติกรรม อาจจะเป็นการได้รับรางวัล เกียรติยศชื่อเสียง คำชม หรือยกย่อง แรงจูงใจนี้ไม่คงทนถาวร บุคคลแสดงพฤติกรรมเพื่อตอบสนองสิ่งจูงใจดังกล่าวเฉพาะกรณีที่ต้องการสิ่งตอบแทนเท่านั้น

สรุป ทฤษฎีแรงจูงใจ ได้อธิบายไว้ว่าเป็นการ โน้มน้าวให้ตอบสนองความต้องการบางประการให้บรรลุผล โดยการจูงใจนั้นมี 2 ลักษณะ คือ แรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก โดยแรงจูงใจภายในเป็นสิ่งที่ผลักดันจากภายในตัวบุคคล และแรงจูงใจภายนอกเป็นสิ่งที่ผลักดันมาจากภายนอกตัวบุคคล ซึ่งผู้วิจัยจะนำมุมมองในแง่ต่าง ๆ ของทฤษฎีแรงจูงใจ มาใช้ให้เกิดประโยชน์โดยการชักนำโน้มน้าวให้บุคคลเป้าหมายสนองตอบความต้องการบางประการของผู้วิจัยให้บรรลุผลสำเร็จ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมบ้านท่ากิโลน ตำบลสิงห์ อำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี (ศรีไพร รุ่งสว่าง 2539 : 45)

ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษารูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของบ้านท่ากิโลนไว้ว่า สภาพเศรษฐกิจของครัวเรือนและของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากที่ดินสำหรับทำเกษตรกรรมของประชาชนลดลง นักลงทุนจากภายนอกได้เข้ามาสร้างสถานพักผ่อนหย่อนใจในรูปธุรกิจบริการในหมู่บ้านใกล้เคียงจำนวนมาก ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอาชีพจาก

การทำเกษตรกรรมเพียงอย่างเดียวไปประกอบอาชีพอื่นเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอาชีพรับจ้างนอกภาคเกษตรกรรม ทำให้แรงงานในภาคเกษตรขาดแคลน ลักษณะการใช้แรงงานในการประกอบอาชีพของประชาชน มีความเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏชัดเจน การช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนแรงงานกลายมาเป็นการจ้างแรงงานที่ต้องตอบแทนด้วยตัวเงิน โดยเฉพาะการจ้างแรงงานตามสถานที่พักผ่อนหย่อนใจและบริการนักท่องเที่ยวจากภายนอก ซึ่งส่งผลต่อการสร้างอาชีพและรายได้ ทำให้เศรษฐกิจในภาพรวมของชุมชนเติบโต รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป ผลจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทำให้โครงสร้างของครอบครัว ส่วนใหญ่มีแนวโน้มเปลี่ยนจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น ความสัมพันธ์ในครอบครัวและในชุมชนลดลง ไม่ผูกพันแน่นแฟ้นเหมือนแต่ก่อน หมู่บ้านเปลี่ยนไปสู่ความทันสมัยทางวัตถุแบบคนเมืองมากขึ้น

ได้ศึกษากระบวนการแก้ไขปัญหาของชุมชน และสรุปได้ว่า ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ชุมชนหมู่บ้านท่าช้างต้องเผชิญกับกระแสการพัฒนาทุนนิยมที่แทรกแซงระบบการผลิตถูกผลักดันให้เข้าสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ที่ต้องใช้การลงทุนและเทคโนโลยีทางการเกษตรขั้นสูง การเปลี่ยนแปลงส่งผลให้ชุมชนประสบปัญหาระบบนิเวศน์ ปัญหาหนี้สิน ปัญหาผู้สูงอายุและปัญหาเยาวชนใช้สารเสพติด

ปัจจัยพื้นฐานที่เอื้อต่อกระบวนการแก้ไขปัญหา ได้แก่ คุณลักษณะของผู้นำที่มีความซื่อสัตย์สุจริต เข้มแข็งและความสามารถในการระดมทรัพยากรจากภายนอก ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนที่ดี อันเป็นพื้นฐานมาจากความสัมพันธ์ในเชิงเครือญาติและเชิงอุปถัมภ์ และคุณค่าของการช่วยเหลือกันที่มีมานาน นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มกิจกรรมแก้ไขปัญหาที่มีขนาดเล็ก มีสมาชิกที่มีความกระตือรือร้นกล้าแสดงความคิดเห็น มีการสื่อสารสองทางระหว่างสมาชิกกลุ่ม สมาชิกมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในกระบวนการแก้ไขปัญหา ส่งผลให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพในส่วนของปัจจัยเสริม ได้แก่ การสร้างเงื่อนไขใหม่เพื่อลดเลี้ยวคุณค่าของการช่วยเหลือเกื้อกูลให้คงอยู่ในชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกที่มีนโยบาย บุคลากร และวิธีการทำงานที่เปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มได้เข้ามามีส่วนร่วมและตัดสินใจเอง ส่วนข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการแก้ไขปัญหา ได้แก่ นโยบายจากหน่วยงานภายนอกที่จำกัดรูปแบบในการทำกิจกรรม ทำให้บุคลากรมีวิธีการทำงานที่ไม่ยืดหยุ่นส่งผลให้กิจกรรมไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้น พบว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชน เกิดขึ้นจากเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตการลงทุนในชุมชน ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม การใช้เทคโนโลยี การสื่อสาร การ

ขยายเมืองสู่ชนบท ค่านิยมสังคมเมือง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงต่างๆทั้งหมดนี้จะส่งผลให้เกิดการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชน และจะมีผลกระทบต่อคนในชุมชนรวมทั้งสังคมและวัฒนธรรม ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นในชุมชน เช่นปัญหาหนี้สิน ปัญหาผู้สูงอายุ ปัญหาสิ่งแวดล้อม การพ่นตลอดจนระบบการผลิตในชุมชน

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมกระบวนการแก้ไขปัญหาของชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานของการช่วยเหลือภายในชุมชน ชุมชนบ้านท่าช้าง จังหวัดนครปฐม (ภุษา ศรีวิลาส 2538 : 34)

ศึกษากระบวนการแก้ไขปัญหาของชุมชน และสรุปได้ว่า ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ชุมชนหมู่บ้านท่าช้างต้องเผชิญกับกระแสการพัฒนาทุนนิยมที่แทรกแซงระบบการผลิตผลักดันให้เข้าสู่การผลิตเชิงพาณิชย์ที่ต้องใช้การลงทุนและเทคโนโลยีทางการเกษตรขั้นสูง การเปลี่ยนแปลงส่งผลให้ชุมชนประสบปัญหาระบบนิเวศน์ ปัญหาหนี้สิน ปัญหาผู้สูงอายุและปัญหาเยาวชนใช้สารเสพติด

ปัจจัยพื้นฐานที่เอื้อต่อกระบวนการแก้ไขปัญหา ได้แก่ คุณลักษณะของผู้นำที่มีความซื่อสัตย์สุจริต เข้มแข็งและความสามารถในการระดมทรัพยากรจากภายนอก ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนที่ดี อันเป็นพื้นฐานมาจากความสัมพันธ์ในเชิงเครือญาติและเชิงอุปถัมภ์ และคุณค่าของการช่วยเหลือกันที่มีมานาน นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มกิจกรรมแก้ไขปัญหาที่มีขนาดเล็ก มีสมาชิกที่มีความกระตือรือร้นกล้าแสดงความคิดเห็น มีการสื่อสารสองทางระหว่างสมาชิกกลุ่ม สมาชิกมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในกระบวนการแก้ไขปัญหา ส่งผลให้ชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพในส่วนของปัจจัยเสริม ได้แก่ การสร้างเงื่อนไขใหม่เพื่อหล่อเลี้ยงคุณค่าของการช่วยเหลือเกื้อกูลให้คงอยู่ในชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกที่มีนโยบาย บุคลากร และวิธีการทำงานที่เปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มได้เข้ามามีส่วนร่วมและตัดสินใจเอง ส่วนข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคต่อกระบวนการแก้ไขปัญหา ได้แก่ นโยบายจากหน่วยงานภายนอกที่จำกัดรูปแบบในการทำกิจกรรม ทำให้บุคลากรมีวิธีทำงานที่ไม่ยืดหยุ่นส่งผลให้กิจกรรมไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาในชุมชน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้น พบว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชน เกิดขึ้นจากเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตการลงทุนในชุมชน ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ การแพร่กระจายทางวัฒนธรรม การใช้เทคโนโลยี การสื่อสาร การขยายเมืองสู่ชนบท ค่านิยมสังคมเมือง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงต่างๆทั้งหมดนี้จะส่งผลให้เกิดการการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชน และจะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ในชุมชน สังคมและวัฒนธรรม

เกิดปัญหาขึ้นในชุมชน เช่นปัญหาหนี้สิน ปัญหาผู้สูงอายุ ปัญหาสิ่งแวดล้อม การพนัน ตลอดจนระบบการผลิตในชุมชน

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมศึกษาการพึ่งตนเองของชุมชนบ้านชะ อำเภอกำแพง จังหวัดสุรินทร์ (บุญเลี้ยง ทุมทอง และ เกษมศรี สุระสังข์ 2544 : 86)

พบว่าพฤติกรรมพึ่งตนเองของชุมชนบ้านชะ มีดังนี้

1. ชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็ง มองเหตุการณ์อนาคตได้ไกล ทั้งดูจากประวัติของผู้นำชุมชนเป็นผู้นำระดับสูงสุดของฝ่ายปกครองในระดับชาวบ้าน ผู้นำมีความตั้งใจในการพัฒนาหมู่บ้าน กล้าตัดสินใจใช้หลักประชาธิปไตยในการปกครอง สมาชิกในชุมชนกล้าแสดงความคิดเห็น ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีการจัดประชุมชาวบ้านเป็นประจำ เพื่อแจ้งข่าวความเคลื่อนไหวทางราชการได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง

2. เป็นสังคมเครือญาติขนาดใหญ่ มีการเอื้ออาทรระหว่างกัน รักและห่วงใยซึ่งกันและกัน และพร้อมที่จะพัฒนา หรือตัดสินใจโดยพร้อมเพรียงกัน

3. มีค่านิยมแห่งการเรียนรู้ เป็นค่านิยมที่ดีในการส่งบุตรหลานให้มีการศึกษาในระดับสูง รวมทั้งในการศึกษาชีวิตความเคลื่อนไหวในชุมชนของตน สังคมที่ช่วยกันส่งมอบบุตรหลานโดยตรง หรือผ่านทางเครือญาติ ติดตามความสำเร็จของลูกหลานของตน กระทำอย่างต่อเนื่อง และกระทำในลักษณะวงกว้างขึ้นเรื่อย ๆ ดังนั้น จึงทำให้ชุมชนในบ้านชะจึงเป็นกลุ่มบุคคลที่อาศัยอยู่ มีการศึกษาโดยเฉลี่ยสูงกว่าในชุมชนที่ใกล้เคียงกันมาก

4. ค่านิยมการภักดีต่อชุมชน การที่บุคคลในบ้านชะย้ายไปทำงานในต่างถิ่น ทั้งตามนอกฤดูกาลและถาวรนั้น พบว่าถ้ามีรายได้หรือความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นนั้นจะกลับมาอยู่บ้านเดิม หรือชุมชนที่ตนเอง มีการสร้างที่อยู่อาศัยที่หนาแน่นขึ้น ส่วนบุคคลที่ย้ายอย่างถาวรนั้น ถ้ามีการขอความช่วยเหลือจากชุมชนบุคคลเหล่านั้น จะช่วยเหลือได้ดีมาก เช่น การทำผ้าป่าเข้าหมู่บ้าน/วัด เป็นต้น

5. การมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า สมาชิกมีความกล้าในการพูด/ทำ แสดงความคิดเห็นที่หลากหลายแนวคิด แต่ยังคงเคารพในมติในที่ประชุมชาวบ้านเป็นสำคัญ มีการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบได้ดี และมีความตั้งใจในความรับผิดชอบนั้น ๆ

6. การมีปราชญ์ชาวบ้าน/คนภูมิปัญญาในท้องถิ่น ช่วยในการให้ข้อคิด รวมทั้งร่วมในการตัดสินใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ชาวบ้านดอนผิงแดด ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี: การปรับตัวจากการเกษตรแบบยังชีพสู่การเกษตรแบบอินทรีย์ (พิทักษ์ ศิริวงศ์, สุรเชษฐ์ กังลีและธารารัตน์ บำรุงศรี)

ชาวบ้านดอนผิงแดดเป็นชาวลาออพยพมาอาศัยอยู่ที่นี้มานานแล้ว พวกเขาได้ถ่ายทอดวิธีการเพาะปลูกข้าวจากบรรพบุรุษ ชาวบ้านดอนผิงแดดได้มีการปรับตัวในด้านวิธีการผลิตไปตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมแต่ละยุคสมัยดังนี้

1. ยุคการเกษตรแบบยังชีพเป็นวิธีการผลิตแบบดั้งเดิมใช้แรงงานภายในครอบครัวเป็นหลัก มีการช่วยแรงจากเพื่อนบ้านในการเก็บเกี่ยว ผลผลิตที่ได้นำมาใช้บริโภคภายในครัวเรือน มีการคัดเลือกพันธุ์ข้าวเพื่อนำไว้ใช้เพาะปลูกในฤดูถัดไป

2. ยุคการเกษตรสมัยใหม่ที่ใช้อุปกรณ์ ในการทำนาที่ทันสมัยมีการใช้ปุ๋ยเคมี ยากำจัดศัตรูพืช และยาฆ่าแมลง ทำการผลิตเพื่อขายเป็นหลัก มีการพัฒนาสายพันธุ์ข้าวเพื่อการเพิ่มคุณภาพและผลผลิต ชาวบ้านต้องใช้จ่ายเงินทุนในการทำนามาก แต่ข้าวได้ราคาต่ำ ต้องกู้เงินจากแหล่งทุนต่าง ๆ รวมทั้งปัญหาน้ำเสียที่เกิดจากการใช้สารเคมี ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนน้ำสำหรับอุปโภคและบริโภค รวมทั้งปริมาณสัตว์น้ำที่ลดน้อยลง ทำให้ชาวบ้านในยุคนี้รายได้ไม่เพียงพอ ต้องมีการประกอบอาชีพเสริม

3. ยุคการทำเกษตรอินทรีย์ หลังจากได้มีการทำแผนแม่บทตำบลชาวบ้านได้บูรณาการความรู้ดั้งเดิมกับความรู้ใหม่ ใช้การจัดการความรู้และภูมิปัญญา เพื่อปรับเปลี่ยนมาทำนาแบบเกษตรอินทรีย์ ด้วยการเข้ารับอบรมแล้วนำกลับมาพัฒนา ปรับปรุงให้เหมาะสมกับพื้นที่นาของตน มีการเครือข่ายชุมชนเกษตรอินทรีย์ ทำให้ได้ผลผลิตดี มีต้นทุนต่ำ มีสุขภาพที่ดี มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่ปัญหาที่ชุมชนพบคือ การอยู่ในพื้นที่ปลายแม่น้ำเพชรบุรีทำให้น้ำที่ใช้ทำนาเป็นที่มีสารเคมีปนเปื้อนในปริมาณมาก ส่งผลให้ผลผลิตที่ได้ไม่ผ่านกระบวนการตรวจสอบเพื่อรับรองการเป็นข้าวปลอดสารพิษหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบจึงต้องเข้ามาแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตหลังการขายที่ดินของชาวนาดำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยเก็บข้อมูลจากภาคสนามโดยตรงวิจัยเฉพาะพื้นที่เป็นหลัก (Case study) และวิจัยจากเอกสารและข้อมูลทางวิชาการเป็นส่วนประกอบนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยการพรรณนา และสรุปเป็นความคิดเห็น

1. พื้นที่การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่วิจัยคือ ตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เนื่องจากเป็นพื้นที่ราบลุ่มที่มีการทำการเกษตรเป็นจำนวนมาก แต่ได้เปลี่ยนจากการทำเกษตรเป็นการทำอุตสาหกรรม มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปจากอดีต ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจเป็นอย่างยิ่งว่าวิถีชีวิตของชาวนาดำบลธนูนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างไรบ้าง

กลุ่มเป้าหมายหลักในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ คือ กลุ่มเกษตรกรชาวนาในเขตตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ที่มีการเปลี่ยนวิถีชีวิตจากการภาคเกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรมและเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากเดิม จำนวน 10 ราย

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ในช่วงแรกของการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากบทความ หนังสือ วิทยานิพนธ์และเว็บไซต์ เพื่อการศึกษาหาแนวทางหลายแนวทางที่น่าสนใจในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

2. การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ขออนุญาตชาวนาดำบลธนูเพื่อทำการสัมภาษณ์โดยติดต่อขอนัดทางโทรศัพท์ก่อน เพื่อขอเวลาว่างจากชาวนา ในบางรายผู้วิจัยได้เดินทางไปขอนัดที่บ้าน ซึ่งการเดินทางของผู้วิจัยนั้นใช้รถจักรยานยนต์เป็นพาหนะในการเดินทาง บางครั้งสัมภาษณ์นานเกินไปจนถึงเวลาค่ำชาวนาผู้ให้สัมภาษณ์จึงต้องขับรถมาส่งผู้วิจัยที่บ้าน โดยผู้วิจัยนั่งคุยกับชาวนาผู้ให้สัมภาษณ์ด้วยความเป็นกันเองถึงเรื่องราวที่ผู้วิจัยต้องการทราบ พูดคุยไปเรื่อยๆตามที่ชาวนาต้องการเล่าให้ฟัง โดยผู้วิจัยเป็นผู้ควบคุมไม่ให้การสัมภาษณ์ออกนอกประเด็น จากนั้นนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาตรวจสอบเพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล ต่อมาจึงวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ประเด็นที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัยขั้นนี้

3. การเลือกสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างทางทฤษฎีแบบลูกโซ่ (Snowball sampling) เป็นการเลือกผู้ให้ข้อมูลโดยอาศัย การแนะนำของผู้ให้ข้อมูลที่ได้เก็บข้อมูลไปแล้วต่อ ๆ กันวิธีนี้จะทำให้ได้ข้อมูล เนื้อหาตรงตามลักษณะ คุณสมบัติที่ต้องการวิจัย อีกทั้งเป็นการประหยัดเวลาในการวิจัย

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสังเกต (Observation) เป็นวิธีการเบื้องต้นในการเก็บข้อมูล ทำให้รู้พฤติกรรมที่แสดงออกมาโดยธรรมชาติของชาวนา ในลักษณะเป็นผู้มีส่วนร่วมควบคู่ไปกับการสังเกต สังเกตจากพฤติกรรมของชาวนาผู้ให้สัมภาษณ์

2. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสนทนา รูปแบบของการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง หรือการใช้แนวคำถาม (Interview guide) เป็นลักษณะของการเปิดกว้างไม่จำกัดคำถาม (Open-ended question interview)

3. บันทึกผลการสัมภาษณ์ ด้วยสมุดจด อาจทำการบันทึกเนื้อหาที่สำคัญขณะสัมภาษณ์ หรืออาจจะบันทึกเพิ่มเติมหลังการสัมภาษณ์ทันที แล้วแต่กรณี

4. เครื่องมือทางเทคโนโลยี ที่นำมาใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ เครื่องบันทึกแถบเสียงเพื่อป้องกันการตกหล่นของข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และกล้องถ่ายรูป เพื่อแสดงรูปที่น่าสนใจในการศึกษาครั้งนี้

4. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะมีการตรวจสอบข้อมูลย้อนหลังที่เก็บมาแล้วทุกครั้ง เพื่อที่จะได้มีความถูกต้องและสมบูรณ์ของข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์บุคคลมารวบรวมและวิเคราะห์เนื้อหา สรุปเป็นภาพรวมของชาวนา โดยวิธีการบรรยายและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาใช้ในการประกอบการบรรยาย เพื่อให้ข้อมูลเชิงคุณภาพมีความสมบูรณ์น่าเชื่อถือมากขึ้น

6. ระยะเวลาในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้เวลา 1 ปีโดยเริ่มตั้งแต่ เดือนพฤษภาคม 2553 ถึงเดือนเมษายน 2554

7. แผนการดำเนินวิจัย

1. พบอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อนำหัวข้อที่สนใจไปปรึกษา
2. ทบทวนวรรณกรรม เพื่อศึกษาถึง ทฤษฎี แนวคิด เอกสารงานวิจัยต่าง ๆ เพื่อนำมาเขียน เป็น ที่มาและความสำคัญของปัญหา

3. ทำบทที่ 1 ที่ประกอบด้วย ที่มาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ในการศึกษา ขอบเขตของการศึกษา ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ
4. เข้าพบอาจารย์ที่ปรึกษาตรวจทานและแนะนำข้อผิดพลาด เพื่อนำไปแก้ไขให้เกิดความสมบูรณ์ของเนื้อหาเพิ่มมากขึ้น
5. ทำบทที่ 2 ที่ประกอบด้วย แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และบทที่ 3 วิธีการดำเนินการศึกษา ที่ประกอบด้วยพื้นที่การศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูล ระยะเวลาในการศึกษา
6. ทำการสอบ 3 บท (เค้าโครงวิทยานิพนธ์) เพื่อที่จะนำไปสู่การทำวิจัยภาคสนาม จนออกมาเป็น บทที่ 4,5 ต่อไป
7. เมื่อได้บทที่ 4,5 แล้วแล้วจึงนำมาทำฉบับที่จะนำเสนอ ในที่ประชุมวิชาการ ซึ่งเป็นเนื้อหาหลักในวิทยานิพนธ์
8. พบอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อเตรียมตัวไปเสนองานวิจัยในที่ประชุมวิชาการ
9. เสนองานวิจัยในที่ประชุมวิชาการ
10. จากนั้นเตรียมสอบกับบัณฑิตวิทยาลัยและจัดทำตัวเล่มฉบับสมบูรณ์

ตารางที่ 1 ระยะเวลาในการทำวิจัย

ระยะเวลาการวิจัย												
แผน (ขั้นตอน)	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.
1	***											
2	***	***										
3		***	***									
4			***									
5			***	***								
6				***	***	***	***	***				
7								***				
8								***	***	***		
9											***	
10											***	***

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตหลังการขายที่ดินของชาวนาดำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลจากชาวนาดำบลธนูที่ขายที่ดินให้แก่ชาวนา ผู้วิจัยได้นำเสนอถึงประวัติความเป็นมา สภาพทั่วไปของพื้นที่วิจัย ดังนี้

ประวัติชุมชน

สมัยกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. 2310 ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสุริยาศน์อมรินทร์ หรือเรียกว่า พระเจ้าเอกทัศ รัชกาลที่ 33 ได้เกิดสงครามไทยรบกับพม่าครั้งที่ 24 เสียกรุงศรีอยุธยา เป็นครั้งที่ 2 เมื่อวันอังคาร ขึ้น 5 ค่ำ เดือน 9 ปีจอ พ.ศ. 2310 เป็นวันแรกของสงคราม บ่ายโมงพอ เวลา 8 นาฬิกา พม่าได้ยิงปืนใหญ่สามนัดได้กำแพงเมือง เข้าตีกรุงศรีอยุธยาแตกทำลายผู้คนล้มตาย ต่างหลบหนีเอาตัวรอด พม่าจุดไฟเผาบ้านเมือง ปราสาทราชวัง เจ้าพระยามหากษัตริย์ ต่างก็ หลบหนีพม่า พระยาดำรงสุจริตสมภารพรหมภักดี 500 คน ดีฝ่าวงล้อมของพม่า ข้ามแม่น้ำป่าสัก ไปขึ้นระหว่างวัดพิชัยสงครามกับวัดคิ้วสวย สามารถพาทหารหลบหนีไปทางลำคลองบ้านธนู สำหรับซื้อดำบลธนู เป็นสถานที่ที่พระยาดำรงสุจริตสมภารได้ตั้งรับข้าศึกในบริเวณหมู่บ้านใน ระหว่างที่กำลังรบอยู่นั้น ชาวบ้านได้ช่วยกันทำธนู และใช้ธนูสู้รบกับพม่า จึงได้ซื้อบ้านว่า “บ้านธนู” และต่อมากลายเป็นดำบลธนู

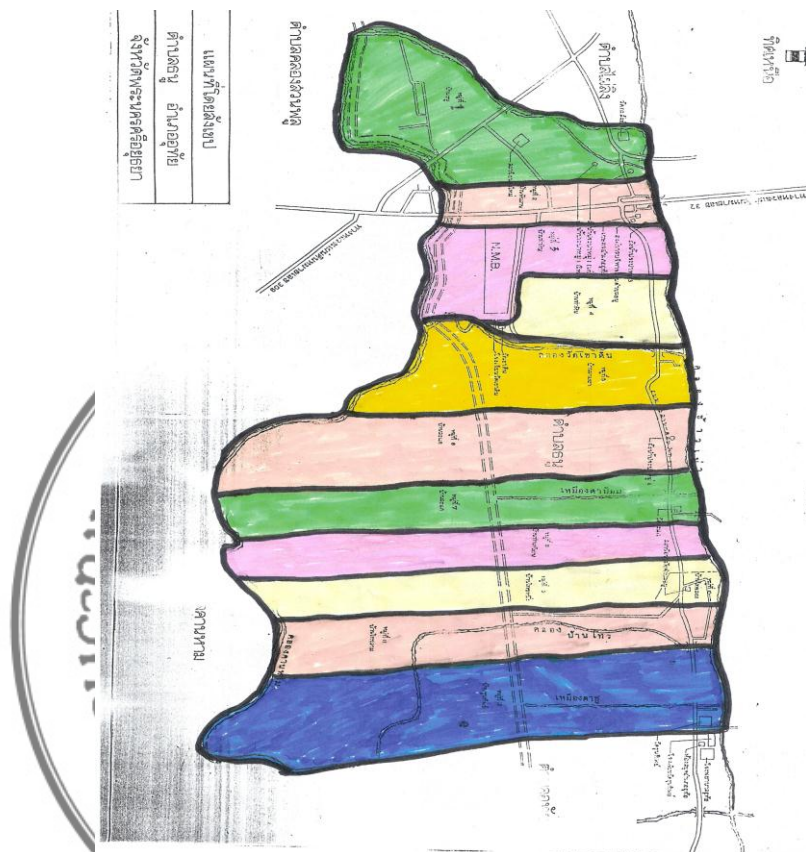
สภาพทั่วไปของพื้นที่วิจัย

ดำบลธนู มีพื้นที่ทั้งหมด 4,417.50 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 3,366 ไร่ (นาข้าว สวน) ที่เหลือเป็นพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่อื่น ๆ เช่น ถนนและบ่อน้ำ มีราษฎรที่ประกอบอาชีพทางการเกษตร 189 ครัวเรือน ดำบลทางทิศเหนือเป็นที่ราบลุ่มและทางทิศใต้เป็นที่ราบลุ่มมาก พื้นที่ทั้งหมดของดำบลธนูเป็นพื้นที่เหมาะแก่การทำเกษตร โดยเฉพาะการปลูกข้าว ซึ่งดำบลธนูมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่อื่น ๆ ดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ดำบลข้าวเม่า
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ดำบลสามบัณฑิต
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ดำบลหนองไม้ซุง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ดำบลอุทัย

ภาพที่ 1 แผนที่ตำบลชนู

ตำบลชนู มีหมู่บ้านทั้งหมดจำนวน 12 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1	ชื่อหมู่บ้าน	บ้านชนู
หมู่ที่ 2	ชื่อหมู่บ้าน	บ้านหัวลาน
หมู่ที่ 3	ชื่อหมู่บ้าน	บ้านท่าหิน
หมู่ที่ 4	ชื่อหมู่บ้าน	บ้านท่าหิน
หมู่ที่ 5	ชื่อหมู่บ้าน	บ้านสามเขา
หมู่ที่ 6	ชื่อหมู่บ้าน	บ้านสะแก
หมู่ที่ 7	ชื่อหมู่บ้าน	บ้านสะแก
หมู่ที่ 8	ชื่อหมู่บ้าน	บ้านท่าเกวียน
หมู่ที่ 9	ชื่อหมู่บ้าน	บ้านไทร 1
หมู่ที่ 10	ชื่อหมู่บ้าน	บ้านไทร 2
หมู่ที่ 11	ชื่อหมู่บ้าน	บ้านไทร 3
หมู่ที่ 12	ชื่อหมู่บ้าน	บ้านจันทิพย์

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

การปกครอง

ตำบลขนูตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภออุทัย ห่างจากตัวอำเภออุทัยประมาณ 7 กิโลเมตร ประกอบด้วยหมู่บ้านทั้งหมดจำนวน 12 หมู่บ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ขึ้นอยู่กับองค์การบริหารส่วนตำบลขนูทั้ง 12 หมู่บ้าน

ข้อมูลประชากร

ตารางที่ 2 จำนวนประชากรและครัวเรือน (ข้อมูลปี 2551)

หมู่ที่	จำนวนประชากร (คน)			จำนวนครัวเรือนทั้งหมด
	ชาย	หญิง	รวม	
1	978	1012	1,990	458
2	83	83	166	32
3	81	86	167	31
4	106	121	227	37
5	125	144	269	67
6	120	146	266	62
7	96	111	207	52
8	126	134	260	47
9	69	69	138	26
10	90	94	184	31
11	70	86	156	32
12	202	249	451	84
รวม	2,146	2,335	4,481	957

สรุป ครัวเรือนทั้งหมดของตำบลขนูมีจำนวน 957 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนเกษตรกร 189 ครัวเรือน ประชากรชายจำนวน 2,146 ราย ประชากรหญิงจำนวน 2,335 ราย และมีประชากรรวมทั้งสิ้นจำนวน 4,481 คน

รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน

บ้านเรือนของราษฎรตำบลขนูนั้นส่วนมากตั้งอยู่ริมคลองข้าวเฒ่าและริมถนนหัวลาน – คอนพุทรา มีเขตพื้นที่เมือง คือ ทางด้านทิศตะวันตกของถนนสายเอเชียจะเป็นพื้นที่ หมู่ที่ 1 – 2 ของตำบลขนู มีบ้านเรือนจำนวนมากตั้งอยู่กระจัดกระจายตามแนวถนนสายเอเชีย มีย่านการค้าที่

พลุกพล่าน มีอาคารพาณิชย์ มีหมู่บ้านจัดสรรปลูกอยู่และมีหอพักอย่างหนาแน่น ส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่เมืองกึ่งพื้นที่ชนบท คือพื้นที่ด้านตะวันออกของถนนสายเอเชีย เป็นพื้นที่ของหมู่ที่ 2 ประชาชนตั้งถิ่นฐานอยู่กันเป็นกลุ่มแบบเครือญาติตลอดแนวคลองข้าวเม่า ตั้งแต่หมู่ 3-12 นั้นมีการตั้งบ้านเรือนทั้งริมถนนและริมคลองข้าวเม่า เป็นพื้นที่ที่ยังประกอบไปด้วยพื้นที่นาจำนวนมาก

ขนบธรรมเนียมประเพณี

สำหรับประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำนาที่ชาวนาดำบลธนุเคยทำกันมา คือ การลงแขกเกี่ยวข้าว ซึ่งปัจจุบันแทบไม่มีเหลืออยู่ให้ลูกหลานเห็น นอกจากจะมีการจัดงานส่งเสริมจากอำเภอ จึงมีการสาธิตให้ดู ประเพณีอีกประเพณีหนึ่งคือการทำขวัญข้าว เกิดขึ้นตามความเชื่อที่ว่าต้นข้าวมีเทวดาปกปักรักษา นั่นคือแม่โพสพ เราจึงต้องมีพิธีกรรมที่เป็นการขอขมาและขอบคุณแม่โพสพที่ช่วยปกปักรักษาต้นข้าวให้อยู่รอดปลอดภัยจนถึงวันเกี่ยวข้าว

สภาพภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศตำบลธนุ มีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มและลุ่มมาก ซึ่งสภาพของภูมิประเทศดังกล่าวนี้ แบ่งออกได้เป็น 2 บริเวณ คือ บริเวณพื้นที่ราบลุ่มส่วนใหญ่จะอยู่ทางทิศเหนือของตำบลยาวตลอดตั้งแต่หมู่ที่ 1-12 ส่วนทางทิศใต้ของตำบลธนุนั้นเป็นที่ราบลุ่มน้ำท่วมทุกปี

สภาพเศรษฐกิจ

ตำบลธนุ จัดเป็นตำบลที่ประชาชน มีรายได้ดี ไม่ขาดแคลน เมื่อก่อนรายได้จะมาจากการทำนา แต่ในปัจจุบันรายได้ของคนในตำบลจะมากจากการค้าขาย รับจ้างและรับราชการ สำหรับการประกอบอาชีพที่ทำมางายที่สุดได้แก่ ทำการเกษตร ค้าขายและรับจ้าง

ในการศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตหลังการขายที่ดินของชาวนาดำบลธนุ อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมองจากตำบลธนุเป็นสังคมเกษตรกรรมในอดีตเคยประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกกล่าวคือ มีการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมเกิดขึ้น วิธีการดำเนินชีวิตของชาวนาดำบลธนุได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากการศึกษาในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตหลังการขายที่ดินของชาวนาดำบลธนุ อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบการเปลี่ยนแปลงในรายละเอียดต่างๆ ดังต่อไปนี้

วิถีชีวิตด้านการทำนา

ในอดีตชาวนาดำบลธนุ อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นิยมทำนาแบบนาปีและนาปรัง โดยนาปีเริ่มปลูกข้าวในเดือนพฤษภาคมถึงเดือนสิงหาคม เก็บเกี่ยวในเดือนธันวาคมและเดือนมกราคม ส่วนนาปรังนั้นเริ่มปลูกข้าวในเดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคมและเก็บเกี่ยวใน

เดือนกรกฎาคม วิธีการทำนาเป็นการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น การเกี่ยวข้าวใช้วิธีลงแรง ชาวนาในชุมชนผลักดันมาช่วยโดยไม่ต้องจ้าง ข้าวที่ได้ชาวนานั้นแบ่งไว้เพื่อใช้ปลูกในฤดูกาลทำนาครั้งต่อไป และข้าวที่เหลือส่วนหนึ่งจากการขายชาวนานำมาเก็บไว้กินในครัวเรือนของตน ในการขายข้าวมีพ่อค้าเข้ามารับซื้อข้าวเปลือกถึงในหมู่บ้าน นับว่าในอดีตนั้นชาวนาค่าปลานามีวิถีชีวิตที่เรียบง่ายเป็นอย่างยิ่ง

“เด็กสมัยป่าไม่ต้องสอนหรือวิธีทำนา มันเห็นพ่อเห็นแม่ทำก็จำ แล้วก็ทำเป็นกันเอง เรียกว่าเกิดมาก็ทำนาเป็นกันเลย นี่ละลูกชาวนาของแท้” (โโกสม สุตจะคอย 2553)

การปลูกข้าวนาปี พันธุ์ข้าวที่ชาวนาค่าปลานานิยมใช้กันมาก คือ ใช้พันธุ์ขาวตาแห้งและขาวสมุทร โดยใช้เมล็ดพันธุ์จำนวน 20 กิโลกรัมต่อที่นาจำนวน 1 ไร่ ในการเตรียมเมล็ดพันธุ์นั้น ชาวนาใช้วิธีการคัดเลือกพันธุ์ข้าวโดยการนำข้าวมาแช่น้ำแล้วช้อนเมล็ดข้าวที่ลอยบนผิวน้ำออกให้เหลือแต่เมล็ดพันธุ์ข้าวที่จมนี้ ซึ่งถือว่าเป็นเมล็ดข้าวที่สมบูรณ์ ใช้วิธีการไถและไถแปรจำนวน 2 ครั้ง ชาวนาใช้ปุ๋ยเคมีเพียงครั้งเดียว คือ สูตร 16-20-0 อัตรา 12 กิโลกรัมต่อไร่ จากนั้นจึงหว่านปุ๋ยเมื่อข้าวมีอายุได้ 2-3 เดือน มีการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืชประเภทเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล ศัตรูพืชและวัชพืช หนุ่ยนา และกำจัดวัชพืช 1 ครั้ง ชาวนาเก็บเกี่ยวข้าวหลังระยะที่ข้าวกำลังจะแก่ 3-7 วัน เก็บเกี่ยวแล้วตากขายให้พ่อค้าที่มารับซื้อทันที เพราะกลัวว่าถ้านำมาเก็บไว้ก่อนราคาข้าวจะตกและไม่สามารถขายได้

การปลูกข้าวนาปรัง พันธุ์ข้าวที่ชาวนานิยมมาก คือ พันธุ์ข้าว สุพรรณบุรี 1 ชัยนาท 1 ใช้เมล็ดพันธุ์จำนวน 20 – 30 กิโลกรัมต่อไร่ สำหรับการเตรียมเมล็ดพันธุ์นั้นมีการคัดเมล็ดพันธุ์ข้าว โดยนำข้าวมาแช่น้ำแล้วช้อนข้าวที่ลอยบนผิวน้ำออกเช่นเดียวกับการทดสอบเมล็ดพันธุ์ข้าวในการทำนาปี จากนั้นนำเมล็ดพันธุ์ข้าวมาใส่กระสอบป่านที่เตรียมแช่น้ำไว้แล้ว 1 คืน นำกระสอบป่านมาหุ้มเมล็ดพันธุ์ข้าวไว้ 1-2 คืน รดน้ำเข้า-เย็น สำหรับการไถนั้น ใช้การไถและไถแปร 2 ครั้ง แล้วปล่อยน้ำแช่ทิ้งไว้ในที่นา 3-5 วันแล้วคราดทำเทือก การกำจัดวัชพืชชาวนาใช้สารเคมีปราบวัชพืชพอประมาณไม่มากเกินไป การใส่ปุ๋ย ชาวนาใส่ปุ๋ยเคมี 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 สูตร 16-20-0 อัตราจำนวน 25-30 กิโลกรัมต่อไร่ หลังจากหว่านข้าวได้ 30 วัน จึงใส่ปุ๋ยครั้งที่ 2 โดยใช้สูตร 46-0-0 อัตราจำนวน 5-10 กิโลกรัมต่อไร่ หลังจากหว่านปุ๋ยครั้งแรก 30 วัน นอกจากนี้การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชนั้นชาวนาใช้สารเคมีและเชื้อบีเวอเรียป้องกันและกำจัด เพลี้ยไฟ เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล และแมลงศัตรูข้าว

ในอดีตชาวนาสามารถทำนาหลายสิบไร่โดยใช้แรงงานสัตว์และแรงงานคนเป็นสำคัญ แรงงานสัตว์ คือ แรงงานจากควายที่แต่ละครัวเรือนเลี้ยงไว้ใช้งาน ส่วนแรงงานคนนั้นมาจากคน

ในชุมชนหรือคนที่เป็นเครือญาติกัน โดยผลัดกันมาช่วยในการลงแรงจนครบทุกคน ช่วยแรงกัน ตั้งแต่ดำเนินไปจนถึงลงแขกเกี่ยวข้าว เมื่อข้าวตั้งท้องจึงมีการทำขวัญข้าว

การทำขวัญข้าวเกิดจากความเชื่อที่ว่า แม่โพสพมีบุญคุณต่อชาวนาจึงต้องทำขวัญข้าว เป็นการขอขมาและขอบคุณแม่โพสพ การทำขวัญข้าวของชาวนาคำบถธนูมีอยู่ 2 ช่วง คือ ช่วงที่ข้าวกำลังตั้งท้องและช่วงที่นำข้าวที่เกี่ยวข้องเรียบร้อยแล้วเข้ายุ้ง ซึ่งแต่ละช่วงจะมีเครื่องเช่นแม่โพสพที่แตกต่างกันออกไป สำหรับเครื่องเช่นของการทำขวัญข้าวตอนที่ข้าวกำลังตั้งท้องนั้น ชาวนาเชื่อว่าแม่โพสพอยากทานอาหารเหมือนคนท้อง เครื่องเช่นนอกจากมีหมาก พลุ ธงกระดาษสี ผ้าแดง ผ้าขาว แล้วยังมีผลไม้ที่มีรสเปรี้ยว เช่น ส้มโอ อ้อย น้ำมะพร้าว ไล่ลงในชะลอมเล็กๆมีเส้นด้ายสีแดงและสีขาวเพื่อผูกเครื่องเช่นเข้ากับต้นข้าว ดอกไม้ และด้วยความเชื่อว่าแม่โพสพเป็นผู้หญิง จึงมีน้ำอบและน้ำหอม โดยคนที่ทำพิธีเป็นผู้หญิงที่เป็นเจ้าของที่นา หลังจากที่มีมัดเครื่องเช่นกับต้นข้าวด้วยด้ายสีแดงและขาวเข้าด้วยกันแล้ว ผู้ทำพิธีจึงพรมน้ำหอมเบ้้งรำต้นข้าว จากนั้นจึงจุดธูปปักลงบนที่นาพร้อมกล่าวคำขอขมา ส่วนมากเป็นการบอกกล่าวถึงสิ่งที่ดีๆเช่น ขอให้มืรวงข้าวสวย มีข้าวเยอะๆให้ผลผลิตสูง เป็นต้น (ทองคำ พินนที 2541 : 19-21)

การเกี่ยวข้าวของชาวนาในตำบลธนูใช้แรงงานคนช่วยกันเกี่ยวข้าวจากในนา จากนั้นนำมามัดเป็นพ่อนพอประมาณ นำมาวางไว้ที่ลานที่ชาวนาได้เตรียมไว้ สำหรับการเตรียมลานนั้น ลานจะเป็นลานดิน โดยชาวนาต้องเหยียบดินที่อยู่บนลานให้แน่น แล้วจึงใช้มูลควายทาไปบนลานรอนจนแห้งจึงนำพ่อนข้าวเข้ามาวางแผ่ในลักษณะให้เป็นวงกลม จากนั้นให้ควายเดินเหยียบไปบนพ่อนข้าว นั้น ทำไปเรื่อยๆจนกว่าเมล็ดข้าวเปลือกได้ร่วงลงมาหมด เมื่อร่วงลงมาหมดแล้วชาวนาใช้คันฉวยสงฟางออกมาจากเมล็ดข้าวเปลือก จากนั้นจึงนำเมล็ดข้าวเปลือกไปผัดโดยใช้สีผัด ผัดข้าวเพื่อแยกเมล็ดข้าวเปลือกออกจากเศษฟางต่างๆ แล้วย้นำเมล็ดข้าวเปลือกเก็บเข้ายุ้งเพื่อขายให้แก่พ่อค้าต่อไป เมล็ดข้าวเปลือกบางส่วนชาวนาได้นำมาทำเป็นข้าวปลูก เพื่อใช้ในการทำนาในครั้งต่อไป ในการนำข้าวเข้ายุ้งชาวนามีการทำขวัญข้าวอีกครั้งหนึ่ง ครั้งนี้เครื่องเช่นจะประกอบไปด้วย หมากพลูจิบ 1 คำ บุหรี่ 1 มวน ข้าวที่เกี่ยวข้องแล้ว 1 กำ ผ้าแดง ผ้าขาว ขนาด 1 คืบ อย่างละ 1 ผืน เพื่อนำมาเป็นเครื่องเช่นไหว้ และมีการอวยพรให้แก่เจ้าของข้าว ด้วยประโยคที่ว่า ร้อยยั้งพันฉาง เพื่อเป็นสิริมงคลให้ได้ข้าวเปลือกใส่ยุ้งจำนวนมาก ๆ

ต่อมาเมื่อการทำนาเริ่มมีความทันสมัยมากขึ้นจากที่ต้องใช้แรงคนในการดำเนินา ลงแขกเกี่ยวข้าว ใช้แรงงานสัตว์ในการเตรียมดินได้เปลี่ยนไป โดยชาวนาหันมาใช้เครื่องทุ่นแรง เปลี่ยนจากควายไถนามาเป็นไจรถไถนา เปลี่ยนจากการใช้แรงคนในการเก็บเกี่ยว ในการนวดข้าว กรอกข้าวใส่กระสอบมาเป็นไจรถเกี่ยวข้าว ที่เพียงแค่ควบคุมด้วยคนเพียงไม่กี่คน ใช้เวลาไม่นาน ต้นข้าวในนาถูกแปรสภาพภายในเครื่องเกี่ยวข้าว โดยแปรสภาพจากต้นข้าวที่มีรวงข้าวมาเป็นเมล็ด

ข้าวเปลือกภายในเวลาเพียงไม่กี่นาที นับว่าเป็นความทันสมัยที่เพิ่มมากขึ้นของอาชีพทำนา การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นถือว่าเป็นมิติใหม่ของชาวนาที่สามารถทำนาได้อย่างสะดวกสบาย รวดเร็ว และได้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้นจากเดิม

เมื่อมีเครื่องทุ่นแรงที่ใช้ในการทำนาให้ชาวนามีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ต้นทุนในการทำนาจึงเพิ่มสูงขึ้นไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นต้นทุนในการจ้างเครื่องทุ่นแรงหรือแม้แต่ต้นทุนในการซื้อปุ๋ยและสารเคมีที่ใช้ในการกำจัดศัตรูพืช เมื่อเวลาผ่านไปมีการใช้ปุ๋ยเคมีจำนวนมากทำให้สารเคมีเกิดการสะสมในดิน ทรัพยากรดินเริ่มเสื่อมสภาพลง ผลผลิตลดลงทำให้ต้องใช้ปุ๋ยเพิ่มมากขึ้นกว่าเท่าตัว ส่งผลให้ดินเสื่อมสภาพลงมากกว่าเดิม ราคาปุ๋ยก็เพิ่มขึ้น ต้นทุนจึงเพิ่มเป็นเงาตามตัวก่อให้เกิดภาวะหนี้สินเพราะชาวนาถูกเงินมาลงทุนแล้วขาดทุน ข้าวขายไม่ได้ราคา เพราะไม่ได้มาตรฐานตามที่ผู้ซื้อตั้งเอาไว้ ทำให้ชาวนาเกิดความเบื่อหน่ายในการทำนา ประกอบกับเป็นช่วงที่ภาคอุตสาหกรรมกำลังขยายตัวเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการติดต่อซื้อขายที่ดินเกิดขึ้นชาวนาหลายสิบรายจึงเกิดความสนใจและพร้อมที่จะทิ้งอาชีพของบรรพบุรุษเพื่อก้าวสู่อาชีพใหม่ที่ค่อนข้างท้าทาย

“ตอนเด็กๆก็เห็นมีแต่รถไถอย่างเดียว พอโตมาอะไรก็ไม่รู้โยอะเยอะไปหมด ทั้งรถเกี่ยวข้าว รถนวดข้าว ทำนาก็สบายขึ้นไม่เห็นเหนื่อยเหมือนเมื่อก่อน แต่ก็ต้องใช้เงินทั้งนั้น ไม่มีก็ต้องไปกู้เงินเค้ามา” (วันชัย สังข์ประไพ 2553 : 67)

วิถีชีวิตด้านสังคมและวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป

สังคมของชาวตำบลธนู ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นครอบครัวใหญ่ ส่วนการรวมตัวของชุมชนเป็นในรูปแบบของกลุ่มเครือญาติ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างคนในชุมชน สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันหลักที่มีความมั่นคงและแข็งแรง การแต่งงานนั้นมีการแต่งงานกับคนบ้านใกล้เคียงหรือญาติห่างๆที่ใหญ่เน้นนำมาให้ชอบพอกัน น้อยคนที่แต่งงานกับคนต่างถิ่น เมื่อแต่งงานแล้วมักอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวใหญ่ โดยฝ่ายชายต้องมาอยู่บ้านฝ่ายหญิงเพื่อช่วยกันประกอบอาชีพ สำหรับการประกอบอาชีพนั้น มีอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก ข้าวที่ปลูกได้จะนำมาใช้บริโภคกันเองในครัวเรือนถ้าได้มากก็จะแจกจ่ายให้ญาติพี่น้องหรือเพื่อนบ้านเอาไปรับประทาน บางครั้งอาจมีการแลกเปลี่ยนกันในรูปของเครื่องใช้ในครัวเรือน เครื่องใช้ทางการเกษตรหรือผักผลไม้ที่ปลูกไว้ในแต่ละครัวเรือน

“เมื่อก่อนอะไรก็ได้ทำตามท้องไร่ท้องนา ไม่ต้องไปหาซื้อจากที่อื่น อย่างอื่นที่หาไม่ได้ก็แลกเอาในหมู่บ้าน” (สวิง มีศิริ 2553)

ชาวตำบลธนูมีวัฒนธรรมและประเพณีเป็นของตนเอง เช่น ประเพณีสงกรานต์ คนในชุมชนจะมาร่วมกันทำบุญที่วัดสะแก วัดสะแกเป็นวัดใกล้บ้านและเป็นวัดที่คนในตำบลธนูและตำบลใกล้เคียงให้ความสำคัญโดยมีหลวงปู่ พรหมปัญโญ เป็นศูนย์กลางยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในตำบล วัดจะจัดให้มีการสงฆ์พระ รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ ก่อเจดีย์ทรายและการละเล่นดั้งเดิมต่างๆ ซึ่งสร้างความสนุกสนานและความสามัคคีให้แก่คนในตำบล เมื่อมีการทำบุญในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนามีการเวียนเทียน คนในตำบลซึ่งกลับจากการทำนาในช่วงเย็นต่างพากันหลานมาร่วมกันเวียนเทียน ฟังเทศน์ ฟังธรรม เพื่อเสริมสร้างลักษณะนิสัยให้เด็กรู้จักเข้าวัด ถอดมณฑลจิตใจให้มีคุณธรรม ให้มีความประพฤติที่เกรงกลัวต่อบาป เมื่อครั้งที่หลวงปู่ยังมีชีวิตอยู่ในช่วงเย็นของทุกวันหลังจากทำนาเสร็จเรียบร้อยได้มีการนั่งวิปัสสนากรรมฐาน โดยมีหลวงปู่เป็นผู้สอน ทำให้คนสมัยก่อนมีชีวิตที่ใกล้ชิดวัด ดังนั้นเวลาคิดทำความชั่วจึงรู้สึกกระดาก เพราะได้รับการสั่งสอนให้เกรงกลัวต่อบาป ถึงแม้คนในชุมชนจะมีวิถีชีวิตที่อยู่ใกล้กับวัดแต่ยังมีความเชื่อเรื่องโชคลางและพิธีกรรมกรรมต่างๆ รวมทั้งมีความเชื่อในเรื่องของการดวง และทำนายทายทัก

เมื่อเกิดการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม ความต้องการที่ดินเพิ่มสูงขึ้นเพื่อนำมาสร้างโรงงานอุตสาหกรรม ชาวนาหลายสิบรายที่มีหนี้สินหรือเกิดความเดือดร้อนกับอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการทำนาจึงตัดสินใจขายที่ดินของตน เพื่อนำเงินไปใช้ประโยชน์ตามความต้องการของตนเอง ชาวนาหลายสิบรายในตำบลธนูจากที่เคยทำนาก็เปลี่ยนอาชีพมาทำการค้าขาย ปลุกหอบพักให้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมเช่า หรือเข้าไปเป็นลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมที่ถูกสร้างขึ้นในที่ดินที่เคยเป็นของตนเอง การขายที่ดินของชาวนาทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวแบบดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป จากที่เคยอยู่กันแบบลักษณะครอบครัวใหญ่ที่ประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ลูก หลานก็เปลี่ยนเป็นอยู่แบบครอบครัวเดี่ยว ประกอบไปด้วย พ่อ แม่ ลูก เท่านั้น

ส่วนการรวมตัวของชุมชนเป็นในแบบของกลุ่มเครือข่ายได้เปลี่ยนแปลงไปโดยกระจายกันไปทำงานตามที่ต่างๆ มีคนต่างถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยในตำบลธนูเพิ่มมากขึ้น คนต่างถิ่นนั้นส่วนใหญ่ได้เข้ามาทำงานในภาคอุตสาหกรรมและมาเช่าหอพักที่สร้างขึ้นจากคนในตำบลอยู่ จากที่มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างคนในชุมชนก็เปลี่ยนเป็นตัวใครตัวมัน มีความเห็นแก่ตัว เห็นเงินเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต เห็นน้ำเงินสำคัญกว่าน้ำใจ กล่าวคือในอดีตมีการแบ่งปันและช่วยเหลือกันด้วยความจริงใจ เต็มใจช่วยเหลือกัน แต่ในปัจจุบันนี้การช่วยเหลือหรือการทำงานให้แก่กันต้องมีค่าตอบแทน ค่าตอบแทนนี้อาจเป็นตัวเงินหรือสิ่งของตามโอกาส

การแต่งงานก็เป็นที่ไปในรูปแบบรักใคร่ชอบพอกันเอง มีการแต่งงานกันกับคนที่อยู่ต่างถิ่น เนื่องจากพบเจอกันในที่ทำงานและรักใคร่ชอบพอกันเอง โดยที่ผู้ใหญ่ไม่ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการชักนำให้รู้จักกัน ทำให้มีการรับวัฒนธรรมอื่นเข้ามาในตำบล การใช้ศูภายิตเรื่อลุ่ม

ในหนองทองจะไปไหนไม่สามารถใช้ได้กับลูกหลานชานาตำบลนูอีกต่อไป กลับต้องใช้สุภายิตปลูกเรือนตามใจผู้อยู่ ปลูกอยู่ตามใจผู้นอนแทน เมื่อแต่งแล้วจากที่เคยแต่งผู้ชายเข้าบ้านผู้หญิง ก็เปลี่ยนเป็นแต่งผู้หญิงเข้าบ้านผู้ชายบ้างหรือแยกไปสร้างครอบครัวใหม่ บ้าง สำหรับการประกอบอาชีพนั้น จากที่เคยประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก ก็เปลี่ยนอาชีพไปจากบรรพบุรุษ เช่นทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ทำงานในตัวเมือง ค้าขาย รับจ้างหรือรับราชการ เป็นต้น

“สมัยก่อนผู้หญิงจะเจอกับผู้ชายที่ก็ยากแสนยาก ส่วนมากก็ผู้ใหญ่ชักมาให้ชอบกัน แล้วก็แต่งงานกัน น้ำก็เหมือนกันแม่หาให้ แรกๆก็ไม่ได้รักกันหรอกแต่ที่อยู่มาจนลูกสามคนแล้วละ” (ทองดี สืบสังข์ 2553)

สำหรับอดีตชานาเมื่อเข้าไปเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมทำให้เกิดความห่างเหินกันระหว่างคนในครอบครัว เนื่องจากเวลาในการทำงานของแรงงานในภาคเกษตรและแรงงานในภาคอุตสาหกรรมไม่ตรงกัน กล่าวคือ แรงงานภาคเกษตรทำงานตอนเช้าเลิกงานตอนเย็น แต่แรงงานภาคอุตสาหกรรมต้องเข้ากะในโรงงานตอนเย็นเลิกทำงานในตอนเช้าและใช้เวลากลางวันในการพักผ่อน ทำให้ไม่มีเวลาทำกิจกรรมร่วมกันกับครอบครัวเหมือนเมื่อก่อน นอกจากการทำงานในโรงงานใกล้บ้านแล้วยังเข้าไปทำงานบริการในตัวเมืองของจังหวัดพระนครศรีอยุธยาหรือเข้าไปทำงานในกรุงเทพมหานครซึ่งต้องพักหอพักเพื่อความสะดวกในการทำงาน กลับมาเยี่ยมบ้านเยี่ยมครอบครัวในช่วงเทศกาลต่างๆ เท่านั้น เมื่อแต่งงานมีครอบครัวก็ไม่สามารถกลับมาเยี่ยมบ้านได้เหมือนเคย เนื่องจากภาระหน้าที่ความรับผิดชอบต่างๆที่ติดพัน จึงได้แต่ส่งเงินกลับมาให้ครอบครัวหรือโทรศัพท์กลับมาถามสารทุกข์สุกดิบกันเท่านั้น ความผูกพันที่เคยเกิดขึ้นอย่างแน่นแฟ้นระหว่างกันจึงค่อยๆ จางหรือขาดหายไปเลย

“เค้าบอกว่างานเค้าแรง ไม่มีเวลากลับบ้านได้บ่อยๆก็ไม่ได้รู้สึกว่าจะอะไรไปเพราะเค้าไปทำงานที่อื่นตั้งนานแล้ว ก็ส่งเงินมาเรื่อยๆแต่เค้าก็จะโทรมาอาทิตย์ละครั้ง” (แจ่มจิตรชื้อ 2553)

ตำบลนูมีโรงงานอุตสาหกรรมเกิดขึ้นมากมาย ชานาที่ขายที่ดินไปแล้วจึงเปลี่ยนจากอาชีพทำนาเพียงอย่างเดียวมาเป็นเจ้าของหอพักควบคู่ไปด้วย โดยนำเงินจากการขายที่ดินให้แก่ นายทุนมาปลูกหอพักเพื่อรองรับแรงงานจากทั้งในจังหวัดตนเองและจังหวัดอื่นที่เข้ามาทำงานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ราคาหอพักก็นับว่าไม่แพงมากจนเกินไปเพราะมีการแข่งขันกันสูง โดยมีราคาประมาณ 1,000 – 2,000 บาท ภายในห้องพักจะมีเพียงห้องโล่งๆเท่านั้น เฟอร์นิเจอร์และเครื่องนอนต่างๆผู้เช่าต้องขนย้ายเข้ามาเอง เจ้าของหอพักให้บริการอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้ผู้เช่า

ได้ใช้เพื่อหาความรู้หรือความบันเทิง หอพักที่มีการบริการด้านอินเทอร์เน็ตจะได้รับการตอบรับจากผู้เช่าที่ดีกว่าหอพักที่ไม่มีบริการอินเทอร์เน็ต

ในด้านการคมนาคม ในอดีตใช้เรือในการเดินทางติดต่อในสถานที่ต่างๆเนื่องด้วยบ้านเรือนส่วนมากของชาวตำบลนุจะปลูกอยู่ริมคลองข้าวเม่า ดังนั้นการดำรงชีวิตของผู้คนจึงมีความใกล้ชิดกับแม่น้ำและนับถือแม่คงคาด้วย และจะมีการขอขมาและขอบคุณแม่คงคาปีละหนึ่งครั้งในวันลอยกระทง ต่อมาการคมนาคมจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงมาใช้รถจักรยาน รถจักรยานยนต์และรถยนต์ในการสัญจร

“แต่ก่อนปลูกบ้านริมคลองเย็นสบาย น้ำไม่ท่วมพื้นบ้านเหมือนสมัยนี้ด้วย จะไปไหนก็พายเรือไป ไปตลาดก็นั่งเรือ ไปกรุงเทพฯก็เดินเอา ไม่มีหรือรถไ้ร่ดแบบสมัยนี้ที่นั่งแอร์เย็นๆนะ” (อาบ หัตถ์ธิกรัษย์ 2553)

วิถีชีวิตด้านการใช้แหล่งน้ำ

ในอดีตการทำน่าน้ำอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นสำคัญ ชาวนาตำบลนุจะส่วนมากทำนาปี เพราะต้องร่อนน้ำฝนมาใช้ในการทำนา บางครอบครัวที่ทำนาปีละ 2 ครั้งจึงต้องใช้วิธีการสูบน้ำเข้านา แต่ก่อนการสูบน้ำเข้านานั้นใช้แรงงานคนเป็นสำคัญ โดยใช้วิธีการวิดน้ำเข้านาของตน แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปชาวนาจึงเปลี่ยนมาใช้เครื่องสูบน้ำแบบใช้น้ำมันในการขับเคลื่อน มีความสะดวกรวดเร็วกว่าแต่ต้องลงทุนเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน ซึ่งทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดสรรน้ำได้เข้ามาช่วยเหลือชาวนาในตำบลนุจะที่ยังประกอบอาชีพทำนาอยู่ในขณะนี้ ด้วยการซื้อเครื่องสูบน้ำให้เป็นสมบัติของตำบลนุจะ เมื่อชาวนาครอบครัวใดต้องการสูบน้ำเข้านาจึงสามารถขอยืมได้ โดยเครื่องสูบน้ำนี้เนื่องด้วยการบริหารส่วนตำบลนุจะเป็นผู้รับผิดชอบในการบำรุงรักษาและจัดสรรให้แก่ชาวนา รวมทั้งได้มีการขุดคลองชลประทานโดยการรวมตัวของกำนันผู้ใหญ่บ้านและเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องในอำเภอ ร่วมกันทำเรื่องขอขุดคลองชลประทาน ทำให้ชาวนามีแหล่งน้ำที่สะอาดและสามารถใช้ในการอุปโภคบริโภครวมทั้งเพียงพอสำหรับใช้ในการทำนาได้

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงในด้านดินฟ้าอากาศไปในทิศทางที่เลวร้ายลง ฝนที่เคยตกต้องตามฤดูกาลเปลี่ยนเป็นฝนทิ้งช่วงหรือเกิดภาวะฝนแล้ง ทำให้ชาวนาประสบกับปัญหาไม่มีน้ำใช้ในการทำนา เพราะการที่คลองชลประทานจะมีน้ำเต็มคลองได้นั้น ส่วนที่สำคัญที่สุดต้องมาจากน้ำฝนด้วย เมื่อข้าวที่หว่านไปแล้วต้องการน้ำแต่ได้รับน้ำไม่เพียงพอที่จะทำให้ข้าวเจริญเติบโตได้ ต้นข้าวจึงตายเพราะขาดน้ำ ในบางปีที่ฝนแล้งมากต้นข้าวยืนต้นตายเพราะขาดน้ำ โดยไม่มีวิธีใดที่สามารถทำให้ต้นข้าวฟื้นขึ้นมาได้นอกจากไถทิ้งอย่างเดียว การไถต้นข้าวทิ้งนั้นเท่ากับว่าชาวนาได้ไถต้นทุนที่ลงทุนทั้งด้วยเช่นกัน เป็นผลทำให้หนี้สินของชาวนาที่มีจำนวนมากอยู่แล้วกลับเพิ่มจำนวนมากขึ้นไปอีก เนื่องมาจากค่าใช้จ่ายในการทำนาที่ชาวนาต้องซื้อปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืช

รวมทั้งการจ้างแรงงานและเครื่องทุ่นแรงในการไถ หว่าน การเก็บเกี่ยว เมื่อหนี้สินเพิ่มมากขึ้นส่งผลให้ชาวนาต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัว ชาวนาบางรายต้องกู้หนี้ยืมสินนอกระบบเพื่อนำมาลงทุนในการทำนา ชาวนาหลายสิบรายจำใจต้องตัดที่ดินอันเป็นมรดกจากบรรพบุรุษเพื่อแบ่งขาย ซึ่งการแบ่งขายนี้อาจขายให้แก่ครอบครัวชาวนาที่มีฐานะดีและต้องการซื้อที่ดินไว้เพิ่มหรืออาจขายให้ผู้ที่มิมีฐานะดีแต่ไม่มีที่นา และชาวนาที่ขายที่กลับต้องเป็นผู้เช่าที่ดินที่ตัวเองขายไปเพื่อทำนา เมื่อชาวนาหมดทางไม่สามารถแก้ปัญหานี้สินที่เกิดขึ้นได้ จึงขอให้รัฐบาลเข้ามาช่วยแบ่งเบาภาระหนี้สิน

“สมัยพ่อน้ำทำนา ทำนาครั้งเดียวอยู่ได้ทั้งปี หนี้สินก็ไม่มีทั้งที่รายได้ไม่น้อยกว่านี้ตั้งเยอะ ลูกหลานก็อยู่เต็มบ้าน ไม่ต้องออกไปหางานทำข้างนอก” (ประดิษฐ์ เจริญสุข 2553 : 76)

ทางรัฐบาลจึงได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือชาวนาเกี่ยวกับปัญหานี้สินนี้ด้วยการวางนโยบายให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรหรือ ธกส. ปลดปล่อยสินเชื่อให้แก่ชาวนา กู้เงินเพื่อไปลงทุนในการทำนาอีกครั้ง แต่วิธีนี้ไม่ได้ช่วยให้ชาวนามีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกลับทำให้ชาวนากลายเป็นหนี้เพิ่มมากขึ้นอีก วิธีสุดท้ายในการล้างหนี้ของชาวนา คือ การขายที่ดินให้แก่ผู้ที่มิมีกำลังพอที่จะซื้อหรือนายทุนที่เข้ามาขอซื้อเพื่อนำไปสร้างเป็นโรงงานอุตสาหกรรม โดยนำเงินที่ได้จากการขายที่ดินไปใช้หนี้ ส่วนที่เหลือก็นำมาปลูกบ้าน ออกรถเพื่อขับรับจ้างส่งพนักงานหรือนำมาลงทุนทำการค้าขาย รวมทั้งปลูกหอพักเพื่อรองรับแรงงานต่างถิ่น

สำหรับผลจากการขายที่ดินให้แก่รายทุนเพื่อนำไปสร้างโรงงานอุตสาหกรรมนั้นยังคงส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำที่ใช้ในการทำนาของชาวนาด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ในการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมนั้นต้องมีน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต น้ำที่เหลือจากการผลิตถูกปล่อยออกมาจากโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อลงแหล่งน้ำธรรมชาติ ในการปล่อยน้ำเสียนั้นยังคงมีน้ำเสียบางส่วนที่ทางโรงงานอุตสาหกรรมทำการบำบัดไม่หมดและยังมีสารเคมีเจือปน น้ำเสียที่บำบัดไม่หมดเหล่านี้เมื่อถูกปล่อยลงแหล่งน้ำตามธรรมชาติจึงส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำธรรมชาติ ทำให้น้ำเน่าเสีย นอกจากจะมีผลกระทบต่อระบบนิเวศในน้ำแล้วยังมีผลต่อการทำนาของชาวนาเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากชาวนาไม่สามารถใช้น้ำในการทำนาได้ การไม่มีน้ำทำนายังสร้างความหุดหู่ให้แก่ชาวนา น้อยกว่าการที่มีน้ำเต็มคลองแต่ไม่สามารถนำน้ำมาใช้ทำนาได้

วิถีชีวิตด้านการเป็นเจ้าของที่ดิน

การเป็นเจ้าของที่ดินของชาวนาชนวนั้นเป็นการจับจองกันมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ ซึ่งเมื่อก่อนที่ดินมีอยู่จำนวนมากและยังไม่มีราคาค่างวดมากนัก ใครปลูกบ้านตรงไหนสามารถจับจอง

ที่ดินบริเวณรอบๆบ้านให้เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเท่าที่มีความสามารถจับจองได้ ส่วนใหญ่คนเก่าคนแก่ในตำบลนฐจึงรวยที่ดิน เรียกได้ว่าเป็นเศรษฐีที่ดิน บางครอบครัวมีที่ดินมากกว่าร้อยไร่ ครอบครัวที่มีที่ดินในครอบครองมากเป็นที่นับหน้าถือตาของคนในหมู่บ้าน เนื่องจากชาวตำบลนฐประกอบอาชีพทำนาเป็นหลักจึงให้ความสำคัญกับจำนวนที่ดิน เพราะเชื่อว่าการมีที่ดินที่ใช้สำหรับการปลูกข้าวมากเพียงใดก็จะส่งผลให้ปลูกข้าวได้มากเท่านั้น เมื่อปลูกข้าวได้มากจึงมีฐานะดีกว่าผู้อื่น ส่วนมากเจ้าของที่ดินทำนาเองทั้งหมด หากทำไม่ไหวเนื่องจากมีที่ดินมากเกินไปเกินความสามารถของตนก็จะทำนาได้หมกก็ไม่ปล่อยให้ที่ดินทิ้งร้างโดยเปล่าประโยชน์ แต่จะแบ่งให้ผู้ที่มีความต้องการที่ดินน้อยเช่าเพื่อทำนา โดยจ่ายค่าเช่าเป็นข้าวเปลือกหรือเงินค่าเช่าขึ้นอยู่กับตกลงกัน ส่วนมากมักตกลงจ่ายค่าเช่าที่ดินเป็นข้าวเปลือกมากกว่าที่จะจ่ายเป็นจำนวนเงิน ซึ่งข้าวเปลือกนั้นชาวนาได้มาจากการทำนานั้นเอง

พ.ศ. 2531 นายทุนเริ่มเข้ามามีบทบาทในการครอบครองที่ดินมากขึ้น มีการติดต่อซื้อที่ดินของชาวนาในตำบลนฐเพื่อนำไปสร้างโรงงานอุตสาหกรรม สำหรับการติดต่อซื้อที่ดินจากชาวนานั้นนายทุนได้ติดต่อเข้ามาทางผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ที่ได้รับการนับหน้าถือตาในชุมชน เป็นต้น

นายทุนได้ขอให้บุคคลเหล่านี้ติดต่อกับเจ้าของที่ดินแปลงที่นายทุนต้องการ โดยนายทุนให้ราคาสูงพอที่พอใจชาวนาและเปลี่ยนจากคำปฏิเสธเป็นตกลงขาย เมื่อตกลงซื้อขายกันสำเร็จนายหน้าได้ส่วนแบ่งจากการติดต่อซื้อขายที่ดินจากนายทุน ในทางกลับกัน หากเจ้าของที่ดินร่อนเงินและต้องการที่ดินให้นายทุน เมื่อตกลงซื้อขายกันสำเร็จเจ้าของที่ดินต้องเป็นผู้จ่ายค่านายหน้ามิใช่ให้นายทุนจ่าย โดยราคาที่ดินนั้นนายทุนเป็นผู้ตั้งราคาตามที่นายทุนพอใจอาจมีต่อรองกันได้เพียงเล็กน้อย ต่อมาเจ้าของที่ดินมีสิทธิมีเสียงในการต่อรองมากยิ่งขึ้นเพราะความต้องการที่ดินของนายทุนมีเพิ่มมากขึ้น เจ้าของที่ดินจึงเป็นฝ่ายตั้งราคาที่ดินตามที่เจ้าของที่ดินพอใจ ค่านายหน้านั้นได้ 3 เปอร์เซ็นต์จากราคาที่ดิน นับว่าเป็นรายได้ที่ดีสำหรับคนกลางที่ไม่ได้ทำอะไรมากมายนอกจากใช้วาทสิลปีโน้มน้าวให้เจ้าของที่ดินเห็นดีเห็นงามไปกับตนและยอมขายที่ดินให้นายทุนเท่านั้นเอง

ที่ดินของตำบลนฐได้รับการกล่าวขานจากบุคคลภายในอำเภอว่าเป็นทำเลทอง ดังนั้นที่ดินทำเลทองจึงมีมูลค่าสูงสมคำกล่าวขาน โดยราคาที่ดินติดถนนใหญ่ มีทางออกสะดวกราคาอยู่ที่ไร่ละ 1,500,000 - 2,000,000 บาท ส่วนที่ดินที่ไม่ติดถนนราคาอยู่ที่ไร่ละ 1,000,000 - 1,200,000 บาท สำหรับที่ดินที่ติดโรงงานนั้นราคาอยู่ที่ 2,500,000 บาท สาเหตุที่ดินตรงนี้มีราคาแพงที่สุดอาจเป็นเพราะเป็นที่ดินที่ติดโรงงานอยู่แล้ว เมื่อโรงงานอุตสาหกรรมมีผลประกอบการเพิ่มมากขึ้น โรงงานจึงจำเป็นต้องขยายพื้นที่ ทำให้ต้องซื้อที่ดินใกล้เคียงโรงงานเพื่อขยาย เจ้าของ

ที่ดินจะได้เปรียบเพราะไม่ว่าเจ้าของที่ดินเรียกราคาที่ดินมากสักเพียงไร โรงงานอุตสาหกรรมก็ยังมี ความต้องการซื้อที่ดินเหล่านี้เพื่อขยายโรงงาน

จากที่กล่าวมาข้างต้นนั้นเห็นได้ว่าราคาที่ดินในตำบลธนูมีราคาที่สูงมาก เมื่อเทียบกับการ ที่ชาวนาได้ผลผลิตจากการทำนาตลอดทั้งปี ดังนั้นชาวนาหลายสิบรายจึงไม่ลังเลที่ทำการแปลง สิทธิประโยชน์ให้เป็นทุน โดยที่ไม่มีความเสียดาย ว่าที่ดินที่ตนเองขายนั้นเป็นของบรรพบุรุษ เป็นของ คนไทย กลับภาคภูมิใจกับยอดเงินที่พุ่งพรวดขึ้นในสมุดบัญชี สนุกสนานกับการใช้จ่ายเงินอย่าง พุ่มเฟือยและมีความสุขกับการที่มีคนนับหน้าถือตาให้ความเกรงใจ ส่วนชาวนาอีกกลุ่มที่ไม่เห็น ด้วยกับการขายที่ดินที่เป็นของบรรพบุรุษตนเองให้แก่นายทุนนั้น ยอมถูกลมองจากคนอื่นว่าโง่ โทกสมมาถึงแล้วไม่รีบคว้าไว้ มัวแต่ทำนาชาติหน้าก็ไม่มีทางล้มดาอำปากได้ ยอมถูกว่าจากคนใน ชุมชนเดียวกันเพราะเสียดายและอยากรักษาที่ดินไว้ให้ลูกหลานของตน แต่ชาวนาบางรายที่ไม่ ต้องการขายที่ดินแต่ไม่มีทางเลือก ต้องจำยอมขายที่ดินเพราะเจ้าของที่ดินโดยรอบที่ดินตนเองขาย ที่ดินหมด หากตนเองไม่ขายที่ดินก็จะกลายเป็นที่ดินตาบอดไม่มีทางเข้าออกและไม่มีราคาหลง เหลืออยู่เลย

สำหรับการแบ่งปันที่ดินของครอบครัวให้แก่ลูกหลานนั้น พ่อแม่ได้แบ่งให้ลูกหลานของ ตนในจำนวนเท่าๆกัน เพื่อให้ลูกหลานได้มีที่ดินทำกิน หวังให้ลูกหลานยึดอาชีพการทำนาเฉกเช่น บรรพบุรุษของตน ชาวนาดำบลธนูที่อายุ 60 ปีขึ้นไปมักไม่ยอมขายที่ดินของตน แต่เจ้าของที่ดิน อายุต่ำกว่า 60 ปี ส่วนมากตัดสินใจขายที่ดินโดยไม่ลังเลหากได้คำตอบแทนตามที่ตนเองพอใจ โดยที่ดินที่ขายไปนั้นถูกนำไปสร้างโรงงานอุตสาหกรรม ส่วนชาวนาที่ตัดสินใจขายที่ดินนั้นต้อง กลายเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรม เป็นแรงงานในที่ดินที่เคยเป็นของตนเอง หรือหันมา ประกอบอาชีพค้าขาย ส่วนใหญ่ผู้ที่ขายที่ดินให้นายทุนนั้นนิยมปลูกหอพักให้เช่าควบคู่ไปกับการ ทำนาที่ยังเหลืออยู่หรือควบคู่ไปกับการทำการค้าขายด้วย โดยผู้เช่าหอพักส่วนใหญ่มักเป็นแรงงาน ในโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในตำบลธนู ชุมชนก็กลายเป็นที่รองรับแรงงานใน ภาคอุตสาหกรรมไปโดยปริยาย ทำให้การดำเนินชีวิตที่เคยเป็นมานั้นเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่าง ลึ้นเชิง

“สมัยลูกเด็กๆตอนที่ปู่ลุงยังอยู่นะ แกชี้ให้ดูที่นามันไกลเหลือเกิน แต่พอลุงโตมา มัน หายไปตอนไหนก็ไม่รู้ เหลือเท่าที่หลานเห็นนะละ แถมยังต้องเช่าพื้นที่นาข้างนี้ทำนาด้วย ไม่อย่างนั้นก็ไม่พอกิน” (สมทบ บำรุงศรี 2553)

วิถีชีวิตด้านสาธารณสุข

ในอดีตหากมีการเจ็บป่วยเกิดขึ้นชาวนาดำบลธนูใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการปรุงยา สมุนไพรในการรักษาตนเอง มีหมอชาวบ้านที่มีความรู้เรื่องสมุนไพรและคาถาอาคมจำพวกพ่น

หรือเป่า หรืออาจซื้อยาจากร้านขายยารับประทานเอง หากเจ็บป่วยมากกว่านี้ มีสถานื่อนามัยที่มีหมอแผนปัจจุบันเป็นผู้ให้การรักษาแก่ผู้ป่วย ในช่วงแรกสถานื่อนามัยยังไม่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนมากนัก เนื่องจากเป็นสิ่งแปลกใหม่รวมทั้งเกิดความกลัวและไม่แน่ใจว่ารักษาได้ดีกว่าหมอดั้งเดิมที่เคยมีมาหรือไม่ หมอที่ประจำอยู่ที่สถานื่อนามัยจึงมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้คนในชุมชนกับสถานื่อนามัยมีความใกล้ชิดกันมากขึ้น โดยการนำผู้หญิงที่ว่างเว้นจากการทำนามาเป็นอาสาสมัคร จัดการอบรมให้ความรู้แก่ผู้หญิงที่เป็นอาสาสมัคร เพื่อให้อาสาสมัครเหล่านี้ได้ดูแลรักษาความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นเบื้องต้นก่อนนำมาพบหมอ เพราะคนในชุมชนไว้ใจอาสาสมัครเหล่านี้มากกว่าหมอ เมื่อมีปัญหาเรื่องสุขภาพมักนำปัญหานั้นมาปรึกษาอาสาสมัคร หากการให้คำปรึกษายากเกินกว่าที่อาสาสมัครจะตอบได้ อาสาสมัครนั้นนำปัญหาสุขภาพนั้นมาปรึกษาหมอ และนำคำตอบจากหมอกลับไปตอบให้แก่ผู้ป่วยในชุมชน นอกจากนี้ยังจัดให้มีการประกวดเด็กสุขภาพดี เพื่อส่งเสริมความรักความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก เมื่อมีการจัดกิจกรรมมาเรื่อยๆ ผลที่ได้รับคือคนในชุมชนให้การตอบรับที่ดีและใกล้ชิดกับสถานื่อนามัยมากยิ่งขึ้น จนในที่สุดเมื่อเจ็บป่วยก็มารับการรักษาที่สถานื่อนามัย

“แต่ก่อนยายไม่เชื่อถือหรือใครก็ไม่รู้ใส่ชุดขาวเดินไปเดินมา รักษา” ได้ดีเหมือนหมอ ฟันหมอเป่าหรือเป่าก็”ไม่รู้ แต่ตอนหลังต้องยอมรับนะว่าเค้าเก่งจริงๆ เค้าแนะนำอะไรตั้งหลายอย่าง ลามอะไรก็ตอบเราได้” (สวิง มีศิริ 2553)

ขณะนี้สถานื่อนามัยได้ยกระดับเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ซึ่งนอกจากรักษาโรคแล้วยังให้คำปรึกษาเกี่ยวกับสุขภาพและการวางแผนครอบครัวอีกด้วย ต่อมามีการตั้งโรงพยาบาลประจำอำเภอเพื่อรักษาผู้ป่วยที่มีอาการเจ็บป่วยหนักเกินกว่าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลรักษาได้ โรงพยาบาลประจำอำเภอมีเครื่องมือทางการแพทย์ที่ทันสมัยและพร้อมกว่าโรงพยาบาลประจำตำบล สามารถให้การรักษามรณะความเจ็บป่วยให้แก่ผู้ป่วยได้ หากผู้ป่วยมีอาการเจ็บป่วยหนักกว่าที่ทางโรงพยาบาลประจำอำเภอทำการรักษาได้ ทางโรงพยาบาลประจำอำเภอก็จะส่งตัวผู้ป่วยเข้าไปรับการรักษาที่โรงพยาบาลประจำจังหวัดต่อไป นอกเหนือจากโรงพยาบาลแล้วยังมีการตั้งคลินิกขึ้นหลายแห่ง ซึ่งคลินิกได้รับการยอมรับจากผู้ป่วยอย่างมาก เพราะสะดวก รวดเร็ว และผู้ป่วยไม่ต้องรอคิวนานเหมือนไปหาหมอที่โรงพยาบาลประจำอำเภอ

วิถีชีวิตด้านการศึกษา

แต่เดิมนั้นการเข้ารับการศึกษาของคนในชุมชนตำบลชนูนั้นได้รับการศึกษาจากโรงเรียนวัดใกล้บ้าน ในตำบลชนูนั้นมีโรงเรียนวัดกะสังข์ โรงเรียนวัดสะแกและโรงเรียนวัดขุนทิพย์เป็นโรงเรียนที่ให้การศึกษาแก่คนในชุมชน ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาเพียงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ต่อมา

ได้รับการศึกษาในระดับชั้นประถมปีที่ 6 และชั้นมัธยมปีที่ 3 ตามที่กฎหมายบังคับ เมื่อจบการศึกษาภาคบังคับจึงต้องออกมาประกอบอาชีพทำนา สำหรับผู้ที่ต้องการเรียนต่อหลังจากจบชั้นเรียนที่มีในตำบล สามารถเข้าไปเรียนได้ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงและระดับปริญญาตรี ซึ่งตั้งอยู่ในตัวอำเภอพระนครศรีอยุธยาหรือในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ผู้ที่เรียนต่อส่วนมากมักมีฐานะดี สำหรับชาวนาในตำบลนั้นพยายามส่งลูกให้เรียนสูงๆ เพื่อที่ลูกหลานไม่ต้องมาลำบากเป็นกระดูกสันหลังของชาติเช่นพ่อแม่ เพราะรู้สึกลัวการทำนานั้นเหนื่อย จน ลำบากและไร้เกียรติ จึงต้องการให้ลูกหลานรับราชการหรือประกอบอาชีพอื่นมากกว่าอาชีพทำนา ส่วนคนที่ไม่ชอบเรียนหรือไม่ได้เรียนต่อนั้นได้กลับมาสานต่ออาชีพของบรรพบุรุษ เป็นชาวนาในรุ่นต่อไป โดยทำนาในที่ดินที่พ่อแม่แบ่งให้ตนเอง

“จะเรียนไปทำไมเยอะเยอะ เรียนไปก็ต้องมาเป็นชาวนาเหมือนเดิม ลูกจบแค่ ป.4 ก็เห็นพวกจบปริญญามันก็มาทำนาเหมือนลุงแล้วนะตอนนี้” (วันชัย สังข์ประไพ 2553 : 34)

ในขณะที่ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนในตำบลนั้นได้เปิดหลักสูตรรองรับแรงงานในภาคอุตสาหกรรมให้มีโอกาสได้เรียนหนังสือต่อ โดยเปิดหลักสูตรให้เรียนในวันอาทิตย์เพียงวันเดียว เพื่อให้แรงงานในภาคอุตสาหกรรมและผู้ที่มีสนใจเข้ามาสมัครเรียน เป็นการยกระดับความรู้และความสามารถให้นำไปใช้ในการปรับวุฒิขึ้นเงินเดือนหรือเลื่อนตำแหน่งการทำงาน ซึ่งหลักสูตรที่เปิดขึ้นใหม่ของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนนี้ได้รับความสนใจจากแรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่มีความต้องการความก้าวหน้าในหน้าที่การงานเป็นอย่างมาก อาจเป็นเพราะค่าเรียนไม่แพงและไม่ได้เสียเวลาส่วนตัวหรือกระทบกับเวลางาน เพราะวันอาทิตย์ซึ่งเป็นวันหยุดของแรงงานในภาคอุตสาหกรรมนั้น ส่วนมากแรงงานเหล่านี้มักจะใช้เวลาไปกับการนอนเล่นอยู่ในห้องพักเพื่ออ่านหนังสือหรือฟังเพลง หรืออีกกิจกรรมอีกหนึ่งกิจกรรมที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากของแรงงานในภาคอุตสาหกรรมก็คือการจับจ่ายซื้อของกินและของใช้ในตลาดนัด ซึ่งตลาดนัดจะมาเปิดถึงที่พักเลยทีเดียว ดังนั้นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมจึงใช้เวลาในวันหยุดมาเรียนหนังสือก็นับว่าเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และทำให้ชีวิตการทำงานของตนก้าวหน้าไปในทิศทางที่ดีขึ้นอีกด้วย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และเสนอแนะ

จากการถึงการวิจัยเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตหลังการขายที่ดินของชาวนาดำบลธนู อำเภออูทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีข้อสรุปจากการวิจัยดังนี้

สรุป

การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตด้านการทำนา

ชาวนาดำบลธนู อำเภออูทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นิยมทำนาแบบนาปีและนาปรัง การปลูกข้าวนาปี พันธุ์ข้าวที่ชาวนานิยมใช้กันมาก คือ ใช้พันธุ์ขาวตาแห้งและขาวสมุทร การปลูกข้าวนาปรัง พันธุ์ข้าวที่ชาวนานิยมมาก คือ พันธุ์ข้าว สุพรรณบุรี 1 ซึ่ขนาด 1 ในอดีตชาวนาสามารถทำนาหลายสิบไร่ โดยใช้แรงงานสัตว์และแรงงานคนเป็นสำคัญ การเกี่ยวข้าวของชาวนาในตำบลธนูจะใช้แรงงานคนช่วยกันเกี่ยวข้าวจากในนา ต่อมาเมื่อการทำนาเริ่มมีความทันสมัยมากขึ้น จากที่ต้องใช้แรงคนในการดำนา ลงแขก เกี่ยวข้าว ก็เปลี่ยนไป โดยชาวนาหันมาใช้เครื่องทุ่นแรง เมื่อมีเครื่องทุ่นแรงที่ใช้ในการทำนาให้ชาวนามีความสะดวกสบายมากขึ้น แต่ต้นทุนในการทำนาก็เพิ่มสูงขึ้นไปด้วย ก่อให้เกิดภาวะหนี้สินเพราะชาวนาคู้เงินมาลงทุนแล้วขาดทุน ข้าวขายไม่ได้ราคา เพราะไม่ได้มาตรฐานตามที่ผู้ซื้อตั้งเอาไว้ ทำให้ชาวนาเกิดความเบื่อหน่ายในการทำนา ประกอบกับเป็นช่วงที่ภาคอุตสาหกรรมกำลังขยายตัวเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการติดต่อซื้อขายที่ดินเกิดขึ้นชาวนาหลายสิบรายจึงเกิดความสนใจที่จะละทิ้งอาชีพของบรรพบุรุษเพื่อก้าวสู่อาชีพใหม่ที่ค่อนข้างท้าทาย

ผลงานวิทยานิพนธ์ศึกษา ระดับปริญญาตรี

วิถีชีวิตด้านสังคมและวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป

ชาวดำบลธนูส่วนใหญ่อาศัยอยู่ด้วยกันเป็นลักษณะครอบครัวใหญ่ ส่วนการรวมตัวของชุมชนเป็นในรูปแบบของกลุ่มเครือญาติ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างคนในชุมชน การแต่งงานนั้นแต่งงานกับคนบ้านใกล้เคียงหรือญาติห่างๆที่ผู้ใหญ่แนะนำมาให้ชอบพอกัน เมื่อแต่งงานแล้วฝ่ายชายต้องมาอยู่บ้านฝ่ายหญิงเพื่อช่วยกันประกอบอาชีพ สำหรับการประกอบอาชีพนั้น มีอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก

สำหรับวัฒนธรรมนั้นชาวดำบลธนูมีวัฒนธรรมและประเพณีเป็นของตนเอง เช่น ประเพณีสงกรานต์ คนในชุมชนจะมาร่วมกันทำบุญที่วัดสะแก วัดจะจัดให้มีการสงฆ์น้ำพระ รดน้ำ

คำหัวผู้ใหญ่ ก่อเจดีย์ทรายและการละเล่นดั้งเดิมต่างๆ ซึ่งสร้างความสนุกสนานและความสามัคคีให้แก่คนในตำบล เมื่อเกิดการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมความต้องการที่ดินเพิ่มสูงขึ้น ชาวนาหลายรายขายที่ดินทำกิน ซึ่งการขายที่ดินของชาวนาทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวแบบดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไป จากที่เคยอยู่กันแบบลักษณะครอบครัวใหญ่ก็เปลี่ยนเป็นอยู่แบบครอบครัวเดี่ยว จากที่มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างคนในชุมชนก็เปลี่ยนเป็นตัวใครตัวมัน มีความเห็นแก่ตัว การแต่งงานก็เข้าไปในรูปแบบรักใคร่ชอบพอกันเอง สำหรับการประกอบอาชีพนั้น จากที่เคยประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก ก็เปลี่ยนอาชีพเป็นทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม ทำงานในตัวเมือง ค้าขาย รับจ้างหรือรับราชการแทน ทำให้เกิดความห่างเหินระหว่างคนในครอบครัว ความผูกพันที่เคยเกิดขึ้นอย่างแน่นแฟ้นระหว่างกันจึงค่อย ๆ จางหรือขาดหายไปเลย

ในด้านการคมนาคม อดีตใช้เรือในการเดินทางติดต่อในสถานที่ต่างๆ เนื่องจากบ้านเรือนส่วนมากของชาวตำบลชุมมักปลูกอยู่ริมคลองข้าวเม่า ดังนั้นการดำรงชีวิตของผู้คนจึงมีความใกล้ชิดกับแม่น้ำและนับถือแม่คงคาด้วย และจะมีการขอขมาและขอขอบคุณแม่คงคาปีละหนึ่งครั้งในวันลอยกระทง ต่อมาการคมนาคมจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงมาใช้รถจักรยาน รถจักรยานยนต์และรถยนต์ในการสัญจร

วิถีชีวิตด้านแหล่งน้ำ

ในอดีตการทำนานั้นจะอาศัยแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นสำคัญ ซึ่งชาวนาดำบลชุมส่วนมากจะทำนาปีเพราะต้องรอฝนมาใช้ในการทำนา สำหรับหากมีการสูบน้ำเข้านา แต่ก่อนการสูบน้ำเข้านานั้นจะใช้แรงงานคนเป็นสำคัญ โดยใช้วิธีการวิดน้ำเข้านาของตน แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป ชาวนาจึงเปลี่ยนมาใช้เครื่องสูบน้ำแบบใช้น้ำมันในการขับเคลื่อน มีความสะดวกรวดเร็วกว่า มีการขุดคลองชลประทาน ทำให้ชาวนามีแหล่งน้ำที่สะอาดและสามารถใช้ในการอุปโภคบริโภค รวมทั้งเพียงพอสำหรับการทำนาได้

ปัจจุบันพื้นที่เคยตกต้องตามฤดูกาลก็เปลี่ยนเป็นฝนทิ้งช่วงหรือเกิดภาวะฝนแล้ง ทำให้ชาวนาประสบกับปัญหาไม่มีน้ำใช้ในการทำนา ชาวที่หว่านไปก็จะตายเพราะขาดน้ำ เป็นผลทำให้หนี้สินของชาวนาที่มีจำนวนมากอยู่แล้วกลับเพิ่มจำนวนมากขึ้นไปอีก เมื่อหนี้สินเพิ่มมากขึ้นส่งผลให้ชาวนาต้องดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัว บางรายต้องกู้หนี้ยืมสินนอกระบบ ชาวนาหลายสิบรายจำใจต้องตัดที่ดินอันเป็นมรดกจากบรรพบุรุษเพื่อแบ่งเบาภาระหนี้สิน โดยนำเงินที่ได้จากการขายที่ดินไปใช้หนี้ ส่วนที่เหลือก็นำมาปลูกบ้าน ออกรถเพื่อขับรับจ้างส่งพนักงานหรือนำมาลงทุนทำการค้าขาย รวมทั้งปลูกหอพักเพื่อรองรับแรงงานต่างถิ่น

สำหรับผลจากการขายที่ดินให้แก่รายทุนเพื่อนำไปสร้างโรงงานอุตสาหกรรมนั้นยังคงส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำที่ใช้ในการทำนาของชาวนาเช่นกัน กล่าวคือ น้ำที่เหลือจากการผลิตของ

โรงงานอุตสาหกรรมจะถูกปล่อยออกมาจากโรงงานอุตสาหกรรมเพื่อลงแหล่งน้ำธรรมชาติ ส่งผลกระทบต่อแหล่งน้ำธรรมชาติ ทำให้น้ำเน่าเสีย ไม่สามารถใช้น้ำในการทำนาได้

วิถีชีวิตการเป็นเจ้าของที่ดิน

การเป็นเจ้าของที่ดินของชาวดำบลธนูนั้นเป็นการจับจองกันมาตั้งแต่รุ่นปู่ ย่า ตา ยาย ครอบครัวที่มีที่ดินในครอบครัวมากมักเป็นที่นับหน้าถือตาของคนในชุมชน พ.ศ. 2531 นายทุนเริ่มเข้ามามีบทบาท มีการติดต่อซื้อที่ดินของชาวนาในตำบลธนูนูเพื่อนำไปสร้างโรงงาน โดยราคาที่ดินนั้นนายทุนเป็นผู้ตั้งราคาตามที่นายทุนพอใจ ต่อมาเจ้าของที่ดินเป็นฝ่ายตั้งราคาที่ดินตามที่เจ้าของที่ดินพอใจ ชาวนาหลายสิบรายจึงไม่กล้าที่จะทำการแปลงสิทธิ์ให้เป็นทุน

สำหรับการแบ่งปันที่ดินของครอบครัวให้แก่ลูกหลานนั้น พ่อแม่จะแบ่งให้ลูกหลานของตนในจำนวนเท่าๆกัน หวังให้ลูกหลานยึดอาชีพการทำนาเฉกเช่นบรรพบุรุษ

วิถีชีวิตด้านสาธารณสุข

ในอดีตหากมีการเจ็บป่วยเกิดขึ้นมักใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเกี่ยวกับการปรุงยาสมุนไพรในการรักษาตนเอง มีหมอชาวบ้านที่มีความรู้เรื่องสมุนไพรและคาถาอาคมจำพวกพันหรือเป่า หากเจ็บป่วยมากกว่านี้ในตำบลมีสถานีอนามัยที่มีหมอแผนปัจจุบันเป็นผู้ให้การรักษาแก่ผู้ป่วย ต่อมาสถานีอนามัยได้ยกระดับเป็นโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ซึ่งนอกจากรักษาโรคแล้ว ยังให้คำปรึกษาเกี่ยวกับสุขภาพและการวางแผนครอบครัวอีกด้วย และมีการตั้งโรงพยาบาลประจำอำเภอเพื่อรักษาผู้ป่วยที่มีอาการเจ็บป่วยหนัก หากผู้ป่วยมีอาการเจ็บป่วยมาเกินกว่าที่ทางโรงพยาบาลประจำอำเภอทำการรักษาได้ ทางโรงพยาบาลประจำอำเภอก็จะส่งตัวผู้ป่วยเข้ามารับการรักษาที่โรงพยาบาลประจำจังหวัดต่อไป นอกจากนี้แล้วยังมีการตั้งคลินิกขึ้นหลายแห่ง ซึ่งคลินิกได้รับการยอมรับจากผู้ป่วยอย่างมากเพราะสะดวกรวดเร็ว

วิถีชีวิตด้านการศึกษา

แต่เดิมนั้นการเข้ารับการศึกษาของคนในชุมชนได้รับการศึกษาที่โรงเรียนวัดใกล้บ้าน ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาเพียงชั้นประถมปีที่ 4 หรือตามที่กฎหมายบังคับ เมื่อจบการศึกษาภาคบังคับก็ต้องออกมาประกอบอาชีพทำนา สำหรับผู้ที่ต้องการเรียนต่อ สามารถเข้าไปเรียนได้ในที่ในตัวอำเภอพระนครศรีอยุธยาหรือในจังหวัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งส่วนมากชาวนาในตำบลธนูนูจะพยายามส่งลูกให้เรียนสูงๆ เพราะอยากให้ลูกหลานรับราชการมากกว่าทำนา ส่วนคนที่ไม่ชอบเรียนหรือไม่ได้เรียนต่อก็กลับมาสานต่ออาชีพพ่อแม่เป็นชาวนาในรุ่นต่อ ๆ ไป โดยทำนาในที่ดินที่พ่อแม่แบ่งให้ตนเอง

ในขณะที่ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนในตำบลธนูได้เปิดหลักสูตรรองรับแรงงานในภาคอุตสาหกรรมให้มีโอกาสได้เรียนหนังสือต่อ โดยเปิดหลักสูตรให้เรียนในวันอาทิตย์เพียงวันเดียว เป็นการยกระดับความรู้และความสามารถของแรงงานให้นำไปใช้ในการปรับวุฒิขึ้นเงินเดือนหรือเลื่อนตำแหน่งการทำงาน ซึ่งหลักสูตรที่เปิดขึ้นใหม่ของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนนี้ได้รับความสนใจจากแรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่มีความต้องการความก้าวหน้าในหน้าที่การงานเป็นอย่างมาก อาจเป็นเพราะค่าเรียนไม่แพงและไม่ได้เสียเวลาส่วนตัวหรือกระทบกับเวลา ดังนั้นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมจึงใช้เวลาในวันหยุดมาเรียนหนังสือนั้นนับว่าเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

อภิปรายผล

จากการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตหลังการขายที่ดินของชาวนาตำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นั้น พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตไปจากอดีตเป็นอย่างมาก จากเดิมชาวนาตำบลธนูประกอบอาชีพทำนาโดยใช้แรงคนเป็นสำคัญ เมื่อความเจริญก้าวเข้ามาในตำบลทำให้พาเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยเข้ามาด้วย โดยสอดคล้องในการที่ผู้วิจัยนำแนวคิดวิธีการผลิตแบบเอเชียและแนวคิดการปฏิวัติเขียวเข้ามาเป็นแนวคิดในการวิจัย

การทำนาจึงเปลี่ยนแปลงไป จากที่เคยใช้แรงคนก็หันมาใช้เครื่องทุ่นแรงต่างๆในการทำนาไม่ว่าจะเป็นรถไถนา รถเกี่ยวข้าวหรือแม้แต่การจ้างแรงงานในการหว่านข้าว ไล่ปุ๋ย การใช้เครื่องทุ่นแรงทำให้ชาวนาสะดวกสบายมากขึ้นก็จริงแต่ในขณะเดียวกันเครื่องทุ่นแรงเหล่านี้ก็สร้างหนี้สินให้ชาวนาด้วย เนื่องจากต้นทุนในการจัดหาเครื่องทุ่นแรงนั้นมีราคาสูง ทำให้ผลผลิตเก็บเกี่ยวได้จากในนาไม่เพียงพอกับการที่ชาวนาต้องค่าใช้จ่ายหนี้สินที่ชาวนาได้กู้เงินมาลงทุนทำนา ทั้งที่ทางรัฐบาลได้เข้ามาช่วยเหลือชาวนาในด้านหนี้สินด้วยการให้ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรปล่อยสินเชื่อให้ชาวนาได้กู้เงินเพื่อที่จะได้ไม่ต้องไปกู้หนี้ยืมสินนอกระบบ แต่ผลลัพธ์ที่ได้ก็ไม่ได้ช่วยให้ชาวนาพ้นจากปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่มากนัก กลับทำให้ชาวนาเป็นหนี้เพิ่มมากขึ้น ประกอบกับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมนั้นได้ขยายตัวเข้ามาภายในตำบลธนู นายทุนจึงมีความต้องการที่ดินจำนวนมากเพื่อนำไปสร้างโรงงานอุตสาหกรรมรองรับกับการขยายตัวที่เกิดขึ้น นายทุนได้ทำการติดต่อซื้อขายที่ดินโดยผ่านทางผู้นำชุมชนในตำบล ชาวนาที่มีหนี้สินและเบื่อนายทุนที่เข้ามาติดต่อขอซื้อที่ดิน เพื่อหวังว่าจะไปประกอบอาชีพใหม่ที่สามารรถเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้อย่างไม่ลำบากดังเช่นที่เป็นอยู่

เมื่อมีการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมขึ้น อาชีพที่ชาวนาหันไปทำกันมาก คือ เป็นหนุ่มสาวโรงงาน โดยเข้าไปทำงานในโรงงานที่ตั้งอยู่ใกล้บ้าน ในที่ดินที่เคยเป็นของตนเองมาก่อน นอกจากนี้ยังมีอาชีพอื่นอีกที่ชาวนาให้ความสนใจ ไม่ว่าจะเป็นค้าขาย ขับรถรับส่งแรงงานใน

ภาคอุตสาหกรรม และอาชีพที่ได้รับความนิยมไม่น้อยไปกว่าอาชีพอื่นคือการสร้างหอพักเพื่อรองรับแรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่มาจากต่างถิ่นให้อยู่อาศัย สำหรับแรงงานต่างถิ่นนั้นมาจากพื้นที่ต่างๆในประเทศไม่ว่าจะเป็นในภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคใต้ ซึ่งแรงงานเหล่านี้ส่วนมากมาจากภาคอีสานและภาคเหนือมากกว่าภาคกลางและภาคใต้

เมื่อคนเข้ามาอยู่อาศัยในตำบลจำนวนมากขึ้น ประกอบกับมีการตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมเพิ่มมากขึ้น ทำให้ชุมชนชนบทที่เคยสงบกลายเป็นชุมชนชนบทกึ่งชุมชนเมือง ที่มีคนมาหน้าหลายตา พลุกพล่าน แต่เดิมเดินไปทางไหนก็เจอแต่คนรู้จัก ทักทายกัน แต่ปัจจุบันเดินชนกันยังไม่รู้จักกันด้วยซ้ำ การเพิ่มขึ้นของประชากรส่งผลให้สิ่งอุปโภคบริโภคไม่เพียงพอกับความต้องการของคนที่เข้ามาอยู่ในชุมชน เกิดปัญหาหนี้เสียทั้งจากโรงงานอุตสาหกรรมและจากหอพักที่ปล่อยน้ำใช้แล้วลงสู่แหล่งน้ำธรรมชาติ ขยะส่งกลิ่นเหม็นเนื่องจากขยะมากเกินกว่าที่สามารถกำจัดได้ในแต่ละวันที่ทำให้ขยะเกิดการหมักหมมและเกิดโรคระบาดต่าง ๆ ตามมา

จากการเข้ามาอยู่ของคนจำนวนมาก สถานบันเทิงและแหล่งพักผ่อนหย่อนใจยามค่ำคืนเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นร้านอาหาร ร้านคาราโอเกะ อาบอบนวด ร้านเกมส์ เป็นต้น เพื่อตอบสนองความต้องการในการพักผ่อนของคนในตำบลและแรงงานในภาคอุตสาหกรรม ขณะนี้ไม่เพียงแต่แรงงานภาคอุตสาหกรรมเท่านั้นที่ชื่นชอบการพักผ่อนหย่อนใจตามสถานบันเทิงที่ตั้งขึ้นแต่แรงงานในภาคเกษตรกรรมก็ชื่นชอบด้วยเช่นกัน ส่งผลให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเกิดแหล่งมั่วสุ่มของวัยรุ่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาด้านการเงินและปัญหาที่กำลังขยายวงกว้างในขณะนี้คือปัญหาครอบครัวซึ่งผู้วิจัยได้นำทฤษฎีภาวะทันสมัยและทฤษฎีแรงจูงใจเข้ามาวิจัย

นอกจากนี้โครงสร้างครอบครัวของคนตำบลนั้นก็ได้เปลี่ยนแปลงไปตามเวลาและความเจริญที่เข้ามา กล่าวคือ จากที่เคยเป็นครอบครัวใหญ่มีญาติพี่น้องอาศัยอยู่ด้วยกันก็เปลี่ยนมาเป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีแต่ พ่อ แม่ ลูก เท่านั้น พ่อแม่ต้องทำงานหนักเพื่อหาเงินมาใช้จ่าย ทำให้ไม่มีเวลาพอที่จะดูแลลูก ไม่มีการทำกิจกรรมร่วมกันทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันจางหายไปหันไปติดเพื่อนและเชื่อเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ เด็กไม่ได้ใกล้ชิดกับผู้สูงอายุ ทำให้ไม่เห็นคุณค่าของผู้สูงอายุโดยไม่ได้มองผู้สูงอายุว่าควรแก่การเคารพแต่มองเป็นแค่เพียงคนแก่ขี้บ่นเท่านั้นเอง การที่เด็กห่างเหินจากคนแก่ทำให้ห่างเหินวัดด้วย พระสงฆ์ในอดีตเป็นที่เคารพศรัทธาเพราะเป็นพระนักปฏิบัติ แต่พระสงฆ์ในปัจจุบันได้รับการเคารพศรัทธาเพราะทำวัตถุมงคลให้เขา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมนี้ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนและทฤษฎีวิวัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมมารองรับการวิจัยในครั้งนี้

สำหรับปัญหาน้ำ ยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญของชาวนา เพราะในการทำนามีความจำเป็นมาก แต่ขณะนี้ก็น้ำเน่าเสียและไม่เพียงพอกับความต้องการในการทำนา รัฐบาลควรเร่งแก้ไขชาวนา

ใช้น้ำลดลงให้ทำนาปีละหนึ่งครั้งเพราะน้ำขาดแคลนไม่เพียงพอ แต่รัฐบาลไม่เคยมรณงค์ภาคอุตสาหกรรมให้ใช้น้ำลดลง ชาวนาไม่สามารถหยุดทำนาตามที่รัฐขอร้องได้เพราะการหยุดทำนาไม่ได้หมายความว่าตัวเลขของดอกเบี้ยที่ชาวนากู้เงินมาลงทุนจะหยุดไปด้วย

ปัญหาการขายที่ดินของชาวนาดำบลธนู อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยาหรือแม่แต่ที่อื่นไม่ได้เพิ่งเกิดขึ้น หากปัญหานี้ได้เกิดขึ้นมานานกว่า 20 แล้ว อาจเพราะชาวนายังไม่มีความรู้ และมีจุดอ่อนจากปัญหานี้สิน ทำให้เมื่อถึงโอกาสจะได้เงินก็ไม่รีบร้อนเพราะคิดว่าเป็นโอกาสที่ตนเองควรคว้าไว้

ในอดีตชาวนาเปรียบดังกระดูกสันหลังของชาติ เนื่องจากประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม มีความอุดมสมบูรณ์เป็นอย่างยิ่ง ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว แต่ขณะนี้ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงไป กำลังจะกลายเป็นเมืองอุตสาหกรรม ในน้ำมีสารเคมี ในนามีโรงงานอุตสาหกรรมแทน กระดูกสันหลังของชาติกำลังถูกสารเคมีกัดกร่อนทำให้เกิดภาวะกระดูกผุ

หากวันนี้ทุกคนยังนิ่งเฉยกับปัญหาชาวนายขายที่ดิน ไม่มีการมรณงค์ให้กลับมารักและหวงแหนแผ่นดินที่บรรพบุรุษเคยแลกมาด้วยหยาดเหงื่อและหยดเลือด วันหน้าเราอาจต้องซื้อข้าวจากต่างประเทศและต้องเช่าที่ดินจากคนต่างชาติดำนา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1. จากการวิจัยพบว่าปัญหาที่ชาวนายังประสบในขณะที่ยังทำการเกษตรในตอนนี้เป็นคือ ปัญหาเรื่องดินเสื่อมสภาพจากการใช้ปุ๋ยเคมี ปัญหาที่มีสารเคมีเจือปนจากการปล่อยน้ำเสียของโรงงานอุตสาหกรรม ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ด้านการเกษตรหรือพัฒนาชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านการทำปุ๋ยอินทรีย์หรือการใช้สารเคมีให้พอดีกับพื้นที่

1.2. จากการวิจัยพบว่าความเป็นอยู่ของชาวนามีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากที่เคยทำพิธีกรรมที่เกี่ยวกับข้าว เช่น ลงแขกเกี่ยวข้าว ดำนา ทำขวัญข้าว เป็นต้น ปัจจุบันไม่มีให้เด็กรุ่นหลังได้เห็น ทำให้เด็กรุ่นหลังไม่รู้จักพิธีกรรมเกี่ยวกับการทำนาของปู่ ย่า ตา ยาย ที่เคยทำกันมา ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้มีการอนุรักษ์พิธีกรรมต่างๆที่เกี่ยวกับข้าว เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้จักและภาคภูมิใจในความเป็นชาวนาของบรรพบุรุษของตน

1.3. จากการวิจัยพบว่าโรงงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้น้ำและอากาศเสีย เพราะโรงงานอุตสาหกรรมมีการปล่อยน้ำเสียบางส่วนลงแหล่งน้ำที่ต้องใช้ในการเกษตร รวมทั้งอากาศเสียที่ถูกปล่อยออกมาจากปล่องควันของโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ผู้วิจัยขอเสนอแนะว่า ในเมื่อ

เราไม่สามารถบังคับโรงงานอุตสาหกรรมให้ย้ายโรงงานไปตั้งที่อื่นได้ เราก็ควรมีการทำข้อตกลงระหว่างโรงงานและชุมชนขึ้น เกี่ยวกับมาตรฐานในการปล่อยของเสียทางน้ำและอากาศให้รัดกุม

1.4. สร้างจิตสำนึกในการรักอาชีพชาวนารวมทั้งสร้างความรักความหวงแหนในผืนแผ่นดินที่เป็นของบรรพบุรุษของตนเอง ให้ลูกหลานตระหนักถึงสมบัติที่บรรพบุรุษรักษาไว้ให้มากกว่าเห็นแก่ค่าตอบแทนในการขายที่ดิน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยผู้วิจัยมีความเห็นว่า การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชาวนาหลังการขายที่ดินนั้น ไม่ได้เกิดขึ้นกับชาวนาตำบลธนู อำเภอดุสิต จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเพียงที่เดียว แต่ในขณะนี้ได้ขยายวงกว้างไปในหลายที่ ผู้วิจัยจึงต้องการให้มีการวิจัยในพื้นที่อื่น ไม่ว่าจะเป็นในภาคกลางหรือภาคอีสาน เพื่อจะได้นำผลการวิจัยด้านการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวนาหลังการขายที่ดินมารับมือกับพื้นที่ที่ยังไม่เกิดการขายที่ดิน คิดว่าปล่อยไว้จนยากเกินเยียวยา

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. ชุมชนเข้มแข็งทางเลือกใหม่ของการพัฒนา. กรุงเทพฯ: เทียนวัฒนา, 2538.
- งามพิศ สัตย์สงวน. “ชุมชนเข้มแข็ง:รากฐานการพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน.” วารสารเศรษฐกิจและสังคม 38,1 (มีนาคม 2545) : 18–26.
- จิตจำนง กิติเกียรติ. การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิชย์, 2525.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. เศรษฐกิจหมู่บ้านไทยในอดีต. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์ร่วมกับหมู่บ้าน, 2533.
- ทนงค์ศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ. การพัฒนาชุมชนเชิงปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์, 2534.
- ทองคำ พันนัทธี. “ไม่ใฝ่กับชีวิตไทย.” วัฒนธรรมไทย 35,12 (กันยายน 2541) : 19-21.
- นิรมล ยูวนบุญย์. จากปฏิวัติเขียวสู่พันธูวิศกรรม. กรุงเทพฯ: มูลนิธิชีวิตดี, 2551.
- บุญนาค ติวกุล. ชนบทไทย : การพัฒนาสู่ประชาสังคม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543.
- บุญเลี้ยง ทุ่มทอง และเกษมศรี สุระสังข์. การพึ่งตนเองของชุมชนบ้านปะ อำเภอบ้านดง จังหวัดสุรินทร์. สุรินทร์: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2544.
- พิทักษ์ ศิริวงศ์ สุรเชษฐ์ กิ่งดี และธารรัตน์ บำรุงศรี. “ชาวบ้านดอนผิงแดด ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี กรณีศึกษา การปรับตัวจากการเกษตรแบบยังชีพสู่การเกษตรแบบอินทรีย์.” การประชุมทางวิชาการ 4,1 (สิงหาคม 2552) : 30-31.
- ภุษา ศรีวิลาศ. การแก้ไขปัญหาของชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานของการช่วยเหลือภายในชุมชนบ้านท่าช้าง จังหวัดนครปฐม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2538.
- ภักพัฒนา ทรัพย์ประไพ “กระบวนการแก้ไขปัญหาของชุมชนที่อยู่บนพื้นฐานของการช่วยเหลือเกื้อกูลภายในชุมชน” วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- วิฑูรย์ เลี่ยนจำรูญ. “เศรษฐกิจพอเพียง : เป้าหมายและเกณฑ์ตัดสินคุณค่า.” วารสารสุทธิปริทัศน์ 48,16 (มกราคม-เมษายน 2551) : 81 –89.
- วรพจน์ พันธุ์พงศ์. เสียงในความทรงจำ. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2547.
- สนทยา พลศรี. ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2545.
- สุนทร สีหะเนิน. จากปฏิวัติเขียวสู่พันธูวิศกรรม. กรุงเทพฯ: แพรววิทยา, 2548.
- สุรียนต์ ชาญกิจจานุกิจ. ไปให้พ้นปฏิวัติเขียว : เบื้องหลังการเกษตรและแสวงหาทางเลือกใหม่. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์, 2548.
- เสรี พงศ์พิศ วิชิต นันทสุวรรณและจำนง แรกพิณิจ. การพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์, 2534.

ศิริไพร รุ่งสว่าง “การศึกษสภาพการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในชุมชนต่อ
ลักษณะการทำงานพัฒนาชุมชน: ศึกษาเฉพาะกรณีบ้านท่ากิโล ตำบลสิงห์ อำเภอไทร
โยค จังหวัดกาญจนบุรี” วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2539.

อานัฐ ตันโซ. เกษตรกรรมชาติประยุกต์. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2550.

อาคม ใจแก้ว. ทฤษฎีการพัฒนาประเทศ. ปัตตานี: สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์,
2531.

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ผลงานวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาตรี

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1. นายประดิษฐ์ เจริญสุข
2. นางโกสุม สูดจะคอย
3. นายวันชัย สังข์ประไพ
4. นายสมทบ บำรุงศรี
5. นางอาบ หัตถ์รักษ์ อายุ
6. นางสาวสมบัติ จำแนกมิตร
7. นางทองดี สืบสังข์
8. นางสาวิง สืบศิริ
9. นางเรียม เจริญวิญญู
10. นางแจ่ม จริตซื่อ

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อสกุล	นางสาวธารารัตน์ บำรุงศรี
วันเดือนปีเกิด	21 ธันวาคม พ.ศ. 2528
สถานที่เกิด	โรงพยาบาลพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	11/1 หมู่ที่ 9 ตำบลขนุน อำเภออุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13210
ตำแหน่ง	พนักงานบริษัท (เจ้าหน้าที่การตลาด)
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	บริษัทแอ็พพลาย ดีพี อินดัสเตรียล จำกัด อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2542 – 2547	มัธยมศึกษาปีที่ 1-6 จากโรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
พ.ศ. 2549 – 2552	ศิลปศาสตรบัณฑิต จากคณะวิทยาการจัดการ สาขาการจัดการชุมชน มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี
พ.ศ. 2552 – ปัจจุบัน	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จากคณะวิทยาการจัดการ สาขาการจัดการภาครัฐและเอกชน มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี